Neapolis University

HEPHAESTUS Repository **http://hephaestus.nup.ac.cy**

Cypriot Newspapers Indexed Material Nea Estia

1950-05-01

þÿ • - ± • Ã Ä ¯ ± - Ä Ì ¼ ¿ Â 4 7 ¿ Â - Ä µ Å

þÿ “ Á · ³ Ì Á ¹ ¿ Â ž µ ½ Ì À ¿ Å » ¿ Â

þÿ • Ã Ä ¯ ±

http://hdl.handle.net/11728/8751

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 4000

Ειδική Περιοδικών Δ.Σ. 611

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Ιδρυτης: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
Διευθυντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ
ΕΤΟΣ ΚΔ΄ - ΤΟΜΟΣ 47ος - ΤΕΥΧΟΣ 548
Ἀθῆναι, 1 Μαΐου 1950

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΙΛΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ - ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ . . . . . Τοῦ Μάη τὸ φεγγάρι (ποίημα).
ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ . . . . . Προβλήματα κ' ἐρωτήματα: Δέκα χιλιόμετρα.
Ε. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ . . . . . Τὸ πρῶτο χελιδόνι (ποίημα).
ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ . . . . . Ὁ Μάης (λαογραφικό).
ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ . . . . . Giuseppe Ungaretti (εἰσαγωγικὸ σημείωμα).
GIUSEPPE UNGARETTI (μετ. ΑΡΗ ΔΙΚΤΑΙΟΥ) . . . . . Τρία ποιήματα.
Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ . . Nicolay Hartmann ὁ θεμελιωτὴς τῆς σύγχρονης ὀντολογίας.
ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ - ΓΛΕΖΟΥ . . Ποιός τὴν κρατάει τὴ θύρα τοῦ Ἄδη (ποίημα).
ΥΠΑΤΙΑ ΔΕΛΗ . . . . . Ἡ μητέρα γυρίζει σπίτι της (διήγημα).
SOEREN KIERKEGAARD (Μετ. Κ. Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ) Τὸ Συμπόσιο (συνέχεια).
ΙΟΥΛΙΑ ΙΑΤΡΙΔΗ . . . . . Ὁ ἄσπρος πετεινὸς (διήγημα).
ΦΑΙΔΩΝ ΑΛΕΞΙΟΥ . . . . . Δυὸ ἀνέκδοτα γράμματα τοῦ Παλαμᾶ.
ΕΛΠΙΝΙΚΗ ΣΤΑΜΟΥΛΗ - ΣΑΡΑΝΤΗ . . . . . Τὸ Ψυχοσάββατο τῆς Πεντηκοστῆς.
JOSEPH CONRAD (Μετ. ΤΖΙΝΑΣ ΠΕΣΚΕΤΖΗ) Ὁ νέγρος τοῦ «Ναρκίσσου» (νουβέλλα).
ΑΝΤ. ΣΚΟΚΟΣ . . . . . Νῖκος Σκαλκώτας.
ΜΑΝ. ΓΙΑΛΟΥΡΑΚΗΣ . . . . . Ντόρια Σαφίκ.
NICOLAS BERDIAEFF (μετ. Α. ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗ) . . . . . Ἡ Ἐλευθερία.
ΚΩΝΣΤ. Γ. ΣΦΗΚΑΣ . . . Ὁ «δημόσιος δρόμος» τῶν Βυζαντινῶν (μελέτη, συνέχεια).

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ[ΙΑ] Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

(1927)

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΗΝ 1 ΚΑΙ ΣΤΙΣ 15 ΚΑΘΕ ΜΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ: Ἐσωτερικοῦ, ἐτησία δρχ. 85.000, ἑξάμ. δρχ. 45.000.
Ἐξωτερικοῦ, μόνο ἐτησία, λίρες 5, Ἀμερικῆς δολλ. 15.

Οἱ συνδρομὲς ἀρχίζουν πάντα ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου ἢ τὴν 1η Ἰουλίου κάθε χρόνου.

Τὰ χειρόγραφα στὸν κ. **Πέτρο Χάρη**, Π. Τσαλδάρη (Πειραιῶς) 78, (ἀριθ. τηλ. 53-110) .— Κάθε παραγγελία, μὲ τὸ ἀντίτιμο, πρὸς τοὺς κ.κ. **Ι. Δ. Κολλάρο καὶ Σία**. Βιβλιοπωλεῖο τῆς «Ἑστίας», Τσωρτσιλ 38, Ἀθήνας (ἀριθ. τηλ. 23 136).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

Τὸ Δεκαπενθήμερο:

Τὰ Γεγονότα καὶ τὰ Ζητήματα (**Γιάννης Κουχτσόγλου**: Ἐμμαν. Μουνιέ.—**Γ. Ι. Φευσάρας**: Πολύμερος Μοσχοβίτης.—**Δ. Μάγκρης**: Δόξες ποὺ λησμονήθηκαν).—Ἐκθέσεις (**Δ. Ε. Τυχγελίδης**: Ἐξαιρετικὰ καλλιτεχνικὸ γεγονὸς ἡ μαθητικὴ ἔκθεση τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.—Οἱ «Ζωγράφοι καὶ Γλύπτες» στὸ Ζάππειο. — Εὐοίωνη προσπάθεια στὴ σύνθεση καὶ στὸ χρῶμα τοῦ Κώστα Ζήση στὸν «Παρνασσό». Ἡ Μουσικὴ (**Αὔρα Σ. Θεοδωροπεύλου**: Ρεσιτὰλ Β. Κολάση — Ὁ πιανίστας Πὼλ Λουαγιοννέ. — Ἡ Συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας. — Συναυλία ἔργων Ν. Σκαλκώτα. — Ἡ μουσικὴ στὴ Βδομάδα τῶν Παθῶν.—Ὁ «Μεσσίας» τοῦ Χέντελ καὶ τὸ «Ρέκβιεμ» τοῦ Βέρντι.—Ἡ συμφωνία τοῦ Λ. Ζώρα μὲ τὴν Κρατικὴ Ὀρχήστρα). — Ὁ Κινηματογράφος (**Γ. Ν. Μακρῆς**: «Ντάμπο».—«Ἐμπόριο Σαρκός» —«Κουαρτέττο».—Τὸ «Παράθυρο»).—Τὰ Βιβλία (**Γιάννης Χατζινης**: Ἡλία Βενέζη, «Φθι ὁπωρο στὴν Ἰταλία».—**Τύχς Βλάμη**: «Ὁ Σκελετόβραχος».—**Γιῶργος Πράτσιας**: «Γιόχαν Στράους».—**Γ. Ι. Φευσάρας**: «Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique 1948».—**Α. Σαουσόπουλος**: Δημ. Πουρνάρα, «Ἱστορία τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλισμοῦ»). — Ξένη Πνευματικὴ Ζωὴ (**Γιῶργος Πράτσικας**: Γαλλία. Léon Blum —Yvonne Sarcey —Χρονικά.—**Χάρις Ἰγνατέση**: Ἡ γαλλικὴ νεολαία. — **Μαίρη Βλησίδου**: Ἀγγλία Ὁ «Ταρτοῦφος» στὸ «Ὄλντ Βίκ» τοῦ Μπρίστολ) —Τὰ Νέα Βιβλία (**Γ. Ι. Φευσάρας**: Δελτίο Ἀναλυτικῆς Βιβλιογραφίας). — Ἡ Ἀκαδημία. — Εἰδήσεις. — Ἀλληλογραφία.

Εἰκόνες:

Τζέννυ Λύμπερ - Ἀργυρεῦ: Ἄνοιξη.—Νῖκος Σκαλκώτας (φωτογραφία).—Ἐμμαν. Μουνιὲ (φωτογραφία).—Λεὼν Μπλοὺμ (φωτογραφία).

Στὸ ἐρχόμενο τεῦχος τῆς "ΝΕΑΣ ΕΣΤΙΑΣ,,

ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

«Ἡ κοινωνικὴ ἱστορία τοῦ Ὀλυμπιακοῦ χώρου»

Ἱστορικὴ μελέτη.

ΤΖΕΝΝΥ ΛΥΜΠΕΡ - ΑΡΓΥΡΟΥ

ΑΝΟΙΞΗ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ ΚΔ' — 1950
ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΪΟΥ 1950

ΤΕΥΧΟΣ 548

ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Τοῦ Μάη τὸ φεγγάρι τὸ νιώθω στὴν ψυχή μου
νὰ γίνεται φωτιά, κρασί, χυμὸς
καὶ στὴν καφτὴ τὴν ἄβυσσο γρικῶ τὴν ὕπαρξή μου
τρικυμιστὴ νὰ χύνεται σὰν ποταμός.

Ἀπόψε τὸ φεγγάρι μοῦ τραγουδάει καὶ λέει
—μέσ' στὴ σιγὴ τῶν κόσμων τὴ χαοτική—
ἀπόψε τὸ φεγγάρι ἔχει ψυχὴ καὶ κλαίει
κι ἡ πίκρα του εἶναι μουσική.

Στῶν δρόμων τῶν ἐρημικῶν τὴν τρισελεύτερην ἀνάσα
καὶ στὰ φιλιὰ τ' ἀγέρα τ' ἀνοιχτοῦ,
μοῦ τὴν ξεμυστηρεύεται πᾶσα ὀμορφιὰ καὶ πᾶσα
χάρη τοῦ μαγεμένου οὐρανοῦ.

Μέσ' στ' ἀσημένιου ἀκρογιαλιοῦ τ' ἀνάσσασμα σταλάζει
καὶ στὸ κρεββάτι ἁπλώνεται τῆς ἀμμουδιᾶς
κι ἀναστενάζει ἐρωτικὰ κι ὅλα τ' ἀναταράζει
τὰ πάθη τῆς καρδιᾶς.

Ἀπόψε τὸ φεγγάρι τὸ νιώθω στὴν ψυχή μου
νὰ γίνεται φωτιά, κρασί, χυμὸς
καὶ μέσα του αἰσθάνομαι ὅλη τὴν ὕπαρξή μου
τρικυμιστὴ νὰ χύνεται σὰν ποταμός.

ΛΙΛΗ ΙΑΚΩΒΙΔΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ Κ' ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

ΔΕΚΑ ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ

Στὸ προηγούμενο τεῖχος, νομίζω πὼς δὲν ἄφησα καμιὰν ἀμφιβολία. Ἕνας μάλιστα ἀναγνώστης μὲ εἶδε νὰ ὑπογράφω τὶς πασχαλινές μου σκέψεις μὲ τὸ βαλιτσάκι στὸ χέρι καὶ ν' ἀκολουθῶ τοὺς λαμπριάτικους ἐκδρομεῖς, ἀφοῦ δὲν ἐξορτάζουν μὲ σχήματα λόγου ἀλλὰ ἀναζητοῦν τὸ Θεὸ στὴν ἐξοχὴ καὶ τὸν φέρνουν στὴν πόλη μέσα σ' ἕνα μπουκέτο ἀγριολούλουδα. Μὲ εἶδε, μὲ περιμένει,—μοῦ γράφει,—νὰ γυρίσω στὴ μεταπασχαλινή μου στήλη, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι ἀπαιτητικός. Οὔτε τὸ μπουκέτο μὲ τὸ Θεὸ ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ τοῦ φέρω οὔτε κὰν ἕνα ἁπλὸ ἰχνογράφημα: Ξαίρει πολὺ καλὰ ὅτι καὶ τ' ἀληθινὰ ἀνοιξιάτικα χρώματα θὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ οἱ ἀσυγκράτητες παπαροῦνες, λαχανιασμένες καὶ ξαναμμένες, θὰ μᾶς ἀκολουθήσουν στὰ χιλιόμετρα τοῦ γυρισμοῦ, ὄχι ὅμως ὥς τὸ τελευταῖο, ὄχι ὥς τὴν πόλη κι ὥς τὴν ἀσυγκίνητη ἄσφαλτό της.

Ὁ ἀναγνώστης τῆς στήλης εἶναι ὀλιγαρκής. Ὡστόσο, ἐνῶ δὲν περιμένει παρὰ μιὰ πασχαλινὴ ἱστορία,—τοῦ ψητοῦ ἀρνιοῦ, τοῦ κρασιοῦ, τοῦ τραγουδιοῦ,—τὸ πολὺ μιὰ περιπέτεια, ἐγὼ ἔχω νὰ τοῦ διηγηθῶ μιὰν ὁλόκληρη Ὀδύσσεια. Μὴ βιαστῆτε νὰ μοῦ πῆτε ὅτι, στὴν ἐποχή μας, οἱ Ὀδύσσειες μόλις ποὺ καταδέχονται τὸ πλάτος τῶν ὠκεανῶν ἢ τὰ χιλιόμετρα τῶν μεγάλων ἀεροπορικῶν γραμμῶν. Ἡ Ὀδύσσεια, προπάντων ἡ πασχαλινὴ Ὀδύσσεια, μπορεῖ νὰ χωρέσει καὶ στὸ μῆκος... μιᾶς λαμπριάτικης σούβλας. Ἐμεῖς ὅμως δὲν θὰ τὴν ἐξευτελίσουμε ὥς αὐτὸν τὸ βαθμό. Ἡ δική μας πασχαλινὴ Ὀδύσσεια κρατάει τὴν ἀξιοπρέπειά της: Ἔχει στὴ διάθεσή της τὰ δέκα χιλιόμετρα ποὺ χωρίζουν τὸ Δίστομο ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, ἔχει λίγη ἰσορροπία στὸ «χεῖλος τῆς ἀβύσσου», ἔχει αὐτοκινητιστικὸ ἀτύχημα, ἔχει πανικό, ἔχει βροχή, ἔχει καὶ τὸν Δία νὰ ρίχνει τὸν κεραυνό του μέσα σὲ μιὰ δειλινὴ σκηνογραφία ἀπάνω ἀπὸ τὰ χιόνια τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἀλλ' ἂς παρουσιάσουμε τὰ στοιχεῖα τῆς περιπέτειας μὲ τὴ σειρά. Πρώτη ἔρχεται ἡ βροχή. Ἔτρεξε νὰ μᾶς προϋπαντήσει καὶ μᾶς πρόφτασε δυὸ χιλιόμετρα ἔξω ἀπ' τὴ Λειβαδιά. Τὴν δεχτήκαμε ὅλοι σὰν ἀνοιξιάτικο καπρίτσιο. Αὐτὴ ὅμως ἤθελε νὰ τὴν πάρουμε στὰ σοβαρά. Κι ὅταν κατάλαβε ὅτι τὴν ὑποτιμήσαμε, πείσμωσε, κράτησε ὅλη τὴ νύχτα τοῦ Μ. Σαββάτου—ἕνα μικρὸ διάλειμμα ἔκαμε τὴν ὥρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἄφησε τοὺς Λειβαδίτες νὰ κρατήσουν ἀναμμένες τὶς λαμπάδες τους μπροστὰ στὶς ἐκκλησίες καὶ ν' ἀκούσουν στὸ ὕπαιθρο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου,—γέμισε τὴν ὑγρὴ πολιτεία μὲ λάσπες, τὴν ὑποχρέωσε νὰ ψήσει τ' ἀρνιὰ κάτω ἀπὸ τέντες καὶ σὲ ὑπόγειες ταβέρνες ἢ ἀποθῆκες, καὶ μόνο ἀργὰ τ' ἀπόγεμα τῆς Κυριακῆς ἄφησε τοὺς δρόμους νὰ στεγνώσουν καὶ τοὺς Λειβαδίτες νὰ βγοῦν μὲ τὰ καλά τους καὶ νὰ κάνουν τὸν περίπατό τους ὡς τὸν Λάμπρο Κατσώνη, ποὺ μαρμάρινος καὶ ἀγέρωχος φέρνει στὸν κάμπο τῆς Κωπαΐδας τὸν ἀέρα τῆς θάλασσας καὶ τῆς παλικαριᾶς.

Νομίσαμε πὼς αὐτὴ ἦταν ὅλη-ὅλη ἡ περιπέτεια καὶ πὼς θ' ἄρχιζε τὸ Πάσχα στὸ ὕπαιθρο. Θελήσαμε μάλιστα νὰ τὴν ξεχάσουμε καὶ νὰ χαροῦμε ὁλόκληρη τὴ φιλοξενία τῶν καλῶν φίλων, ποὺ μᾶς ἔφεραν νὰ γιορτάσουμε τὸ Πάσχα στὴν πατρίδα τους. Εἴχαμε ὅμως τὴ συνέχεια ἐκεῖ ποὺ λέγαμε πὼς θὰ βροῦμε τὴν τάξη καὶ τὴν ἡσυχία. Τὸ ξενοδοχεῖο μας γεμάτο ἀπὸ κόσμο, ἀλλὰ γεμάτο κι ἀπὸ κρότους. Ἡ

ἑλληνικὴ ἐπαρχία δὲ φημίζεται γιὰ τὴν τουριστική της ὀργάνωση. Μὰ ἡ Λειβαδιὰ μπορεῖ νὰ καυχηθεῖ ὅτι ἔχει τὸ ξενοδοχεῖο μὲ τὴ μεγαλύτερη ἠχηρότητα. Τὸ προσωπικό του ἐννοεῖ νὰ πείθει τὸν πελάτη ὅτι ἔχει γερὸ πόδι κι ἀκόμα πιὸ δυνατὸ τακούνι. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλο πέλμα ἀπάνω στὰ πλακάκια τῶν διαδρόμων καὶ τῶν δωματίων τοῦ «συγχρονισμένου» αὐτοῦ ξενοδοχείου γίνεται... συλλαλητήριο. Καὶ δὲν εἶχε μόνο θορύβους ἡ νύχτα τοῦ ξενοδοχείου μας, εἶχε καὶ μουσική. Ἡ κυρία τοῦ πλαϊνοῦ δωματίου ἔκαμε οἰκογενειακῶς τὴν πασχαλινή της ἐκδρομή. Δὲν ξαίρω ἂν κουβάλησε καὶ τὴν κούνια, ἀλλὰ τὸ μωρό της τόφερε, μαζί, φυσικά, μὲ ὅλες του τὶς συνήθειες. Καὶ τὶς συνήθειες αὐτὲς τὶς ἀκούσαμε καὶ πολὺ τὶς ἐκτιμήσαμε. Ἐκτιμήσαμε προπάντων τὸ νυχτερινὸ διάλογό του μὲ τὴ μητέρα του: Πάντα τὴν ἴδια ὥρα καὶ πάντα στὸν ἴδιο τόνο τοῦ θρήνου, τὴν ἄλλη νύχτα καὶ τὴν παράλλη. Καὶ πολὺ λυπηθήκαμε, ἀλήθεια, ποὺ δὲν εἴχαμε τρόπο νὰ τὸν κρατήσουμε αὐτὸν τὸν θρῆνο σὲ πλάκα γραμμοφώνου γιὰ νὰ διαθέτουμε ἔτσι ἕνα μέσο σκληροῦ κολασμοῦ.

Ὡστόσο, τὰ τρεχούμενα νερὰ τῆς Λειβαδιᾶς βοήθησαν, μᾶς νανούρισαν καὶ περάσαμε τὴ νύχτα. Καὶ τὸ πρωί, κάτω ἀπὸ ἕναν ἥλιο ποὺ παραμέριζε κάθε ἀνησυχία, τὸ συμβούλιο τῶν φίλων ἐπῆρε στὴν πλατεία τῆς Λειβαδιᾶς τὶς μεγάλες ἀποφάσεις του καὶ δὲν ἄφησε νὰ χαθεῖ οὔτε στιγμή: Θὰ ξεκινάγαμε ἀμέσως γιὰ τὸν Ὅσιο Λουκᾶ, γιὰ τὸ μοναστήρι μὲ τὰ μωσαϊκά, ποὺ δὲ φτάνει νὰ τὰ δεῖ κανεὶς μιὰ μόνο φορὰ στὴ ζωή του. Δὲν ἀργήσαμε ὅμως νὰ καταλάβουμε ὅτι ὁ λαμπρὸς ἥλιος δὲν ἦταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ γίνει τὸ προσκύνημα στὸ μοναστήρι. Τὰ λεωφορεῖα, καινούρια καὶ δοκιμασμένα σὲ δύσκολους δρόμους—καὶ περήφανα, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μηχανή τους, ὅλα τἄλλα ἔχουν γίνει στὴ Λειβαδιά, καθὼς μᾶς πληροφορεῖ μιὰ πινακίδα κοντὰ στὴ θέση τοῦ ὁδηγοῦ,—περιμένουν. Οἱ ὁδηγοὶ ὅμως εἶναι σκεπτικοί, ἀπρόθυμοι. Ὅλοι δέχονται νὰ μᾶς πάνε στὸ Δίστομο, δηλαδὴ ὡς ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ἡ ἄσφαλτος. Ἀλλὰ οὔτε μέτρο παραπέρα. Μερικοὶ ἀποκλείουν κάθε συζήτηση. Ἄλλοι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη ν' ἀπολογηθοῦν: Δὲν ἔχουν σκοπὸ νὰ διαλύσουν τ' ἀμάξι τους! Κ' ἕνας-δυὸ μᾶς κοιτάζουν μὲ θαυμασμό, λὲς καὶ πρόκειται νὰ κάνουμε ἀνάβαση στὶς Ἄλπεις.

Ὡστόσο, εἶναι Ἄνοιξη, Ἄνοιξη ἀκόμα πιὸ ὁρμητικὴ καὶ ἀσυλλόγιστη ἔπειτ' ἀπὸ τὴ βροχή. Καὶ στὴ συντροφιά μας τὴν πλειοψηφία τὴν ἔχουν οἱ νέοι. Ἀποχαιρετοῦμε, λοιπόν, τὰ δισταχτικὰ λεωφορεῖα καὶ συνεννοούμεθα ἀμέσως μὲ τὸ φτωχὸ συγγενῆ τους: Ἕνα γερὸ καμιόνι, μὲ ἁλυσίδες στοὺς τροχοὺς καὶ μὲ σιδερένια πλευρά, βάζει γρήγορα-γρήγορα ἐμπρός, πετάει ἀπάνω στὴν ἄσφαλτο λὲς καὶ τὰ γέλια, οἱ φωνὲς καὶ τὰ τραγούδια τῆς νεολαίας μας γίνονται ταχύτητες ὅλο καὶ πιὸ μεγάλες, ὅλο καὶ πιὸ ἀσυγκράτητες, καὶ σὲ λίγο κάνει στάση στὸ Δίστομο, παίρνει μικρὴ ἀνάσα κι ἀμέσως ρίχνεται στὸ δρόμο τοῦ κινδύνου καὶ τῆς δόξας!

Σὲ λίγο ὅμως γίνεται αἰσθητὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει περισσότερη ἀντοχὴ ἀπὸ τὴ μηχανή. Κ' ἐνῶ ἀπάνω στὸ καμιόνι ὅλα χοροπηδάνε κ' οἱ φωνὲς δυναμώνουν καὶ τὰ τραγούδια γίνονται διαπληκτισμοὶ ἀνάμεσα σὲ ἀνόμοιους ρυθμοὺς ποὺ καθένας ἐννοεῖ νὰ πνίξει τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἐπικρατήσει, ἕνα βογγητὸ ἀρχίζει ν' ἀκούγεται καὶ νὰ ἀνησυχεῖ ὅσους ἔχουν προσέξει ὅτι τὸ καμιόνι σκαμπανεβάζει σὰν πλεούμενο σὲ θυμωμένη θάλασσα. Ἡ μηχανὴ προσπαθεῖ, ἀγωνίζεται, μάχεται μὲ τὶς λακκοῦβες, μὲ τὶς λάσπες, μὲ τὰ βουναλάκια ποὺ πρέπει κάθε τόσο νὰ πηδήσει, μ' ἕνα ἔδαφος ποὺ δὲ θέλει ν' ἀνεχθεῖ τὴ ρόδα καὶ τῆς στήνει κάθε δέκα βήματα παγίδες. Ἀκόμα ἑκατὸ μέτρα, ἀκόμα ἕνα δυνάμωμα τῆς φουρτούνας, κ' ἔχουμε μιὰν ἀποκάλυψη, ποὺ πολλαπλασιάζει μιὰ στιγμὴ τὶς φωνὲς γιὰ νὰ φιμώσει ἔπειτα ὅλα τὰ στόματα καὶ νὰ κάμει ἀνήσυχα ὅλα τὰ πρόσωπα:

— Πιὸ σιγά, παρακαλῶ! ψιθυρίζει μὲ δειλία μιὰ νέα κυρία καὶ πέφτει χλωμὴ σὲ μιὰ καρέκλα.

Κανεὶς δὲν εἶχε ὑποπτευθεῖ τίποτα. Ἀλλὰ σὲ λίγο ὅλοι ἤξαιραν ὅτι ἦταν στὸν τέταρτο μήνα της. Ὅλοι πρόθυμοι νὰ βοηθήσουν, ὅλοι ὄρθιοι νὰ δώσουν τὴν καλύτερη θέση. Ὅσο ὅμως μπορεῖς νὰ βοηθήσεις ἕναν ἄνθρωπο ποὺ τὸν ἔπιασε ἡ θά-

λασσα, ἄλλο τόσο ἔχεις τὸν τρόπο νὰ φανεῖς χρήσιμος σὲ μιὰ κυρία ποὺ χοροπηδάει στὸν τέταρτο μήνα της. Οὔτε τὸ καράβι θὰ ποδίσει, οὔτε τὸ αὐτοκίνητο θὰ κόψει ταχύτητα. Ἀλλὰ ἡ κυρία τοῦ αὐτοκινήτου μας ἦταν τυχερή. Ἡ μηχανὴ βόγγηξε πιὸ δυνατά, ἀνεβοκατεβήκαμε ἀκόμα δυὸ-τρεῖς φορές, κ' ἔπειτα γαλήνη: Εἴχαμε φτάσει στὸ Στείρι. Μετρηθήκαμε καὶ βρεθήκαμε σωστοί. Κ' εὐλογήσαμε τὸ Θεὸ ποὺ δὲν εἴμαστε ἕνας πιραπάνω: Ὁ τοκετὸς ποὺ φοβηθήκαμε εἶχε ἀναβληθεῖ...

Δὲν ἦταν ὅμως δύσκολο νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ περιπέτεια, ποὺ θέλησαν ν' ἀποφύγουν οἱ ὁδηγοὶ τῶν λεωφορείων τῆς Λειβαδιᾶς, τώρα θ' ἄρχιζε. Ὁ δικός μας ὁδηγὸς εἶχε ἐπιδέξιο χέρι στὸ τιμόνι. Καὶ δὲν ἦταν κατσούφης, δὲν γκρίνιαζε, δὲν ἔμενε ἔξω ἀπὸ τὴ συντροφιά. Τώρα ὅμως δὲν τοῦ ἔπαιρνες κουβέντα. Ἔσκυβε, δοκίμαζε, ἐπιθεωροῦσε τὸ ἁμάξι του παντοῦ, τοῦ πέρασε ἀκόμη μιὰ ἁλυσίδα, καὶ πάλι δίσταζε, καὶ πάλι δὲν ἀνέβαινε στὴ θέση του. Ἀλλὰ κι ὅταν ἔπιασε τὸ τιμόνι, ἦταν ἀκόμα δισταχτικός. Δὲν ἄνοιγε ταχύτητα, δὲν ἄφηνε στιγμὴ τὰ φρένα καὶ δὲν ἀψηφοῦσε τὶς λακκοῦβες. Τὶς πέρναγε σιγὰ-σιγά, λές καὶ προσκύναγε, κοντόστεκε, πάλι ἔβαζε μπρός, ἔριχνε κάθε τόσο τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπὸ τ' ἁμάξι, κοίταζε τὸ δρόμο, συλλογιζόταν, πάλι ἔβαζε μπρός, ἔκανε νὰ γίνει τολμηρὸς καὶ πάλι κρατιόταν. Προχωρούσαμε μὲ βῆμα σημειωτόν. Καὶ τὸ μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ οὔτε στίγμα στὸν ὁρίζοντα δὲν ἦταν ἀκόμα. Θὰ κάναμε τέσσερα ὁλόκληρα χιλιόμετρα καὶ τότε θὰ τὸ ἀντικρύζαμε ξιφνικὰ ὁλόκληρο, πίσω ἀπὸ ἕνα βουναλάκι, ποὺ τὄκρυβε καὶ τὸ προστάτευε.

Ἀλλὰ κανένας, φαίνεται, ἀπὸ τὴ συντροφιὰ δὲν ἦταν γεννημένος γιὰ τὴ μεγάλη περιπέτεια. Τὸ καμιόνι μας προχώρησε ἀκόμη πεντακόσια μέτρα, παραλίγο νὰ χάσει τὴν ἰσορροπία του σ' ἕνα βαθὺ λάκκο, κατάφερε πάλι νὰ σηκωθεῖ ὄρθιο, ἀλλὰ τὸ ἄδοξο τέλος περίμενε ἔπειτ' ἀπὸ δέκα βήματα: Πῆγε νὰ περάσει ἀπάνω ἀπὸ μιὰ παχιὰ λάσπη, βούτηξε βαθιά, κόλλησε, προσπάθησε μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς μηχανῆς του νὰ μετατοπιστεῖ, κόλλησε περισσότερο, ἔμεινε ἀκίνητο καὶ ἄχρηστο. Ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸν Ὅσιο Λουκᾶ κι ἀπὸ τὸ ψηλὸ μονοπάτι εἴδαμε τὸ καμιόνι πάντα στὴ λάσπη, μᾶς φάνηκε σὰν ἕνα μεγάλο ψοφίμι, ποὺ σὲ λίγο δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ προφυλάξει ὁ πιστὸς φίλος καὶ ὁδηγός του. Καὶ τὰ κοράκια σ' ὅλη τὴν περιφέρεια καὶ πολλὰ εἶναι καὶ χαμηλὰ πετάνε.

Τότε ἡ περιπέτεια ἄλλαξε μορφή. Τὸ ἕνα μονοπάτι ἀφήναμε, τὸ ἄλλο πέρναμε. Τὸ ἕνα ὁρόσημο πλησιάζαμε, στὸ ἄλλο μᾶς ἔστελναν. Κι ὅλο ἕνα τέταρτο δρόμο εἴχαμε ἀκόμα, κι ὅλο τὸ τέταρτο αὐτὸ δὲν εἶχε τέλος. Ὅταν ἐπιτέλους περάσαμε τὶς μυγδαλιές, —τελευταῖο ὁρόσημο, —καὶ βρεθήκαμε ἀμέσως πολὺ κοντὰ στὸ μοναστήρι, μετρήσαμε πέντε τέταρτα.

Μὲ τέταρτα κανονίσαμε καὶ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς ἐκδρομῆς. Ἀκόμα καὶ τὴ μελέτη τῶν μοναδικῶν μωσαϊκῶν. Εἴχαμε φτάσει πιὰ πολὺ ἀργά. Ἤμαστε πεινασμένοι, βρώμικοι, κουρασμένοι. Ἀλλὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν ἔχουμε ὁδηγὸ στὸ γυρισμό, δὲ θὰ μᾶς περίμενε πολλὲς ὧρες. Θὰ γυρίζαμε μὲ μουλάρια. Μὰ καὶ πάλι ἔπρεπε νὰ ξεκινήσουμε σὲ μιὰ-μιάμιση ὥρα.

Ἔγιναν ὅλα καὶ μόνο ἕνα δὲν ἔγινε: Δὲ σταθήκαμε ἀρκετὰ κάτω ἀπὸ τὰ μωσαϊκά, δὲν εἴχαμε τὸν καιρὸ νὰ ρεμβάσουμε κι ἀληθινὰ νὰ θαυμάσουμε, δὲν ἐμείναμε μόνοι καὶ δὲν εἴδαμε παρὰ μόνο ὅ,τι ἐξηγοῦσε γρήγορα-γρήγορα ὁ ἱερωμένος ὁδηγός μας. Καὶ νὰ ξαίρουν οἱ περισσότεροι τῆς συντροφιᾶς ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἔργο τέχνης δὲν ἀρχίζει παρὰ ἔπειτ' ἀπὸ τὶς πληροφορίες καὶ μέσα στὴ σιωπή...

Ὁπωσδήποτε, ἔγιναν, καθὼς εἶπα, ὅλα, μὲ τὸ ρολόϊ στὸ χέρι, ἀπὸ τέταρτο σὲ τέταρτο. Ἀλλὰ καὶ πάλι ἤμαστε κάπως ἀργοπορημένοι ὅταν βρεθήκαμε στὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ κι ἀπάνω στὰ μουλάρια. Ὁ ἥλιος μᾶς ἀποχαιρετοῦσε, τὰ μονοπάτια μὲ τοὺς γκρεμνοὺς μᾶς περίμεναν παρακάτω, τὰ χιλιόμετρα ποὺ εἴχαμε νὰ κάνουμε ἦταν περισσότερα ἀπὸ ἐννιά.

Ἡ ἐπιστροφὴ εἶναι πάντα μιὰ ἐπανάληψη. Καὶ δὲν ἀποτολμῶ νὰ τὴν περιγράψω. Θά περιοριστῶ μόνο νὰ σημειώσω ὅτι ἡ ἀντοχὴ τῆς παρέας ἦταν μεγαλύτερη στὴν πεζοπορία παρὰ στὴ ράχη τῶν μουλαριῶν, —ἀρκετοί, ἔπειτ' ἀπὸ τὸ τρίτο χιλιό-

μετρο, τὰ ἔστειλαν πίσω στὸ μοναστήρι,— κι ἀκόμα ὅτι περισσότερο βαστάει ἕνα λεπτὸ γυναικεῖο παπούτσι στὰ μονοπάτια ἀπὸ ἕνα χοντρὸ ἀντρικὸ πανταλόνι στὸ σαμάρι...

Ὅταν γυρίσαμε στὴ Λειβαδιά, δὲν εἴχαμε νὰ τοὺς δώσουμε παρὰ ἕνα μόνο νέο. Ἀλλὰ τὸ νέο αὐτὸ καλύτερα εἶναι νὰ τὸ φέρουμε στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ τὸ κάνουμε αἴτημα, νὰ τὸ κάνουμε ὑπόμνημα, νὰ τὸ κάνουμε διαμαρτυρία. Ἀλήθεια, δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ μένουμε μακρυὰ ἀπὸ μοναδικὰ μνημεῖα καὶ τοπία ἐπειδὴ δὲν ἀποφάσισε ἕνας ἁρμόδιος,— ὁ Τουρισμὸς ἢ δὲν ξαίρω ποιὸς ἄλλος,— καὶ πρὶν κ' ἔπειτ' ἀπὸ τὸν πόλεμο νὰ ἀσφαλτοστρώσει ὀχτὼ-δέκα χιλιόμετρα, ἢ νὰ πηγαίνουμε στὰ μνημεῖα καὶ σιὰ τοπία ἀλλὰ καταπονημένοι καὶ ὀργισμένοι νὰ μὴ βλέπουμε καὶ νὰ μὴν παίρνουμε μαζί μας τίποτα;

Ὡστόσο, δὲ γύρισα μὲ ἄδεια χέρια στὴν Ἀθήνα. Δὲν ξαίρω ἂν μπόρεσα νὰ κρατήσω τὸ Θεὸ μέσα στὰ ἀγριολούλουδα ποὺ ἔφερα. Ἀλλὰ τὸ Θεὸ τὸν εἶδα. Καὶ στὴ λιμπριάτικη χαρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ στὴν κατάλευκη μεγαλοπρέπεια τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ στὶς παπαροῦνες ποὺ παντοῦ ἐγκάρδια μᾶς χαιρετοῦσαν, καὶ στὴν εἰρήνη τοῦ εὔφορου Βοιωτικοῦ κάμπου.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

Ἡ καρδιά μου δὲ μπορεῖ νὰ τραγουδήσῃ
τὸν παλιὸ σκοπό της... Ἔχει πιὰ ραγίσει...

Ἡ καρδιά μου δὲ μπορεῖ πιὰ ν' ἀγαπήσῃ...
Τὴ μορφή της ἔχει μέσα της σφραγίσει...

Κι' οὔτε φάνηκε μιὰ μέρα, κι' οὔτε φάνῃ...
Σὰ νὰ χάθηκε, σὰ νἄχῃ πιὰ πεθάνει.

Κι' οὔτε φάνηκε, καὶ πιὰ δὲν περιμένω
μὲ τὸ λύχνο τῆς ἀγάπης μου ἀναμένο...

Μόνο φάνηκε τὸ πρῶτο χελιδόνι,
τὸ χειμῶνα κυνηγώντας καὶ τὸ χιόνι.

Μὰ ἡ ψυχή μου τὸ κοιτάει συλλογισμένη
κι' οὔτ' ἐλπίζει τίποτε, οὔτε περιμένει.

Τὸ φωτάκι τῆς ἀγάπης μας σβυσμένο,
Τὸ ἐκκλησάκι τῆς ἀγάπης μας ριγμένο.

Καὶ τὰ λόγια καὶ τοὺς ὅρκους ἔχει πάρει
κάποια ἀχτίδα ἀπ' τ' ἀπριλιάτικο φεγγάρι...

Ε. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ο ΜΑΗΣ

Ἀποφεύγω νὰ δώσω τίτλο πιὸ συγκεκριμένο καὶ μὲ περισσότερες λεπτομέρειες. Τὸ κάνω αὐτὸ γιατὶ τὸ λαογραφικὸ ὑλικὸ ποὺ ἀναφέρεται στὸ Μάη εἶναι ἀπεριόριστο.

Πολλὲς γενιὲς καὶ ἀκόμη πιὸ πολλοὶ λαοὶ ὕμνησαν τὸν μῆνα αὐτὸν καὶ ποτὲ δὲν θὰ σταματήσουν νὰ τοῦ πλέκουν τὰ πιὸ δμορφα ἐγκώμια, ποὺ πάντα περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὶς λουλουδένιες του χάρες, τὴ χαρὰ ποὺ σκορπίζει τὸ γέλιο, τὴν εὐτυχία.

Δὲν ὑπάρχει περιοχὴ τῆς πατρίδας μας, ἀπὸ τὸ πιὸ ἀπόμερο ἀκρογιάλι, ὡς τὴν πιὸ ψηλὴ βουνοκορφή, ποὺ νὰ μὴ νιώση τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάη καὶ νὰ μὴ τὸν πανηγυρίσει.

Ἀμέτρητα εἶναι τὰ τραγούδια, τὰ γνωμικά, οἱ προλήψεις καὶ οἱ παροιμίες γύρω ἀπὸ τὸ Μάη Ἐπίσης παρὰ πολλὰ εἶναι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ οἱ τρόποι ποὺ τὸν γιορτάζουν.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ ὑλικὸ ξεχωρίζω μερικὰ γνωμικὰ καὶ προλήψεις ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ ἕνα γραφικώτατο γιορτασμὸ ἀπὸ μιὰ περιοχὴ τῆς Πελοποννήσου.

ΚΡΗΤΗ

1. Γνωμικά.

α') Ὁ Μάης εἶναι πενταφαγὰς πενταμεσημερὰς - πενταρ-
[δαχτάς.

Μὲ τὸ γνωμικὸ αὐτὸ ὁ λαὸς τῆς Κρήτης θέλει νὰ παραστήση, ὅσο γίνεται πιὸ ζωντανά, τὴ μεγάλη μέρα τοῦ Μάη. Πέντε φορὲς τρῶνε, πέντε φορὲς κάνουν μεσημέρι, δηλ. στρώνουν τραπέζι μὲ φαγητὸ ὅπως τὸ μεσημέρι τῶν ἄλλων μηνῶν. Πέντε φορὲς ἐπίσης μπορεῖ νὰ γεμίση τὸ ἀρδάχτι ἡ νοικοκυρὰ ὥσπου νὰ βραδυάση, ἐνῶ τὶς χειμωνιάτικες μέρες μὲ τὸ ζόρι μπορεῖ νὰ τὸ γεμίση μιὰ ἢ τὸ πολὺ δυὸ φορές.

β') Ὅντεν ἤπρεπε δὲν ἤβρεχε καὶ τὸ Μάη ἐδροσολόγα

Γιὰ κάθε πράξη ποὺ γίνεται ὅταν δὲν εἶναι ἡ κατάλληλη ὥρα ἢ περίσταση. Τὸ νερὸ τῆς βροχῆς, λ. χ., δὲν χρειάζεται καὶ τόσο πολὺ τὸ Μάη ὅπως τὸ χειμῶνα.

γ') Τοῦ Μάη τὸ νερὸ ταχὺ κάνει κ' ἄντερο παχὺ καὶ τὸ σκόρδο τὴν ἡμέρα δίδει τῆς καρδιᾶς ἀέρα

Ὁ λαὸς τῆς Κρήτης πιστεύει ὅτι ὅποιος πίνει τὸ Μάη τὸ πρωῒ νερὸ νηστικὸς καθαρίζει τὸν ὀργανισμό του καὶ παχαίνει γιατὶ τὸ Μάη τὸ νερὸ ἀθίζει, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα λούλουδα. Ἐπίσης τὰ σκόρδα ἐπειδὴ εἶναι φρέσκα τονώνουν τὴν καρδιά.

δ') Τὸ Μάη μάραθο μὴν τρῶς ἂν εἶσαι καὶ γιατρός.

Τὸ Μάη τὸ μάραθο εἶναι μεστωμένο καὶ ἔχει πολὺ μικρὲς κάμπιες, ὅμοιες ἐντελῶς μὲ τὸ χρῶμα του. Εἶναι δηλητηριώδεις αὐτὲς οἱ κάμπιες καὶ δὲν σώζεται οὔτε αὐτὸς ὁ γιατρὸς ἀκόμη.

ε') Ἀνάμεσα στὰ δυὸ ψωμιὰ χάν' ἡ μάνα τὰ παιδιά.

Τὸ Μάη ἔχουν πιὰ τελειώσει τὰ ἀποθέματα τῆς περασμένης ἐσοδείας, ἐνῶ δὲν ἔχει βγῆ ἀκόμη τὸ καινούργιο ψωμί.

Τὰ παιδιὰ τῶν φτωχῶν οἰκογενειῶν παίρνουν τὸ καθένα ἕνα σακκούλι καὶ γυρίζουν καὶ ζητιανεύουν. Ἔτσι ἡ μάνα τὰ χάνει ὡς τὸν Ἰούνιο ποὺ βγαίνει ὁ νέος καρπός.

στ') Τὸ Μάην εἶναι τὸ ψωμί, τὸ Μάην εἶν' κ' ἡ πείνα.

Τὸ Μάη τὰ χωράφια εἶναι γεμάτα ἀπὸ καρπὸ ἀλλὰ ὄχι ἕτοιμα γιὰ θέρισμα.

ζ') Ὦ καλόχαρέ μου Μάη ἀπού τὸ φέρνεις τὸ ψωμὶ καὶ λιγοστεύγ' ἡ πείνα.

Ἐκδήλωση χαρᾶς γιὰ τὸ τέλος τῆς πείνας.

η') Ἀπού δὲ χορτάση τὸ Μάη [τὴ δουλειὰ ἔχει κατάρα στὴν κοιλιά.

Τόσο μεγάλες εἶναι οἱ μέρες τοῦ Μάη, ποὺ μόνον ἕνας ἀχόρταγος καὶ πλεονέχτης δὲν χορταίνει τὴ δουλειὰ ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ.

θ') Ἀπού 'ναι κακορίζικο τὸ Μάη ἰσοσπορίζει,

τὸ Μάη καὶ τὸν Ἄγουστο
νὰ κάμη τὰ προυκιά του.

Λέγεται μὲ οἶκτο καὶ περιφρόνηση γιὰ τὶς κοπέλες ποὺ ξενυχτοῦν τὰ βράδυα τοῦ Μάη γιὰ νὰ κάμουν τὰ προικιά τους, ἔπειτα ἀπὸ τόσο μεγάλες μέρες. Μόνο οἱ ἀκαμάτρες καὶ οἱ γρουσοῦζες δουλεύουν τὰ βράδυα τοῦ Μάη.

ι') Τὸ Μάη καὶ τὸν Ἄγουστο παν-
[τρεύγουντ' οἱ χωργιάτες
ποῦν' τὰ ξυνοκολόκυθα κι οἱ
[ἀγγουροντομάτες.

Εἰρωνεία γιὰ ὅσους παντρεύγουνται τὸ Μάη καὶ τὸν Αὔγουστο. Αὐτοὶ οἱ δυὸ μῆνες ἔχουν πολλὰ κακὰ στὴν καμπούρα τους, γι' αὐτὸ ἀποφεύγονται τότε οἱ γάμοι. Λέγεται ἰδίως γιὰ τοὺς τσιγγούνηδες ποὺ προσπαθοῦν νὰ κάμουν τὸ γάμο τὸ Μάη μὲ κολοκύθια καὶ τὸν Αὔγουστο μὲ ντοματοσαλάτες.

2. Προλήψεις.

α') Τὸ Μάη δὲν δίνουν οὔτε παίρνουν φωτιὰ γιατὶ ὅποιος θὰ πάρη ἢ θὰ δώση φωτιὰ ὅλο τὸ Μάη θὰ βάλη φωτιὰ στὸ σπίτι του.

β') Δὲν φυτεύγουνε βασιλικούς, γιατὶ ὅποιος φυτέψη ὅλο τὸ Μάη θὰ τὸ ἔχει στὸ καδελέτο του (φέρετρο).

γ') Δὲν δίνουν οὔτε παίρνουν κατσούλι (γατὶ) γιατὶ θὰ μαγγώσουν.

δ') Ἂν ἔμπει ὁ Μάης Σάββατο
ἔδε καημὸς καὶ θάνατος
Ἂν ἔμπει ὁ Μάης Κυριακὴ
δέξου γράφανα στὴ γῆ.

Πιστεύεται ὅτι ἡ Πρωτομαγιὰ ἂν πέσει Σάββατο ἢ Κυριακὴ θὰ φέρη μεγάλο θανατικό.

Ὁ τελευταῖος στίχος σὲ ἄλλα μέρη τῆς Κρήτης, γιὰ νὰ μετριασθῆ ἡ τραγικὴ ἐξήγηση τοῦ θανάτου, μετατρέπεται:

Χαρὰ στὸ νὰ κόσμο ὁποὺ ζεῖ.

ε') Τὴν Πρωτομαγιὰ πίνουν γάλα γιὰ νὰ μὴ βγάλουν σπυριὰ ὅλο τὸ χρόνο. Τρῶνε μέλι γιὰ νὰ εἶναι γλυκὺ τ' ἀχείλι τους καὶ τρῶνε ἐπίσης πορτοκάλλι, ἰδίως οἱ γυναῖκες, γιὰ νὰ κοκκινίση τὸ πρόσωπό τους ὅπως τὸ πορτοκάλλι.

στ') Τρῶνε ψωμὶ τῆς Λαμπρῆς γιὰ νὰ μπῆ στὸ σπίτι ἡ εὐλογία τοῦ Ἀναστάντα Χριστοῦ.

ζ') Στσ' ὀχτὼ τοῦ Μάη,
τ' Ἄι Γιαννιοῦ τοῦ Κάη.

Κείνη τὴν ἡμέρα δὲν κάνουν δουλειά, γιατὶ ὁ Ἄι Γιάννης, ὅπως εἶναι καυτερὴ ἡ μέρα του, ἔτσι θὰ κάψη καὶ ὅποιον τὸν ἀψηφήση καὶ δουλέψη στὴ γιορτή του.

η') Τὸ Μάη δὲν διάζουνται καὶ δὲν ξεκινοῦν ἀνυφαντικὸ γιατὶ τὸ πανὶ ποὺ θὰ ὑφάνουν θὰ τὄχουν σάβανο.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Πῶς γιορτάζεται ἡ Πρωτομαγιὰ στὸν κάμπο τῆς Γαστούνης.

Τὰ χωριὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς ὁ λαὸς τὰ λέει μὲ ἕνα ὄνομα Καμποχώρια (Μανωλάδα, Λεχαινά. Ἀνδραβίδα, Καβάσιλα, Βαρθολομιό, Γαστούνη, Ἀμαλιάδα, Πύργος, Ὀλυμπία κ.τ.λ.).

α') Παραμονή.

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτομαγιᾶς, πολὺ πρὶν γύρη ὁ ἥλιος πρὸς τὴ δύση του, οἱ γυναῖκες ἀρχίζουν τὸ καθάρισμα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς αὐλῆς. Κάθε νοικοκυρά, ἡ κοπέλα, ἀρχίζει νὰ σκουπίζη πολλὴν ὥρα τὴν αὐλή. Ἡ σκούπα περνᾶ πολλὲς φορὲς σὲ ὅλες τὶς γωνιὲς καὶ τὶς χαραμάδες, ὥστε νὰ μὴ μείνη οὔτε σκόνη οὔτε πετραδάκι, οὔτε τὸ παραμικρὸ σκουπιδάκι.

Αὐτὸς ὁ καθαρισμὸς γίνεται γιατὶ πιστεύουν ὅτι μαζὶ μὲ τὶς ἀκαθαρσίες φεύγουν καὶ οἱ γρουσουζιὲς τοῦ περασμένου χρόνου, καὶ ἀκόμη γιὰ νὰ εἶναι ἕτοιμη ἡ αὐλὴ καὶ καθαρὴ νὰ δεχθῆ τὰ λουδούδια ποὺ θὰ τὴ ράνουν.

Ἂν τὸ σπίτι δὲν ἔχει αὐλὴ καθαρίζεται τὸ κομμάτι τοῦ δρόμου ποὺ εἶναι μπροστὰ στὸ σπίτι.

Ὅταν τελειώση αὐτὸ τὸ καθάρισμα καὶ ὁ ἥλιος γέρνει πρὸς τὴ δύση του, ὅλο τὸ χωριὸ βγαίνει στὴν ἐξοχὴ (καὶ στὰ πιὸ πολλὰ χωριὰ ἐξοχὴ εἶναι τὰ γειτονικὰ χωράφια).

Πηγαίνουν συντροφιές, συντροφιές, φιλικές, μικροὶ μεγάλοι, παντρεμένοι, ἀνύπαντροι, ἄντρες καὶ γυναῖκες.

Ἐκεῖ κόβουν Μάηδους. Οἱ Μάηδοι εἶναι ἀποκλειστικὰ κίτρινες μαργαρίτες, ἄγριες, καὶ ἄγρια τριαντάφυλλα μὲ λίγα πέταλλα ποὺ κρατοῦν μόνο μιὰ μέρα.

Πρῶτα-πρῶτα κόβουν μόνο κίτρινους μάηδους χωρὶς καθόλου κοτσάνι. Μ' αὐτοὺς τοὺς μάηδους ραίνουν τὴν αὐλὴ τὸ βράδυ ποὺ θὰ γυρίσουν, καὶ οἱ μαργαρίτες αὐτές, καθὼς δὲν ἔχουν καθόλου μίσχο, φαίνονται σὰν νὰ φύτρωσαν στὸ χῶμα τῆς αὐλῆς.

Στὸ σπίτι ρίχνουν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κίτρινους μάηδους μόνον κάτω ἀπὸ τὰ κρεβάτια. Σ' αὐτὸν τὸν περίπατο στολίζονται καὶ βάζουν ροῦχα καθαρὰ καὶ καλά, ὄχι ὅμως τὰ ροῦχα τῆς ἐκκλησιᾶς.

Μόλις φτάσουν στὴν ἐξοχὴ πρῶτα-πρῶτα θὰ κάμουν τὸ στεφάνι ποὺ θὰ κρεμάσουν πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα ἢ τὸ μπαλκόνι. Τὸ στεφάνι αὐτὸ πλέκεται γύρω ἀπὸ μιὰ βέργα λιγαριᾶς ἢ λεπτὸ καλάμι μὲ μάηδους (κίτρινες μαργαρίτες καὶ τριαντάφυλλα).

"Επειτα περνοῦν μὲ βελόνα καὶ κλωστὴ μόνο κίτρινους μάηδους καὶ μ' αὐτὰ στολίζουν γύρω τὸ κεφάλι, τὸ λαιμό, τὰ χέρια (βραχιόλια).

'Αφοῦ στολιστοῦν ἔτσι μὲ τὰ κίτρινα λουλούδια, ἄντρες, γυναῖκες, νέοι, γέροι καὶ παιδιά, παίζουν ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ διάφορα παιγνίδια (κρυφτό, κασβάλλα) καὶ τραγουδοῦν τὰ τραγούδια τοῦ Μάη. Τὰ τραγούδια καὶ τὰ γέλια ἀντηχοῦν σ' ὅλο τὸν κάμπο.

Αὐτὲς οἱ συντροφιὲς ἔπειτα ἀργὰ τὸ βράδυ πηγαίνουν σὲ διάφορα σπίτια καὶ διασκεδάζουν, τρῶνε, πίνουν, χορεύουν. "Οταν γυρίσουν στὸ σπίτι, ἡ πρώτη δουλειὰ εἶναι νὰ κρεμάσουν τὸ στεφάνι στὴν πόρτα. Πρὶν κοιμηθοῦν, ἀνοίγουν τὶς κασέλες καὶ ἁπλώνουν τὰ προικιὰ τῶν κοριτσιῶν πάνω στὰ σιτζίμια (σχοινιὰ) γιὰ νὰ πάρουν τὴ δροσιὰ τοῦ Μάη. Τὴν ὥρα ποὺ θὰ κοιμηθοῦν τὰ μαζεύουν καὶ χωρὶς νὰ τὰ διπλώσουν τὰ ρίχνουν πάνω στὶς καρέκλες καὶ στὶς κασέλες.

β') 'Η μέρα τῆς Πρωτομαγιᾶς.

Τὴν ἡμέρα τῆς Πρωτομαγιᾶς ὅλο τὸ χωριὸ ξυπνᾶ πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος καὶ ἁπλώνουν πάλι τὰ προικιὰ γιὰ νὰ ξαναδροσιστοῦν. Παίρνουν διάφορα φαγητὰ καὶ συντροφιὲς-συντροφιὲς πηγαίνουν στὴν ἐξοχή.

Πρέπει ὅλοι ἀνεξαιρέτως νὰ εἶναι στολισμένοι μὲ κίτρινους μάηδους. "Οσοι δὲν ἔχουν πάει τὴν παραμονή, πρέπει μόλις φτάσουν νὰ στολιστοῦν.

Οἱ πιὸ πλούσιοι ψήνουν ἀρνὶ στὴ σούβλα καὶ καλοῦν τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ διασκεδάζουν μαζί τους.

Τοὺς κίτρινους μάηδους τοὺς φοροῦν ὅλην τὴν ἡμέρα. "Αν χαλάση κανενός, πρέπει νὰ τὸ ξαναφτιάση.

Τὰ στεφάνια τῆς πόρτας τὰ κρατοῦν ἕνα χρόνο καὶ τὴν παραμονὴ τῆς ἄλλης Πρωτομαγιᾶς τὰ καῖνε. "Αν χαλάση κανένα, τὸ καῖνε τὴν παραμονὴ τοῦ Κλυδώνου. Πάντως πρέπει νὰ καῆ. "Αν τὸ πετάξουν, εἶναι μεγάλη γρουσουζιά.

Οἱ κοπέλες πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος τρέχουν στὴ βρύση γιὰ νὰ προφτάσουν νὰ πάρουν πρῶτες νερό. 'Η πρώτη θὰ ἔχει μεγάλη εὐτυχία. 'Επίσης πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος, κοιτάζουν τὰ βουνά, ἀπὸ τὸ παράθυρο. Καὶ ἐξηγοῦν ὅτι παρακαλοῦν νὰ εἶναι γερὲς σὰν τὰ βουνὰ ἢ ὅτι λένε τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου τους καὶ παρακαλοῦν νὰ φανερωθῆ ἀπὸ τὰ βουνὰ καβαλλάρης.

Στὰ σπίτια ποὺ ἔχουν πολὺ λάδι πηγαίνουν τὰ κορίτσια πρωὶ-πρωὶ νὰ κοιτάξουν μέσα στὰ πιθάρια. 'Εκεῖ βλέπουν τὸ πρόσωπό τους καὶ παρακαλοῦν ὅπως εἶναι τὸ λάδι ἥσυχο καὶ ἀτάραχο, ἔτσι καὶ ἡ ζωή τους νὰ κυλήση ἥσυχη, ἀτάραχη καὶ χωρὶς πίκρες.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

GIUSEPPE UNGARETTI

Όταν, κατὰ τὸ σωτήριο καὶ ἀπολογητικὸ ἐκεῖνο ἔτος, τὸ 1931, ὁ G. Ribemont—Dessaignes, γράφοντας, στὴν ἀγαπητὴ ἐκείνη Nouvelle Revue Française, τὴν Ἱστορία τοῦ Ντανταϊσμοῦ, προκαλοῦσε τὶς διαμαρτυρίες τῶν τέως ντανταϊστῶν καὶ συρρεαλιστῶν, τότε πιά,— Breton, Aragon, Eluard, Tristan Tzara, Francis Picabia κλπ.— για τὴν ἱστορία τοῦ πορτοφολιοῦ ἑνὸς νεαροῦ γκαρσονιοῦ καφφενείου, ποὺ ἡ πορεία τῶν ντανταϊστῶν ἔκλεψε, ἀνάμεσα στὶς ἐπιστολὲς ποὺ ἐστάλησαν στὸ περιοδικὸ ἦταν καὶ μιὰ τοῦ Giuseppe Ungaretti, ποὺ, ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτη φράση της, μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν ποιότητα τοῦ ἐπιστολογράφου της: «Δὲν εἶμαι «Ποιητής», γράφει, μὰ «Ἄνθρωπος» — τὸ εἶδος εἶναι σπάνιο, ἀλήθεια — ποὺ ἀπὸ πάντα του ὁλοκαύτωνε τὴ ζωή του γιὰ κάτι πολὺ πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, κι' αὐτὸ εἶναι ἡ Ποίηση». Ἡ φράση αὐτὴ τοῦ Ungaretti, (μέλους τῆς παρέας ἐκείνης) ὅπως κι' ὁλόκληρη, ἡ μικρότατη ἄλλωστε, ἐπιστολή του, ξεχωρίζει ἀμέσως ἀπὸ τὶς ἄσκοπες, καὶ μὴ πειστικές, φλυαρίες τῶν Aragon καὶ Eluard — ἡ περίπτωση τοῦ Tzara εἶναι ἐντελῶς διαφορετική — ὄχι μόνο γιὰ τὸν ἐσωτερικό καβαδασμό της καὶ τὴν ἐξομολογητική της διάθεση, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀνεξάρτητη κριτικὴ στάση ποὺ φανερώνει ἀπέναντι στοὺς συνοδοιπόρους του τῆς διεθνοῦς ποιητικῆς πρωτοπορίας: «Ὁ Breton μένει γιὰ μένα, μᾶς λέει, μὲ τ' ὄνειρό του τοῦ conducteur d' hommes μιὰ ὕπαρξη συγκινητική. Δὲν εἶναι οἱ ἰδέες του — οἱ ἰδέες, ἀνοησία! — μὰ ἡ ὁρμητικότητα τοῦ αἵματός του, ποὺ μὲ τραβᾶ σ' αὐτόν. Ὅσο γιὰ τὸν Tristan Tzara, δὲν τὸν θεώρησα ποτὲ τίποτα περισσότερο ἀπὸ ἕνα χωρατατζή»[1]. Ἡ πνευματικὴ ἀνεξαρτησία του αὐτή, φυσικά, δὲν προέρχεται μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὸ Ντανταϊσμὸ καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ ποιότητα τῶν πατρόνων τῆς κίνησης, γιατὶ εἶναι πάρα πολὺ γνήσιος κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πηγαίους τοῦ αἰῶνα μας, μὰ γιατὶ ὅλος ὁ αἰσθητικὸς αὐτὸς θόρυβος τῆς Γαλλίας, ὁλόκληρος ὁ αἰσθητισμός, θἄλεγα, εἶναι ξένος στὶς πνευματικές, ἠθικὲς κ' αἰσθητικὲς ἀκόμα καταβολές του.

Δὲν ξέρω κανένα πνεῦμα συγγενικό του στὴ Γαλλία — ὁ Pascal ἴσως; — ἢ στοὺς ἀγγλογερμανούς, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἰταλία ἀκόμα, θἄλεγα, ἂν ἔλειπε ὁ, τόσο μοναχικὸς κι' αὐτός, Giacomo Leopardi. Ὁ Ungaretti ὡστόσο ξεκινᾶ ἀπὸ τὸ Quatrocento — κι' ὄχι κι' ὁ Leopardi, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ungaretti, πιστεύει — καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ἐκείνη, ποὺ δίνει ἕνα μόνο ὄνομα στὴ Φύση καὶ στὴν Ὁμορφιά: ὁ διάβολος ποὺ ἔγινε σάρκα. Quatrocento, ἀλλὰ μὲ ὅλες τὶς μεσαιωνικές του καταβολές.

Ἡ μεσαιωνικὴ Minne, μὲ τὸν ἀναμφισβήτητα θρησκευτικὸ καὶ ἀσκητικόμορφο χαρακτῆρα της, ἔγινε Liebe: ἐπιθυμία σάρκας καὶ πάθος γήϊνου ἔρωτα. Ἡ ἀντίληψη, φυσικά, τῶν Ποιητῶν τοῦ Dolce stil nuovo, ὅτι τὰ γήϊνα κάλλη εἶναι ἡ θεία ἀντανάκλαση, δὲν ἔχει λησμονηθῆ ἀπὸ τὸν Michelangelo. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Ungaretti λέει:

Fa' che sia scala di riscatto
La carne ingannatrice.

Ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι ἡ μιὰ ὄψη μονάχα τοῦ παγανιστικοῦ νομίσματος, ἡ πιὸ θαμπὴ ἴσως. Ὁ XIV αἰῶνας φέρνει ἀκόμα μέσα του τὸ σπέρμα τῆς ἔλλειψης, συχνά, συνείδησης καὶ καλλιτεχνικῆς βούλησης, ποὺ τοῦ κληρονόμησε ὁ μεσαίωνας. Ἂν οἱ καλλιτέχνες τοῦ μεσαίωνα ἔψαυαν μόνο τὴ φύση καὶ τὰ ἐπιφαινόμενα ἀπὸ φόβο μήπως ναυαγήσουν στοὺς ἀπείρους ψυχικοὺς χώρους, οἱ καλλιτέχνες τοῦ Quatrocento βρίσκονται ἀκόμα στὸ ἀκρότατο σημεῖο ἐκεῖνο, ποὺ οἱ ἄμεσοι διάδοχοί τους θὰ κάμουν μεγάλη κατάχρηση φωτὸς καὶ ποὺ ἡ καταχτημένη ἀπ' αὐτοὺς ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου καὶ τὸ ξεσκλάβωμά του ἀπὸ τὸν ἀποστεγνωμένο δογματισμὸ τῆς Ἐκκλησίας θὰ τὸ καταστήσει ἀσύδοτο. Ἡ ἀναγωγὴ ὅμως τοῦ Ungaretti στὸ Quatrocento ὀφείλεται, βέβαια, στὴ νοσταλγία του γιὰ τὶς τέτοιες ἢ τέτοιες ἠθικὲς καὶ αἰσθητικὲς ἀξίες του, μὰ καὶ σὲ βαθύτατη ψυχικὴ συγγένεια. Ὅ,τι στὸ Quatrocento εἶναι κα-

1. Σήμερα, ὕστερα ἀπὸ 18 χρόνια, καί, κυρίως, μετὰ τὶς τελευταῖες ποιητικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Tzara, δύσκολα κι' ὁ ἴδιος ὁ Ungaretti θὰ ἔγραφε κάτι τέτοιο.

τάσταση, στὸν Ungaretti εἶναι ἐπιστροφή, εἶναι ὁ μόχθος πῶς ὁ διάβολος ποὺ ἔγινε σάρκα, «διὰ τῆς σαρκὸς» νὰ γίνει ἄγγελος :

Fa' che sia scala di riscatto
La carne ingannatrice.

Ὁ ἴδιος, ἄλλωστε, ὁ Ποιητής, σ' ἕνα μικρό, μὰ πόσο ἀποκαλυπτικὸ γιὰ τοὺς «Ὕμνους» του, μελέτημά του, γράφει : «Ὁ Michelangelo, τὸ ἴδιο ἀνίκανος ν' ἀπαρνηθεῖ τὸν Πλάτωνα ὅσο καὶ τὸ Χριστό, συνεπαρμένος ἀπὸ ἴσον ἔρωτα γιὰ τὴν ἀπαιτητὴ σάρκα καὶ γιὰ τὸ ἀπολυτρωμένο πνεῦμα, πασκίζει μάταια ν' ἀνακαλύψει τὴν ὄψη τοῦ θείου μέσα σ' ἕνα κόσμο γιομάτον ἀπὸ ἐστίες ἀποσύνθεσης. Δὲ θάξερε παρὰ ν' ἀποκαλύψει μὲς στὴν κραυγὴ τῶν Pietà του, τὴν ἐσωτερική του κόλαση. Κάθε ἄνθρωπος — γράφει — κινδυνεύει νὰ φυλακιστεῖ στὴ μοναξιὰ τοῦ πνεύματός του, νὰ κλειστεῖ στὴ φυλακὴ τῆς ὕλης, τῆς σχετικότητας, δηλαδή, ὅταν ἕνας ἄνθρωπος, καθὼς ὁ Pascal, δὲ βρίσκει τίποτα περισσότερο νὰ πεῖ σὲ μιὰν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἀπὸ τὸ νὰ ὁμολογήσει περιφρονητικά : Le monde est l'œuvre de l'imagination».

Ὁ κόσμος εἶναι τὸ ἔργο τῆς φαντασίας. Κι' ἡ *φαντασία ;* Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ ἀποκάλυψη, ἡ μόνη ἐφικτὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, τὸ ὑπέρτατο ἀγαθό του ; Ἡ φαντασία σκοτώνει ἀργά, μὰ σταθερὰ τὴν ψυχή, τὴν ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν πραγματικὴ φυγή της πρὸς τὸν κόλπο τῆς θεότητας, ποὺ ἀνοίγει τὰ χέρια ἐπάνω στὸ Σταυρό, ἐξιλεώνοντας τὸ κοινὸ ἁμάρτημα, γιὰ νὰ μᾶς δεχτεῖ — μᾶς λέει ὁ Michelangelo. Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Pascal μᾶς βεβαιώνει πὼς ὁ ἄνθρωπος ὑπ' ἀγωνιᾶ ἴσαμε τὸ τέλος τοῦ κόσμου σταυρωμένος ἐπάνω στὸ Σταυρό, χωρὶς νὰ μᾶς διευκρινίζει ὡστόσο τὴν οὐσία τοῦ Σταυροῦ. Εἶναι τάχα ὁ συμβολικὸς βράχος τοῦ αἰσχυλικοῦ Προμηθέα ; Σίγουρα φτάσαμε σ' ἕνα ἐπικίνδυνο λαβύρινθο ἀπὸ σύμβολα καὶ ἀλληγορίες. Μὰ ἐπίσης βέβαιο εἶναι πὼς στὸ ἐρεβῶδες ἀδιέξοδο τοῦτο εἰσχωρεῖ ἀπὸ κάπου ἕνα φῶς : Καὶ τὸ φῶς αὐτὸ εἶναι σημεῖο ἐπώδυνα σκοτεινό, ἡ ἀντίληψη πὼς τὸ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴ στιγμὴ κείνη ποὺ βλάστησε τὸ χριστιανικὸ δέντρο, εἶναι ὁ πόνος. «On nous a promis enterrer l'arbre du bien et du mal», λέει τὸ μόλις ἀκουστὸ παράπονο ἑνὸς πεσμένου Ἀρχαγγέλου — τοῦ Rimbaud. Μὰ ἡ Ἱστορία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ποίησης, ἀπὸ τὸ Quatrocento κ' ὕστερα, ἔχει τραφεῖ καὶ ποτιστεῖ ἀπὸ τοὺς καρποὺς τοῦ γνωστικοῦ δέντρου, τῆς χριστιανικῆς ἀγωνίας. Μιᾶς ἀγωνίας ποὺ μᾶς παρουσιάζεται μὲ ἀναβαθμούς, ποὺ γιὰ τὴν καλλιτεχνική της πραγμάτωση βρίσκει διαφορετικὲς ἐξόδους. Ἂν στὸ Quatrocento καὶ στὸν Ungaretti ἡ σάρκα εἶναι *διάβολος*, στὸν Novalis τὸ ἀνθρώπινο κορμὶ εἶναι ὁ ἀνώτατος Λόγος καὶ στὸν von Platen ἀποτελεῖ τὴν ἐνσάρκωση τοῦ Ἀπόλυτου, τῆς κοσμικῆς Ἁρμονίας. Καὶ δὲν πρέπει νὰ λησμονηθεῖ τὸ χριστιανικὸ περιεχόμενο στὸν νοσταλγὸ τοῦτο τοῦ κλασικοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Δὲν πρόκειται, δηλαδή, μόνο γιὰ τὴν ἀντινομία τοῦ μὴ πεπερασμένου καὶ καιρικοῦ, τοῦ κορμιοῦ, ἢ γιὰ τὴν πάλη τῆς ἄφθαρτης οὐσίας τοῦ ὄντος νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ φθαρτοῦ σκηνώματος, ποὺ τὴν φυλακίζει. Ἡ ἀξεπέραστη, γιὰ τὸ χριστιανό, ἀντινομία τούτη, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ποὺ διαμορφώθηκε ἰσορροπώντας ἀπόλυτα σὲ ἁρμονία καὶ ὁμορφιὰ στοὺς κλασικοὺς Ἕλληνες (ἀπήχηση τοῦ ἰδανικοῦ αὐτοῦ ἔχουμε στὸ γερμανικό, κυριώτατα, πνεῦμα) δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἀντινομία Καλοῦ καὶ Κακοῦ.

Κ' ὕστερα ἀπὸ τὴν τόση χριστιανικὴ ἐμπειρία τοῦ ἁμαρτήματος, ἐμπειρία ποὺ ἀφαιρεῖ τὴ γαλήνη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὁ Ungaretti θὰ φωνάξει :

Anima, non saprò mai calmarti !
Mai non vedrò nella notte del sangue !

Ἀλλὰ ἡ «νύχτα τοῦ αἵματος» δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸ χρόνο (1), ἀπὸ τὴν πορεία δηλαδὴ τοῦ ὄντος ἐπὶ τῆς γῆς (2). Κ' ἡ τελευταία φάση τῆς ἀγωνίας μου εἶναι τούτη : Νὰ βλέπω πὼς εἶμαι ὁ τελευταῖος ἥρωας ἑνὸς δράματος ποὺ ἄρχισε πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια καὶ νὰ ξέρω πὼς εἶμαι τελειωτικὰ καταδικασμένος νὰ σηκώνω τὸ μαρτύριο τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, φορέας τῆς μνήμης, ὄχι τοῦ ἀτόμου μου, μὰ τῆς Ἱστορίας :

Memoria, memoria incessante,
Le nuvole della tua polvere
Non c' è vento che se le porti via !

Ἀλλὰ ὁ Ποιητὴς ποὺ φέρνει τὴν ἀγωνία τούτη ἴσαμε τὰ ὕστατα ὅριά της δὲν εἶναι ὁ Ungaretti, μὰ ὁ T. S. Eliot (3), στὰ «Four Quartets» κυριώτατα.

ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ

---

1. «Ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὠυτή», λέγει ὁ Ἡράκλειτος.

2. «Μέτρησα τὴ ζωή, σταυρωμένος ἀπάνω στὸ κορμί μου, ὥρα τὴν ὥρα, χρόνο τὸ χρόνο, αἰῶνα μὲ τὸν αἰῶνα», λένει ὁ ὑτοφαινόμενος στὴ «Σιωπή», κι' ὁ Giorgio Vigolo : «O stringi i tempi in questa carne umana ! »

3. I am tired with my own life and the lives of thos after me, I am dying in my own death and the deaths of thos after me, στὸ «A song for Simeon».

★

GIUSEPPE UNGARETTI

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΕΛΕΟ

Εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος πληγωμένος.
Καὶ δὲ θάθελα νὰ φεύγω
καὶ στὸ τέλος νὰ φτάνω, ὦ Ἔλεος,
ἐκεῖ ποὺ τὸν ἄνθρωπο ἀγροικᾶς
μὲ τὸν ἑαυτό του μονάχο.

Δὲν ἔχω παρὰ ἔπαρση καὶ καλωσύνη.

Ἐξόριστος μὲς στοὺς ἀνθρώπους νιώθω
καὶ γι' αὐτοὺς τὴν τιμωρία μου ὑπομένω.

Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ βυθιστῶ μέσα μου!

Τὴ σιωπὴ ἔχω μὲ ὀνόματα ἀποικήσει,
τὴν καρδιὰ καὶ τὸ πνεῦμα μου ἔχω τεμα-
]χίσει
γιὰ νὰ πέσω στὴ δουλεία τοῦ λόγου.
Καὶ σὲ φαντάσματα τώρα βασιλεύω.

Ὦ ξερὰ φύλλα,
ψυχή, πλανημένη ἐδῶ κ' ἐκεῖ...
Ὄχι, μισῶ τὸν ἄνεμο καὶ τὴ φωνή του
τὴν ἀμνημόνευτα ζωώδη.

Θέ μου, ὅλοι αὐτοὶ ποὺ σ'ἐξορκίζουν,
μόνο τ' ὄνομά σου γνωρίζουν.

Ἐσὺ ποὺ μ' ἔδιωξες ἀπὸ τὴ ζωή,
θὰ μὲ διώξεις κι' ἀπ' τὸ θάνατο;

Δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος πιὰ
ἄξιος γιὰ τὴν ἐλπίδα;

Ἀπολύεται ὁ κόσμος ἂν κρεμᾶσαι
στοῦ παραδείσου τὸν γαλάζιο ἐξώστη.

Ξεράθηκε ἡ πηγὴ τῆς τύψης;

Τί θὰ σήμαινε τὸ ἁμάρτημα
ἂν στὴν ἀγνότητα πιὰ δὲν θὰ ὁδηγοῦσε.

Ἡ σάρκα μόλις ποὺ θωμᾶται
τὴν ἀλλοτινὴ δύναμή της,
ἡ γερασμένη ψυχὴ εἶναι χέρσα καὶ τρελλή.

Δὲς τὴν ἀδυναμία μας, Θέ μου.

Θὰ θέλαμε κάποια βεβαιότητα.

Οὔτε γελᾶς πιὰ γιὰ μᾶς;

Λυπήσου μας λοιπόν, σκληρότητα,
θέλουμε νὰ ὑποφέρουμε καὶ νὰ τραγου-
]δοῦμε.

Δὲ μπορῶ πιὰ νάμαι ἐντειχισμένος
σὲ μιὰν ἐπιθυμία δίχως ἀγάπη.

Δίψιξε μας ἕνα ἴχνος
δικαιοσύνης.

Ποῦναι οἱ νόμοι; Ποιὸς εἶναι ὁ νόμος σου;
Κεραύνωσε τὶς φτωχές μας συγκινήσεις.

Συμφίλιωσέ με μὲ τὴ σιωπή,
λύτρωσέ με ἀπὸ τὴν ἀγωνία.

Κουράστηκα χωρὶς φωνὴ νὰ οὐρλιάζω.

Δίδαξέ με πῶς νὰ προσεύχομαι.

Καὶ σὺ μελαγχολικὴ οὰρκα
ποὺ ἄλλοτε πάνω σου ἔβριθε ἡ χαρὰ
μάτι ἀπὸ κουρασμένη ἀφύπνιση μισοκλει-
]σμένο,
ὀνειρεύεσαι, ὑπερώριμη ψυχή,
τί θὰ γίνω ὅταν τὸ χῶμα μὲ σκεπάσει;

Μέσα μας εἶναι ὁ δρόμος τῶν νεκρῶν.

Ὁ χείμαρρος εἴμαστε τῶν ἴσκιων.

Αὐτοὶ εἶναι ὁ σπόρος ποὺ σκάζει στὰ ὄνει-
]ρά μας,
τῶν μακρυνῶν μορφῶν τὴν ἐλαφρότητα
]ἔχουν.

Ἀπ' αὐτοὺς ἔρχεται ἡ μόνη ἀπόσταση ποὺ
]μᾶς ἀπομένει.

Ὁ ἴσκιος τοὺς βαραίνει τὰ λόγια.

Ἡ ἐλπίδα ἑνὸς σωροῦ σκιᾶς
καὶ τίποτα ἄλλο, εἶναι ἡ τύχη μας;

Καὶ σύ, Θέ μου, δὲν εἶσαι
παρὰ ἕνα ὄνειρο μονάχα;

Σ' ἕνα ὄνειρο, τουλάχιστον,
οἱ ἀπόκοτοι, ἂς σοῦ μοιάσουμε.

Γέννα τῆς πιὸ καθάριας
παραφρυσύνης μου.

Στῶν βλεφάρων τὸ νῆμα
δὲ ριγεῖ ὅπως σὲ σύννεφο κλαδιῶν ριγοῦνε
σπουργίτια τοῦ πρωϊοῦ.

Ράθυμη ἐντός μας κατοικεῖ
μυστηριώδης θεομηνία.

Διαπερνοῦμε τὸ πραγματικὸ
μ᾽ ἕνα νῆμα φωτὸς
ὁλοένα λεπτότερο.

Δὲν ξέρεις πῶς νὰ γοητεύεις
χωρὶς νὰ σκοτώνεις;

Δόσε μας λοιπὸν
τὴν ὑπέρτατη χαρὰ τούτη.

Ψυχή, φτωχὴ ψυχή, σάρκα ἄπληστη ἀκόμα
κάτω ἀπ᾽ τὸ κίβδηλο μαρτύριο...

Ἄνθρωπε, κοτσουφιασμένο σύμπαν,
ἐλπίζεις νὰ μεγαλώσεις τ᾽ ἀγαθὰ σου,
μ᾽ ἀπὸ τὰ πυρετικὰ χέρια σου
δὲ βγαίνουν παρὰ περιορισμένα.

Κρεμασμένη πάνω ἀπὸ τὴν ἄβυσσο
σ᾽ ἕνα νῆμα ὅλο πιὸ ἀραχνένιο,
δὲ φοβᾶται
καὶ δὲ γοητεύεται,
ψυχὴ βασκαλισμένη, ψυχὴ χαμένη,
παρὰ ἀπὸ τὴν ἴδια της κραυγὴ μονάχα.

Ἀπὸ τὴ φθορὰ γιὰ νὰ σωθοῦμε,
ὑψώνουμε τάφους,
καὶ γιὰ νὰ σὲ στοχαστοῦμε, Αἰώνιε,
δὲν ἔχουμε παρὰ βλαστήμιες.

★

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ

Σ᾽ ἐσένα ἔρχομαι, νύχτα!

Τρέμετε στὴ φωλιὰ τῶν νερῶν,
ἀψηλάφητα χέρια, ἄνθη ξανθά.

Ἀλαφρὲ δρόμε, ἀθόρυβο κῦμα,
τὰ βλέμματά σου θάχω πιὸ ξεχνοῦν.

Τὴν καρδιά μου ἐγκατάλειψα,
τὴ σκέψη μου ἔχασα...

Μ᾽ ἔχεις, σὰ θεό,
ἐλεύθερο στὴν ἀγκαλιά σου.

★

ΤΡΙΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ἄκουσα ὅταν σηκωθήκατε τὸ πρωΐ,
ὕστερα πλύνατε μὲ πορφυρὸ καὶ γαλάζιο
τὸ ἁπλωμένο μου χέρι.

Οὐρανέ, ἐρωτικὰ χρώματα,
τὸ πρωϊνὸ τοῦτο, τὸ παιδί σας
κρατᾶ στὸ χέρι τὸ πλέον ὡραῖο
τριανιάφυλλο τοῦ ὀνείρου του.

—

Γερασμένος στοὺς δρόμους τῆς ἑσπέρας,
στὸ σκοτεινὸ ξάπλωσα γρασίδι,
καὶ γεύτηκα ἀτέλειωτα τὴν ἐπιθυμία τούτη,
ταραγμένη κραυγὴ καὶ φτερωμένη
ποὺ συγκρατεῖ ἕνα φῶς
ὅταν πεθαίνει.

—

Ὅλα τὰ ἔκοψε τὸ καλοκαίρι,
μὰ ἡ παπαρούνα ξαναβρίσκει
τὸ αἷμα της στὸν ἴσκιο,
καὶ φεγγαρίσια φωνὴ
εἶναι ἡ φωνὴ ποὺ ραγολογιέται,
κ᾽ ἡ θλίψη τοῦ ἀνθρώπου
δὲν εἶναι παρὰ ἕνα καλάμι,
αὐτὶ ποὺ ἐνελρεύει,
ἀλλὰ ἄφυβο κι᾽ ἀνελέητο.

ΜΕΤ. ΑΡΗΣ ΔΙΚΤΑΙΟΣ

NICOLAY HARTMANN, Ο "ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ„

Ι. ΟΙ ΟΝΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η σχηματική παράσταση ποὺ δημοσιεύεται στὴν ἑπομένη σελίδα ἐξεικονίζει τὶς ὀντολογικες περιοχές, ὅπως τὶς καθορίζει ὁ N. Hartmann.

"Αν παραστήσωμε μὲ ἕνα κύκλο τὴν περιοχὴ τοῦ ὑποκειμένου ἕνας ἄλλος εὐρύτερος κύκλος σημειώνει τὸ χῶρο τῶν ἀμέσως προσιτῶν ἀντικειμένων. "Ενας εὐρύτερος κύκλος σημειώνει τὸ χῶρο μέσα στὸν ὁποῖο τοποθετεῖται ἡ περιοχὴ ποὺ περιέχει τὰ ὑπεραντικειμενικὰ νοητὰ ὄντα. Εἶναι πράγματα ποὺ δὲν ἔγιναν ἀκόμη ἀντικείμενα, ἠμποροῦν ὅμως νὰ γίνουν κατανοητὰ καὶ νὰ ἀντικειμενικοποιηθοῦν. Ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὴν περιφέρεια τοῦ κύκλου αὐτοῦ ἐξαπλώνεται ὁ ἀτελεύτητος ὠκεανὸς τοῦ ὑπεραντικειμενικοῦ καὶ ὑπερνοητοῦ ποὺ μένει ἀπρόσιτος στὴν αἴσθηση, στὸ λόγο καὶ τὴ νόηση.

ΙΙ. Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΡΡΗΤΟΝ

§ 1. Τὸ ὀντολογικὸ ὑπόστρωμα τῆς γνώσεως.

Ἡ σχηματικὴ παράσταση ποὺ ἀπεικονίζει τὶς ὀντολογικὲς περιοχὲς μᾶς βοηθεῖ γιὰ νὰ κατανοήσωμε τὴ γνώση στὸ οὐσιαστικό της βάθος. Ἡ γνώση θεωρημένη ὡς ὀντολογικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο παίρνει μιὰ θετικὴ θεμελίωση καὶ ἐπιβεβαίωση. Τὸ ὑποκείμενο καὶ τὰ ἀντικείμενά του εἶναι ὑπαρκτὰ μέλη τῆς γενικὰ θεωρημένης ὀντολογικῆς σφαίρας καὶ ἐποικοδομοῦνται ἐπάνω στὶς ἴδιες προϋποθέσεις τῆς πραγματικότητος. Οἱ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ (ὑποκείμενο - ἀντικείμενα) ὑφιστάμενες σχέσεις δένονται ἀδιάσπαστα μέσα σὲ μιὰ «πραγματικὴ ὀντολογικὴ σύνδεση». Ἡ γνωσιολογικὴ ἄρα συσχέτιση ποὺ συνδέει τὸ ὑποκείμενο πρὸς τὰ ἀντικείμενα, δείχνει ὁ N. Hartmann, ὅτι εἶναι κατὰ βάθος «ὀντολογική». Ὡς προϋπόθεση τῶν γνωσιολογικῶν συσχετισμῶν προηγεῖται ἡ πραγματικὴ ἀντιμετώπιση ποὺ σημειώνεται ἀνάμεσα στὴ συνείδηση καὶ στὰ ἀντικείμενα.

"Ωστε ἡ γνώση ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀντολογικὴ ὑφὴ τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου καὶ δὲν συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Κατὰ τὸ γνωσιολογικὸ φαινόμενο ἐπισυμβαίνει ὁ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀντικειμένου καθορισμὸς τοῦ ὑποκειμένου. Τὸ ἀντικείμενο μένει ἀμετάβλητο, ἐνῶ τὸ ὑποκείμενο δεχόμενο τὴν ἐπενέργεια τοῦ ἀντικειμένου ὑφίσταται τροποποιήσεις κατὰ τὴν οὐσία του. "Ωστε τὸ ἀντικείμενο ποὺ ἔχει κατανοηθῆ ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο, συγκρινόμενο μὲ τὸ ὑπερνοητὸ ποὺ δὲν καθυποτάχθηκε στὴν γνωστικὴ ἐπενέργεια τοῦ ὑποκειμένου, δὲν παρουσιάζει θεμελιώδη ὀντολογικὴ διαφορά, ἀφοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἐπηρεάση ἡ γνωσιολογικὴ λειτουργία ἀλλὰ τὸ ἀφίνει ὅπως εἶναι.

Ἀπὸ τὴν παρατήρηση αὐτὴ προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ γιὰ τὰ προσιτὰ στὴ γνώση ἀντικείμενα ἠμπορεῖ νὰ τεθῆ πρόβλημα ὀντολογικό. Παλαιότερα ὁ ἰδεαλισμὸς ἔλεγε ὅτι, ἀφοῦ ἡ συσχέτιση τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενο εἶναι πρόβλημα καθαρὰ γνωσιολογικὸ καὶ ὑποκειμενικό, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνη λόγος γιὰ τὸν ὀντολογικὸ πυρῆνα τοῦ γνωστικοῦ φαινόμενου. Ὁ Kant ἐδίδασκεν ὅτι ἡ γνώση μας ἀναφέρεται μόνο σὲ φαινόμενα. Ξεπερνώντας ὁ N. Hartmann τὸν κριτικὸ ἰδεαλισμὸ διακρίνει τὴν ὕπαρξη ὀντολογικοῦ πυρῆνος καὶ μέσα στὰ γνωσιολογικὰ δεδομένα. Καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ὑποκείμενο μαζὶ μὲ ὅλα τὰ γνωσιολογικὰ στοιχεῖα ποὺ ἐμφανίζονται μέσα σ' αὐτὸ ἔχει κάποιο «εἶναι» καὶ οἱ ἐπισυμβαίνουσες μέσα σ' αὐτὸ ψυχολογικὲς «παραστάσεις» εἶναι σχηματισμοὶ ὑπαρκτοὶ ποὺ σημειώνονται μέσα σὲ ἕνα ὑπαρκτὸ ὑποκείμενο.

Ἐκεῖνο ποὺ τονίζει ὁ N. Hartmann εἶναι ὅτι τόσο τὸ ὑποκείμενο ὅσο καὶ τὸ ἀντικείμενο ἀποτελοῦν μέλη μιᾶς ἐνιαίας ὀντολογικῆς συνάφειας. Ἀνήκουν, τόσο τὸ ἕνα ὅσο καὶ τὸ ἄλλο, στὸν ἴδιο πραγματικὸ κόσμο. Παρόμοιες ὀντολογικὲς σχέσεις μεταξὺ ὄντων ποὺ εὑρίσκονται μέσα στὴν κοσμικὴ περιοχὴ εἶναι πολὺ συχνές. Ἡ σχέση ὅμως τοῦ ἀνθρώπου θεωρημένου ὡς ὑποκειμένου ποὺ πραγματοποιεῖ γνώση εἶναι προνομιακή. Ξεχωρίζει ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες, γιατὶ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ

---

* Συνέχεια ἀπ' τὸ προηγούμενο.

συνειδησιακὸ φαινόμενο. Ὁ ἄνθρωπος ἐρχόμενος σὲ συνάφεια μὲ τὰ ὄντα ὄχι μόνο ἐμπλέκεται σὲ ἀλληλεπιδράσεις πρὸς αὐτά, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ τὰ ἀναπαριστᾶ. Κατὰ κάποιον τρόπο ἡ ἀνθρωπίνη συνειδηση εἶναι τὸ σημεῖο ἐκεῖνο μέσα στὸ ὁποῖο πραγματοποιεῖ τὸ σύμπαν ἕναν ἀντικατοπτρισμό τοῦ ἑαυτοῦ του. Μὲ τὴ γνωσιολογικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρωπίνου ὑποκειμένου ἕνα τμῆμα τῆς ἀντικειμενικῆς περιοχῆς διαφωτίζεται καὶ γίνεται κατανοητό. Ἕνα τμῆμα ἀπὸ τὸ ἀκαταμέτρητο πέλαγος τοῦ ἀγνώστου μᾶς περιβάλλει, γίνεται μὲ τὰ γνωσιολογικὰ ἐνεργήματα ὑποχείριο στὴν ἀνθρωπίνη σκέψη καὶ στὸ λόγο. Κάθε φορὰ ὅμως ἡ σκέψη καὶ ὁ λόγος ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν περιοχὴ τοῦ νοητοῦ μακρύτερα, αἰσθάνονται ὅτι κάτι ὑπάρχει πιὸ πέρα. Αἰσθάνονται ὅτι ὑπάρχει μιὰ ἀκατάλυτη συνάφεια μεταξὺ τοῦ νοητοῦ καὶ ὑπερνοητοῦ, τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ὑπερλογικοῦ. Παρ' ὅλον ὅμως ὅτι προσκρούει στὸ ὑπερνοητὸ ὁ ἀνθρώπινος λόγος, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν τάση νὰ λησμονήση τὴν ὕπαρξη τῆς ὑπερλογικῆς περιοχῆς καὶ νὰ ἀγκιστρωθῆ στὸν ἑαυτό του.

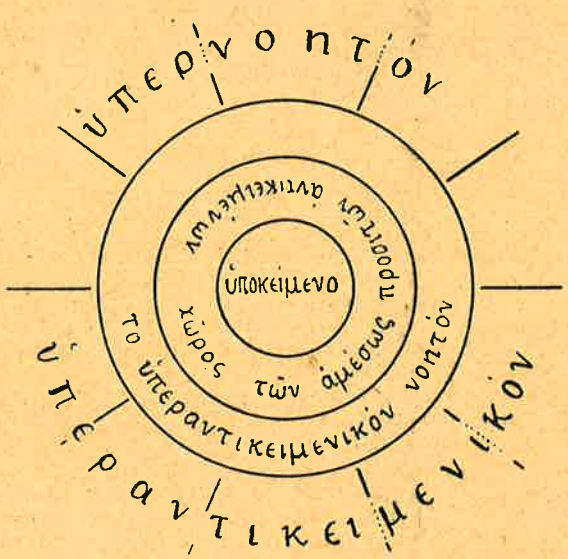

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ φιλοσοφεῖ, λέει ὁ N. Hartmann, παθαίνει ὅ,τι καὶ ὁ ἀστρονόμος. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀστρονομικῆς ἐρεύνης εἶναι νὰ καταστῆ κατανοητὴ ἡ ἔνταξη τῆς γῆς μέσα στὸ γενικὸ σύστημα τῶν κοσμολογικῶν φαινομένων. Ξεκινώντας ὁ ἀστρονόμος ἀπὸ τὰ περιωρισμένα στοιχεῖα ποὺ τοῦ δίνει ἡ παρατήρηση, προσπαθεῖ νὰ λύση τὸ μεγάλο πρόβλημα ποὺ ὀρθώνεται ἐμπρός του. Μοιραῖα ὅμως εὑρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ πάρη ὡς σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς τὴ γῆ, θεωρώντας την ἀκίνητο σημεῖο καὶ σχετίζοντας πρὸς αὐτὴ τὰ κοσμικὰ σώματα καὶ τὶς κινήσεις τους. Ἀπ' αὐτὴ τὴν τάση ἐδημιουργήθηκε τὸ γεωκεντρικὸ σύστημα ποὺ ἐκυριάρχησε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ μεσαίωνα. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ φιλοσοφεῖ ἔχει τὴν τάση νὰ πάρη ὡς ἀκίνητο σημεῖο ἀναφορᾶς τὴν ἴδια του τὴ σκέψη, τὸ λόγο (ratio). Ὑποκύπτει στὴν πλάνη νὰ θεωρήση τὸ «εἶναι» ἐξηρτημένο ἀπὸ τὸ λόγο. Μιὰ τέτια ἄποψη στενεύει ἀκαταμέτρητα τὴ φιλοσοφικὴ περιοχή, γιατὶ ὁ ἀνθρώπινος λόγος δὲν ἔχει τὴν εὐρύτητα ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ περιλάβη τὰ ὀντολογικὰ δεδομένα σὲ ὅλο τους τὸ πλάτος. Ὅπως λοιπὸν ὁ ἀστρονόμος ἔχει χρέος νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸ γεωμετρισμό του, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ ὀντολόγος φιλόσοφος χρεωστεῖ νὰ ἀπελευθεωθῆ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ λόγου (rationalismus) καὶ νὰ ρυθμίση τὶς μελέτες του προσανατολιζόμενος πρὸς τὸ ὑπερνοητὸ καὶ ὑπερλογικό.

§ 2. Ἡ διπλῆ πλαισίωση τοῦ λόγου (ratio) ἀπὸ τὸ ὑπερνοητό.

Ἂν στρέψωμε τὴν προσοχή μας στὸν ἴδιο τὸ λογο (ratio) καὶ θελήσωμε νὰ κάμωμε μιὰ διαπίστωση τῶν ὁρίων μέσα στὰ ὁποῖα ἐκδηλώνει τὴν ἐνεργητικότητά του, θὰ διαπιστώσωμε ὅτι τὸν περιβάλλει ἡ ὑπερλογικὴ περιοχὴ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Ἂς θεωρήσωμε τὴ σκέψη καὶ τὸ λογο ὡσὰν μιὰ νοητὴ εὐθεῖα γραμμὴ AB ποὺ παίρνοτας τὴν ἀφετηρία της ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο A κατευθύνεται πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ περιοχὴ B. Ὅπως ἐδείξαμε στὰ προηγούμενα, προχωρώντας ὁ λόγος πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ περιοχὴ προσκρούει στὸ τέλος στὸ ὑπερνοητὸ καὶ ὑπερλογικό. Ἂν τώρα στρέψωμε τὰ μάτια μας καὶ πρὸς τὸ σημεῖο τῆς ἀφετηρίας A, θὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ πλαισιώνεται ἀπὸ τὸ ὑπερνοητὸ καὶ ὑπερλογικὸ στοιχεῖο. Ἀναγγέλλει τὴν παρουσία του τὸ ὑπερλογικὸ ὄχι μόνο ὅταν παρακολουθοῦμε τὴν κατεύθυνση τοῦ λόγου πρὸς τὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ καὶ ὅταν μελετήσωμε τὴ συσχέτισή του πρὸς τὸ ὑποκείμενο. Οἱ σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν θὰ κάμουν φανερὴ τὴν παρουσία ἑνὸς ὑπερλογικοῦ ὑποστρώματος καὶ στὴ σφαῖρα τοῦ ὑποκειμένου.

Ἐσυνηθίσαμε νὰ βλέπωμε τὸ λόγο καὶ τὴ σκέψη ὡς κάτι τὸ δεδομένο καὶ τὸ ἕτοιμο. Ἂν ὅμως θελήσωμε νὰ προβοῦμε σὲ μιὰ ἔστω καὶ πρόχειρη διασκόπησή τους, θὰ διαπιστώσωμε ὅτι πρόκειται γιὰ περίπλοκους σχηματισμοὺς ποὺ προϋποθέτουν τὴν παρουσία πολλῶν στοιχείων. Τὰ στοιχεῖα ποὺ προαπαιτοῦνται γιὰ νὰ πάρη ὑ-

πόσταση ἡ σκέψη καὶ ὁ λόγος δὲν εἶναι ἀπὸ μόνα τους φανερά. Μένουν κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν συνειδησιακῶν λογικῶν ἐνεργημάτων βυθισμένα μέσα στὴν περιοχὴ τοῦ ψυχικοῦ ἀσυνειδήτου. Ἐκτελώντας μιὰ στροφὴ πρὸς τὰ «ἔνδον» προσπαθοῦμε νὰ παρακολουθήσωμε τὶς προϋποθέσεις τῶν λογικῶν ἐνεργημάτων ἕως τὶς βαθύτατες ρίζες τους, ποὺ μᾶς ὁδηγοῦν στὶς περιοχὲς τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ ἀσυνειδήτου. Ἠμποροῦμε νὰ τὶς παρακολουθησωμε μόνο ἕως σὲ κάποιο σημεῖο. Ἀλλὰ στὸ τέλος διαπιστώνομε ὅτι καὶ αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις προχωροῦν σὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθῆ στὴ νόηση. Μέσα στὰ βάθη τοῦ ὑποκειμένου ἀναγγέλλει τὴν ὕπαρξή του τὸ ὑπερνοητὸ καὶ ὑπερλογικό. Ἡ ἐμπειρικὴ ψυχολογία εἶναι καλὰ πληροφορημένη γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ παραδέχεται ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς ὑποκειμενικὸς κόσμος ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κατανόησή μας. Ἐπάνω στὸ ὑπερλογικὸ στοιχεῖο τὸ ἐνθρονισμένο στὴν ἐσωτερικὴ ὑποκειμενικὴ περιοχὴ προσκροῦοντας ὁ Ἡράκλειτος ἔλεγε ὅτι τὰ «πέρατα» τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδιερεύνητα καὶ παρουσιάζουν ἀπέραντο βάθος. Ὥστε τὸ ὑποκείμενο παραμένει καὶ αὐτὸ ὅπως καὶ τὸ ἀντικείμενο, ὅταν προχωρήσωμε στὴ βαθύτερή του οὐσία, ἔξω ἀπὸ τὴ σφαῖρα τοῦ νοητοῦ καὶ λογικοῦ.

Ὄχι μονάχα σὲ μιὰ πρὸς τὰ μέσα ἐνδοσκοπικὴ αὐτοπαρατήρηση παρουσιάζεται τὸ ὑπερλογικὸ ὑπόστρωμα τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλὰ καὶ στὸ ἀντίκρυσμα ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ὑίνη μεταξὺ τῶν διαφορετικῶν ὑπαρκτῶν ὑποκειμένων. Ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ὕπαρξη ἑνὸς τυπικὰ θεωρημένου «ὑπερβατικοῦ ὑποκειμένου», ὅπως μᾶς συνήθισε νὰ τὸ βλέπωμε ὁ κριτικὸς ἰδεαλισμός, μᾶς κάνει νὰ λησμονοῦμε ὅτι τὸ ὑποκείμενο ὑπάρχει μέσα στὸ δεδομένο κόσμο καὶ ὅτι ἀντικρύζεται ἀπὸ ἄλλα ὑποκείμενα. Ἂν τοποθετηθοῦμε στὴ συνήθη καὶ ἀνεπηρέαστη ἀπὸ κάθε φιλοσοφικὴ προκατάληψη, ρεαλιστικὴ τοποθέτηση, θὰ διαπιστώσωμε ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα ὑποκείμενα τοποθετοῦνται ἀπὸ τὸ δικό μας ἐγὼ στὴν περιοχὴ τῶν ἀντικειμένων. Ὅπως ἀντιμετωπίζω ἕνα ὑλικὸ σῶμα ποὺ εὑρίσκεται μέσα στὴν περιοχὴ τῶν ἀνικειμένων, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο στέκεται ἀπέναντί μου καὶ ἕνα ξένο ἀνθρώπινο ἐγώ. Ὅπως κατὰ τρόπο μερικὸ μόνο ἠμπορῶ νὰ κατανοήσω ἕνα ἀντικείμενο, ἔτσι ἡ κατανόηση ποὺ ἔχω γιὰ ἕνα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ἐγὼ μου ὑποκείμενο εἶναι μερική. Ἀφίνει πάντοτε ἕνα ὑπερλογικὸ ὑπόλοιπο. Ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ διαπιστώνεται ὅτι μέσα καὶ σ' αὐτὸ τὸ ὑποκείμενο ὑπάρχει ἕνα στρῶμα ποὺ ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθῆ στὴ νόηση καὶ στὸ λόγο.

Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ ἔγινε προκύπτει καὶ τὸ ἀκόλουθο πόρισμα. Ὑπάρχει κατὰ βάθος ὁμογένεια μεταξὺ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ ὑποκειμένου. Καὶ τὰ δύο εἶναι ὁμογενῆ γιατὶ ἀποτελοῦν τμήματα τοῦ γενικὰ νοουμένου ὄντος. Ἡ ἑτερογένειά τους ἔγκειται μόνο στὸ ὅτι τὸ ὑποκείμενο ἔχει μιὰ δική του ἐσωτερικὴ σφαῖρα, τὴ συνειδησιακὴ σφαῖρα. Σχετικὰ ὅμως μὲ τὴν ὀντολογικὴ ἀξία τοῦ γνωστοῦ φαινομένου ἡ παρουσία τῆς συνειδησιακῆς σφαίρας μένει χωρὶς σημασία, ἐπειδὴ ἡ γνώση ἀποτελεῖ ὑπέρβασή της, ὄντας ὀντολογικὴ συσχέτιση τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ ἀντικείμενο.

Ἡ ἀνάπτυξη ποὺ προηγήθηκε μᾶς δίνει τὴν εὐχέρεια νὰ καθορίσωμε τὴν τοποθέτηση τοῦ λόγου (ratio). Ἡ παρακολούθησή του καὶ πρὸς τὸ τέλος μᾶς ἔδειξε ὅτι εἶναι πλαισιωμένος καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ἀπὸ τὸ «ἄλογον» καὶ «ἄρρητον». Ἔχει τοποθετηθῆ ἀνάμεσα σὲ ἕνα «ὑποκειμενικὸ ἄρρητο» καὶ σὲ ἕνα «ἀντικειμενικὸ ἄρρητο», δηλαδὴ ἀνάμεσα σὲ ἕνα ὑπαρκτὸ ὑποκείμενο καὶ σὲ ἕνα ὑπαρκτὸ ἀντικείμενο. Ἔχομε λοιπὸν τὸ δικαίωμα νὰ εἰποῦμε ὅτι ἡ περιοχὴ τοῦ νοητοῦ καὶ λογικοῦ μαζὶ μὲ τὶς σφαῖρες τῶν ἰδεωδῶν καὶ πραγματικῶν ἀντικειμένων ἀποτελεῖ «πεπερασμένο τμῆμα μέσα στὸ ἀκαταμέτρητο πλῆθος τοῦ ὑπερνοητοῦ καὶ ὑπερλογικοῦ». Τὸ ὑπερνοητὸ ἐκτείνεται σὲ ἀκαταμέτρητες διαστάσεις πέρα ἀπὸ τὸ νοητὸ καὶ τὸ καταληπτό. Ὥστε τὸ ὑπερλογικὸ ἀποτελεῖ τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ἐν πάρχει τὸ λογικό. Δὲν εἶναι λοιπὸν τὸ «εἶναι» ἐναρθρωμένο μέσα στὸ νοεῖν, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ ἰδεαλισμός, ἀλλὰ τὸ «νοεῖν» μέσα στὸ «εἶναι». Καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ συνείδηση δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ ὀντολογικὴ συσχέτιση. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ γνώση καὶ ὁ λόγος ποὺ ὀντοποιεῖται ἔπειτα ἀπὸ τὰ συνειδησιακὰ γεγονότα, ἀποτελεῖ κατὰ βάθος μιὰ τέτια συσχέτιση. Τὸ σύνολο τῶν γνώσεών μας προκύπτει ἔπειτα ἀπὸ μία συσχέτιση τοῦ λόγου πρὸς τὸ ὑπερλογικό.

§ 3. Ἡ ἀντιστοφὴ τῆς ἀντιστροφῆς τοῦ Kant.

Στὴ διαπίστωση ὅτι τὸ νοεῖν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἐναρθρωμένο μέσα στὸ εἶναι ἀποδίδει ὁ N. Hartmann μεγάλη βαρύτητα. Τὴ χαρακτηρίζει ὡς «ἀντιστροφὴ τῆς κοπερνικείου στροφῆς τοῦ Kant». Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Kant θέλησε νὰ ἀντιστρέψη τὴν πορεία τῶν γνωσιολογικῶν στοχασμῶν. Ἡ παλαιότερη γωσιολογία ἐθεωροῦσε ὡς ἀμετακίνητο στοιχεῖο τὴν ἀντικειμενικότητα καὶ ἤθελε νὰ ἀποδείξη, ὅτι σύμφωνα πρὸς αὐτὴ διαμορφώνονταν ἡ γνώση. Ὁ Kant ἐτοποθέτησε ὡς ἀρχικὸ σημεῖο τῆς γνωσιολογικῆς ἀναφορᾶς τὸ ὑποκείμενο καὶ εἶπε, ὅτι τὰ φαινόμενα διαμορφώνονται κατὰ τὴν ἐξωτερικὴ προσιτὴ στὴ γνώση μορφή τους σύμφωνα μὲ τὴν ὑφὴ τοῦ ὑποκειμένου. Αὐτὴ τὴν ἀντίληψή του τὴν ἐθεώρησεν ὁ ἴδιος ὡς ἐπαναστατικὸ γεγονὸς καὶ τὴν παραλλήλισε μὲ τὴν ἡλιοκεντρικὴ θεωρία τοῦ Κοπερνίκου Γι' αὐτὸ καὶ τὴν ἐχαρακτήρισεν ὡς «κοπερνίκειο στροφή». Ὁ N. Hartmann βλέ-

πει ἀλλοιῶς τὰ πράγματα. Κατὰ τὴν ἀντίληψή του καὶ ὁ Kant δὲν ἐπραγματοποίησε κάτι ἀνάλογο πρὸς ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε ὁ Κοπέρνικος στὴν ἀστρονομία. Ἐπῆρε ὁ Kant ὡς σταθερὸ σημεῖο τὸ ὑποκείμενο καὶ ἔβαλε τὰ ἀντικείμενα νὰ περιστρέφωνται γύρο ἀπ' αὐτό. "Ολα περιστρέφονται γύρο ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο ποὺ μένει ὡς ἀκίνητο πολικὸ σημεῖο. Μία τέτια τοποθέτηση ὅμως σημαίνει τὴν ὑποταγὴ τοῦ «εἶναι» στὸ «λόγο». Ὑψώνει σὲ κυριαρχικώτερη θέση ἕνα πεπερασμένο γεγονός, δηλ. τὴν ὑποκειμενικὴ λογικὴ σκέψη, λησμονώντας ὅτι αὐτὴ εἶναι ἕνα ἀσήμαντο ἀπόκομμα ἀπὸ τὴν ἀκαταμέτρητη ἔκταση τοῦ ὑπερλογικοῦ καὶ ὑπερνοητοῦ. Ἡ ἀντιστροφὴ ποὺ θὰ μοιάζει μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε ὁ Κοπέρνικος, λέει ὁ N. Hartmann, εἶναι τὸ νὰ ὑποτάξωμε τὸ λόγο στὸ «εἶναι». Μιὰ τέτια ἀντιστροφὴ ἐναρθρώνει τὸ λόγο σ' ἕνα μεγαλύτερο ὀντολογικὸ σύστημα, ποὺ δὲν ρυθμίζει τὴν κίνησή του σύμφωνα μὲ τὸ λόγο. Ἀντίθετα ὁ λόγος παίρνει γιὰ σημεῖο ἀναφορᾶς τὸ εἶναι. Ἔπειτα ἀπὸ μιὰ τέτια συσχέτιση ἠμποροῦμε νὰ καταλάβωμε πῶς ὁ λόγος ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμη προσιτὸ κατὰ κάποιον τρόπο τὸ «εἶναι». Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀντιμετωπίζει τὴν περιοχὴ τοῦ ὑπερνοητοῦ καὶ λειτουργεῖ ὡς συσχέτιση ἀνάμεσα στὸ πεπερασμένο καὶ τὸ ἄπειρο, συνάγεται τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος λόγος μένει πάντοτε στὰ σύνορα τοῦ πεπερασμένου. Ἀποτελεῖ ἡ καθωρισμένη περατότητα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη καὶ γιὰ τὸν ἀνθρώπινο λόγο χαρακτηριστικὸ ὀντολογικό. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἔκαμε τὸν N Hartmann νὰ ἀποσχισθῆ ἀπὸ τὴν ἰδεαλιστικὴ σχολὴ τῆς Μαρβούργης, παρ' ὅλον ὅτι μέσα σ' αὐτὴ εἶχε πάρει τὴν πρώτη φιλοσοφική του μύηση. Τὸ ἀντικείμενο γιὰ τοὺς Μαρβουργιανοὺς ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ὡς παραγόμενο ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς σκέψεως. Μιὰ τέτια δημιουργικότητα τοῦ λόγου τὴν εἶχε δεχθῆ καὶ ὁ Kant, ἀλλὰ τὴν περιώριζε μόνο στὴν περιοχὴ τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς. Ἀργότερα ὁ Windelband καὶ ὁ Rickert θέλησαν νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ὑπερβατικὴ καντιανὴ μέθοδο στὶς πνευματικὲς ἐπιστῆμες καὶ στὶς ἐπιστῆμες τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἔγινε αἰτία νὰ νομισθῆ ὅτι ὁ δημιουργικὸς χαρακτῆρας τοῦ νοητικοῦ ἐνεργήματος εἶναι κάτι ποὺ δὲν περιορίζεται στὴν περιοχὴ τῶν μαθηματικῶν ἀντικειμένων ἀλλὰ ἰσχύει γιὰ ὁποιοδήποτε εἶδος ἀντικειμένων. Ὁ N. Hartmann ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ κατενόησαν, ὅτι μιὰ τέτια ἀντίληψη δὲν ἐναρμονίζεται μὲ τὰ πραγματικὰ γνωσιολογικὰ δεδομένα καὶ ἔπρεπε νὰ διορθωθῆ καὶ νὰ ἀντικατασταθῆ. Στὴν ἀλαζονικὴ ὑπερφροσύνη τῶν ἰδεαλιστικῶν φαντασιώσεων ποὺ θέλουν νὰ ἐξάρουν τὴν δημιουργικότητα τοῦ λόγου, ἀντιτάσσει ὁ φιλόσοφός μας τὴν περατότητά του. Ἡ συναίσθηση τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ἀνανεώνει τὴν κριτικὴ διάθεση τῆς φιλοσοφίας χωρὶς νὰ μᾶς ἐξωθῆ στὸ σκεπτικισμὸ καὶ στὸν ἀγνωστικισμό.

§ 4. Ἡ περατότητα τῶν γνώσεών μας.

Θὰ ἠμποροῦσε νὰ καταλήξη κανεὶς στὴ σκέψη ὅτι ἡ διαπίστωση ποὺ μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἡ σφαῖρα τοῦ νοητοῦ ἐναρθρώνεται καὶ πλαισιώνεται μέσα στὸν ἀπέραντον ὠκεανὸ τοῦ «ἀρρήτου» καὶ «ἀλόγου» θὰ μᾶς ἔκανε διστακτικοὺς γιὰ τὴν ἀξία τῆς γνώσεως. Ὁ N. Hartmann παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀξία τῆς γνώσεως δὲν ἔχει νὰ ἐπηρεασθῆ καθόλου ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι πέρα ἀπὸ τὸ ἐγνωσμένο μένει ὡς ὑπόλοιπο ἡ ἀπέραντη περιοχὴ τοῦ ὑπερνοητοῦ καὶ ὑπεραντικειμενικοῦ. Μένει πάντοτε σταθερὰ βεβαιωμένο ὅτι ἡ γνώση ὅσο μικρὴ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἔκτασή της, ποτὲ δὲν παύει νὰ εἶναι συσχέτιση τοῦ ἐγνωσμένου πρὸς τὸ ἄγνωστο. Τὸ ὅριο ποὺ χωρίζει τὴν ἐγνωσμένη περιοχὴ τοῦ ἀντικειμενικοποιημένου ὄντος ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ ἀγνώστου δὲν εἶναι ἀμετακίνητο. Διαρκῶς μετακινεῖται μὲ τὴν πρόοδο τῶν ἐπιστημῶν καὶ ὑποτάσσει κάτω ἀπὸ τὴ γνώση μας καινούριες περιοχὲς ποὺ προτύτερα ἦταν ἄγνωστες. Ἡ διαπίστωση ὅτι ὑπάρχει ἡ περιοχὴ τοῦ ὑπερλογικοῦ σημαίνει, ὅτι τὸ εἶναι γενικὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἀπέραντο καὶ ἀτελεύτητο. Ἐξαίρει τὸ ἄξίωμα τοῦ ὄντος γενικὰ χωρὶς νὰ ἐλαττώνη τὴν ἀξία τῆς γνώσεως. Ἀντίθετα γίνεται ἀφορμὴ νὰ συσχετίζεται ἡ ἀρχικὴ γνώση μὲ περισσότερο ἐκτεταμένες περιοχές. Ἀποκτώντας ἡ γνώση ἐπίγνωση γιὰ τὴν περατότητά της εὐρύνει τὴν προοπτική της καὶ παίρνει ἐπαφὴ μὲ τὴν περιοχὴ τοῦ ὑπερνοητοῦ. Ἡ ἀληθινὰ φιλοσοφικὴ αἴσθηση τῶν ἀπορητικῶν προβλημάτων προϋποθέτει μιὰ τέτια ἐπαφὴ μὲ τὸ ὑπερνοητὸ καὶ ὑπεραντικειμενικό. Ὁ φάμουλους τοῦ Φάουστ ποὺ δὲν κατανοεῖ τὸν πεπερασμένο χαρακτῆρα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, τυφλωμένος ἀπὸ τὶς ἀποσπασματικὲς ἐπιτυχίες, δὲν ἀντιλαμβάνεται τὸ βάθος τοῦ προβλήματος. Γι' αὐτὸ ἀναφωνεῖ «Ξέρω πολλά, θὰ ἤθελα ὅμως ὅλα νὰ τὰ γνωρίσω». Μιὰ τέτια ἀναφώνηση εἶναι γιὰ τὸν N. Hartmann ἀφόρητη «αὐθάδεια τοῦ γενικευμένου ρασιοναλισμοῦ, ψεύτικο ἐπιστημονικὸ πάθος, πιστοποιημένο γνωσιολογικὸ αἴτημα.» Ὁ σεβασμὸς ἔμπρὸς στὸ ἀνεξάντλητο «βάθος τῶν πραγμάτων», ὁ ἀκατάλυτος θαυμασμὸς ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῶν προβλημάτων, ἀποτελεῖ τὸ ἀληθινὸ πάθος τοῦ φιλοσόφου.

§ 5. Ἱστορικὲς συσχετίσεις.

"Αν ἠθέλαμε σχολιάζοντας τὰ δσα ἐξετέθηκαν νὰ προχωρήσωμε σὲ ἱστορικὲς συσχετίσεις, εὔκολο θὰ ἦτον νὰ διαπιστώσωμε ὅτι ὁ N. Hartmann ἐπεξεργάζεται μὲ προσωπικὴ πρωτοτυπία τὰ αἰώνια θέματα τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Ἡ ἀντίληψή του

γιὰ τὴν πλαισίωση τοῦ ἐγνωσμένου τμήματος τοῦ ὄντος μέσα στὸ ὑπεραντικειμενικὸ καὶ ὑπερνοητὸ μᾶς κάνει νὰ θυμηθοῦμε τὸ «ἄπειρον» τοῦ Ἀναξιμάνδρου καὶ τὸ «ἄρρητον» τοῦ Πλάτωνος. Ὁ σεβασμός του ἐμπρὸς στὰ ἀπορητικὰ προβλήματα φανερώνει μιὰ φιλοσοφικὴ διάθεση, ὡσὰν ἐκείνη ποὺ συναντοῦμε στὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πασκάλ. Τὸν ἐμψυχώνει ἀκόμα μιὰ κριτικὴ διάθεση ἀ ἄλογη μὲ ἐκείνη ποὺ μόνο στὶ σελίδες ποὺ μᾶς ἄφησε ὁ Kant ἠμποροῦμε νὰ συναντήσωμε. Ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων γίνεται πραγματικὰ μὲ τὴν ἀπροκαταληψία ποὺ ὑποδειγματικὰ εἶχε παρουσιάσει ὁ Husserl μὲ τὶς φαινομενολογικές του ἀναλύσεις. Ἔντονη συναισθηματικότητα, ποὺ ἐνθυμίζει τὴν ἐκφραστικότητα τοῦ Heidegger, χαρακτηρίζει τὸ ὕφος του, χωρὶς νὰ τὸ ἐκθρέπη σὲ ἀσάφεια καὶ σκοτεινότητα. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα δείχνουν ὅτι μέσα του ὑπάρχει ἡ φλέβα τοῦ γνησίου καὶ ἀκιβδήλευτου φιλοσόφου ποὺ μένει πιστὸς στὰ μεγάλα φιλοσοφικὰ προβλήματα. Διαβάζοντας τὰ ἔργα τοῦ N. Hartmann ἠμποροῦμε νὰ βεβαιωθοῦμε γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ ποὺ δὲν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴ ματαιόδοξη μανία τῆς εὑρεσιτεχνίας, ἀλλὰ ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἀντιμετωπίζη τὰ προβλήματα σὲ ὅλη τους τὴν ἀπέραντη αἰνιγματικότητα. «Φύσει γάρ, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τοῦ ἀνδρὸς διανοίᾳ» Πλ. Φαῖδρ. 279α.

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

ΠΟΙΟΣ ΤΗΝ ΚΡΑΤΑΕΙ ΤΗ ΘΥΡΑ ΤΟΥ ΑΔΗ

Μανούλα μου, γιατὶ νὰ φύγεις,
ποὺ ἤσουνα καμωμένη ἔσυ
στὸ φῶς τὰ πάντα νὰ τυλίγεις.

Γεμάτη ἀγάπη τὴ φωνή σου
ἀκούω σι' ἀφτί μου τόσο ἁβρή,
ποὺ λέω: Πουλὶ τοῦ Παραδείσου.

Τὸν ἦχο ἀπ' τὰ φορέματά σου
γρικῶ παντοῦ νὰ τριγυρνᾶ,
κι' ὅλο κυττάζω καὶ κυττάζω,
μὰ δὲν σὲ βλέπω πουθενά.

Μανούλα, πάρε με ἀπ' τὸ χέρι,
δὲν ξέρω, ἂν εἶναι μεσημέρι
κι' ἂν εἶναι βράδυ, ἂν εἶναι αὐγή,
κι' ὁ πόνος σου, ποῦ θὰ μὲ φέρει.

Ὁδήγησέ με στὴ βουλή σου
μὲ τὴν ἀσύγκριτη πειθώ.
Τρέμω μὴν πάει καὶ σοῦ χαθῶ
καὶ σοῦ τσακίσω τὴν ψυχή σου.

Μανούλα πολυαγαπημένη,
π' ὦ εἶναι ἡ ἄμετρή σου ἀγάπη;
Δὲν λύνεσαι νὰ ξεγελάσεις
τὸν ἄγριο δράκο ἢ τὸν ἀράπη;

Ποιὸς τὴν κρατάει τὴ θύρα τοῦ Ἄδη;
Ποιὸς κλώθει τῆς ζωῆς τὸ ὑφάδι;

Ποιὸς δύνεται νὰ ξαγοράσει
τὸν πόνο τοὺ τὸν ἀκουβὶ;
Νἀνέβεις δὲν μπορεῖς, μανούλα,
μήτε κι' ἐγὼ νὰ κατεβῶ.

Ἂν δὲν ὁρίσει πρῶτα ἡ μοῖρα,
πῶς νἀνοιχτῇ σιὸν Ἄδη ἡ θύρα,
γιὰ νὰ κατέβω νὰ σὲ δῶ;
Σκληρὸ εἶν' τὸ ξύλο καὶ σκεβρό.

Μανούλα πολυαγαπημένη,
πῶς θὰ περάσουνε οἱ καιροὶ
καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ περιμένει;

ΔΙΑΛΕΧΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ-ΓΛΕΖΟΥ

Η ΜΗΤΕΡΑ ΓΥΡΙΖΕΙ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Σήκωσε τὴν παλιὰ ξεφτισμένη βαλίζα της—ποὺ γιὰ πιότερη ἀσφάλεια τὴν εἶχε δεμένη καὶ μ' ἕνα σπάγγο—, τὴν ἀπόθεσε στὸ σιδερένιο δίχτυ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι της καὶ κάθησε στὸν ἄβολο ξύλινο μπάγκο τοῦ βαγονιοῦ.

Βρῆκε μιὰ θέση πλάϊ στὸ παράθυρο. Ἔρριξε μιὰν ἀφηρημένη, ἀδιάφορη ματιὰ στὸ θολὸ χειμωνιάτικο τοπίο ποὺ σφύριγμα τοῦ τραίνου ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ τζάμι κι' ἄρχισε νὰ πισωδρομεῖ καὶ νὰ χάνεται.

Ὕστερα γύρισε τὸ βλέμμα της πρὸς τὰ μέσα, πρὸς τὸ γεμάτο βαγόνι ποὺ κουβαλοῦσε ὅ,τι κουβαλεῖ συνήθως ἕνα βαγόνι τρίτης θέσεως, ποὺ ἔχει νὰ κάνει σταθμοὺς σὲ πολλὰ χωριά: Μωρά, κότες, ταγάρια, γυναῖκες, καλάθια, ἄντρες, καὶ συχνὰ ψάρια κρεμασμένα μέσα βοῦρλο ἀπὸ τὸ γάντζο, πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως ἡ Ἑλένη δὲν εἶχε μάτια νὰ ἰδεῖ τίποτε ἀπ' αὐτά. Δὲν εἶχε ὄρεξη οὔτε γιὰ χάζεμα. Ἐκείνη ξετύλιξε τὸ δικό της τὸν καημὸ καὶ τὸν ἄπλωσε μπρός της, νὰ τὸν ξαναμελετήσει, νὰ γευτεῖ ὅλη τὴν πικρή του οὐσία ὡς τὴν τελευταία **σταλαματιά**.

—Ὄχι! κάλλιο νἄσπανα τὸ πόδι μου! Κάλλιο νὰ μὴν πρόφταινα νὰ κινήσω γιὰ τὴν Ἀθήνα, παρὰ ποὺ ἔκανα τὸ ταξίδι τοῦτο. Καὶ τί κατάλαβα; Χρόνια τὸ μελετοῦσα, χρόνια τὸ λαχτάρησα. Δραχμὴ τὴ δραχμὴ τὰ οἰκονομοῦσα τὰ ἔξοδά του. Καὶ τώρα; Νά, τώρα γυρίζω πίσω τσακισμένη, ἀρρωστημένη, χωρὶς καρδιά! Αὐτὴ ἡ λαβωματιὰ δὲν εἶναι γιὰ νὰ γιάνει ποτές. Ναί, δὲ θὰ γιάνει. Μακάρι καὶ ἑκατὸ χρόνια νὰ ζήσω, ποτὲ πιὰ δὲ θὰ ξαναγίνω ἡ παλιά. Δὲ θὰ εἶμαι ἐγὼ ἡ Ἑλένη ποὺ ἀνέβηκε στὸ τραῖνο σὰν τὴν πεταλούδα καὶ κίνησε χαρὰ - χαρούμενη γιὰ τὴν Ἀθήνα τὴν μυριοπόθητη.

Τὰ μάτια της βουρκώνουν ἀπὸ τὸ παράπονο. Κόπηκε, γέρασε σὲ δυὸ ἑβδομάδες μέσα. Τὴν ἔφαγε τὸ ἄδικο. Θαρρεῖς χύθηκε φαρμάκι στὶς φλέβες της καὶ τὴν πότισε ὁλάκερη. Τώρα κυλᾶ καὶ πικραίνει καὶ θὰ πικραίνει ὅλες τὶς μέρες της ἴσαμε ποὺ νὰ πεθάνει. Ὥστε ἔτσι! Ἄδικα πάει ἡ ζήση της! Καὶ ἡ φρονιμάδα καὶ ἡ νοικοκυρωσύνη καὶ ἡ τιμιότητα—αὐτὴ δὰ κι' ἂν εἶναι—ὅλα, τὰ πάντα κοροϊδίες, κοροϊδίες, κοροϊδίες. Τόξερε φυσικὰ πὼς μὲ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια δὲν κάνεις προκοπὴ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, Μὰ ὄχι δὰ πάλι κι' ἔτσι! Ἀδιάντροπα, ξετσίπωτα νὰ γένεσαι κυρά... καὶ νὰ σοῦ φιλοῦν τὸ χέρι...

—Κυρά, σοῦπεσε ἡ τσάντα σου, τὴν κόβει μιὰ φωνὴ ἀπ' ἀντίκρυ.

Γύρισε καὶ εἶδε μιὰ βλάχα μὲ κίτρινο μαντήλι, ποὺ ἔσκυψε καὶ πῆρε ἀπὸ χάμω τὴν τσάντα της τοῦ χεριοῦ, τὴ σκούπισε μὲ προσοχὴ μὴ λασπωθῆκε καὶ τῆς τὴν ἀκούμπησε στὰ γόνατα, λέγοντας μὲ θαυμασμό:

—Ὁμορφη ποῦναι! Πόσο νὰ κάνει ἄραγες;

Κι' ἀλήθεια, εἶταν σπουδαία, πλούσια ἡ τσάντα τῆς Ἑλένης! Καὶ τόσο ἀταίριαχτη μὲ τὸ ντύσιμό της καὶ μὲ τὴν ἄλλη ἐκείνη τὴ βαλίζα τὴ σπαγγοδεμένη. Στενόμακρη, μαύρη, ἁπαλή, λουσάτη μὲ τὰ χρυσά της τὰ δεσίματα, τσάντα γιὰ νὰ τὴν κρατοῦνε χέρια βελουδένια ποὺ μοσχοβολοῦν ἀρώματα.

Μὲ μιὰ κίνηση γεμάτη ὀργὴ ἅρπαξε ἡ Ἑλένη τὴν τσάντα της κι' ἔκανε σὰ νἄθελε νὰ τὴν πετάξει ἀπὸ τὸ παράθυρο. Μὰ πάλι κατέβασε τὸ χέρι της.

—Τὸ δῶρο της! Ἂς μούλειπε! Καὶ βέβαια! Γιατί νὰ μὴν κάνει δῶρα; Τὰ λεφτὰ θὰ συλλογιστεῖ;—Πάρε την, μοῦ εἶπε στὴ θέση τῆς δικῆς σου, ποὺ σοῦ τὴν πάτησε ἡ ρόδα.—Μὰ ἡ δική μου εἶταν παλιά... καὶ μικρή.—Δὲ σημαίνει. Κράτα την αὐτὴν νὰ μὲ θυμᾶσαι.—Νὰ τὴ θυμοῦμαι λέει! Ἀκοῦς! νὰ τὴ θυμοῦμαι! Ξεχνιοῦνται αὐτὰ τὰ πράματα!

Ὁ νοῦς της τώρα παίρνει ἄλλο δρόμο.

—Ὁ Θεὸς λυπήθηκε τὰ παιδάκια μου καὶ μὲ φύλαξε. Γιὰ φαντάσου! Παρὰ λίγο, ἀντὶ τὸ τσαντάκι μου, νὰ βρεθῆ τὸ κεφάλι μου. Νὰ γίνει λυῶμα κάτω ἀπ' τὴ ρόδα τοῦ αὐτοκινήτου της.

Ἀνατρίχιασε. Ὁλοζώντανη ἐκείνη ἡ τρομερὴ ὥρα περνᾶ μπρὸς στὰ μάτια της. Πῶς ἔκανε νὰ περάσει ἀντίπερα, πῶς παραπάτησε καὶ γλύστρησε κατὰ μεσῆς τοῦ δρόμου—εἶταν κι' ἐκεῖνο τὸ χιονόνερο—πῶς βρέθηκε ξαπλωμένη φαρδιὰ πλατιὰ μέσα στὴ λάσπη, πῶς ἔνιωσε στὸ μάγουλό της τὴν πυρὴ ἀνάσα τῆς λιμουζίνας ποὺ κατέβαινε.—Πάω, χάθηκα! εἶπε μιὰ φωνὴ μέσα της. Κι' ὕστερα τὸ πλῆθος ποὺ μαζεύτηκε γύρω της, τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὴ σήκωσε στὴν ἀγκαλιά του σὰ μωρὸ καὶ τὴν ἀπόθεσε στὸ πεζοδρόμιο. Καὶ τὴν τρομαγμένη γυναικεία φωνὴ ποὺ ρωτοῦσε:—Ζεῖ; ζεῖ;—Ναί, ζεῖ.—Δὲν ἔσπασε τίποτε;—Νά, ἀνοίγει τὰ μάτια της! Ἕνας ἀστυφύλακας σπρώχνει τὸ πλῆθος. Μιὰ ὡραία γυναίκα μὲ κοκκινωπὰ μαλλιὰ σκύβει πάνω της καὶ τὴν παρηγορεύει:—Πονεῖς πουθενά; Μπορεῖς νὰ σηκωθεῖς; Μπορεῖς νὰ σταθεῖς στὰ πόδια σου; Μιὰ

θολούρα τῆς γεμίζει τὸ κεφάλι, μιὰ δοή... δέθηκε ἡ γλῶσσα της καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μιλήσει. Τὴν σηκώνουν πάλι, τὴν βάζουν μέσα στὴ στραφτερὴ λιμουζίνα. Ἔτσι τσαλακωμένη, λασπωμένη, κάθεται πλάϊ στὰ δελοῦδα, πλάϊ στὴν ὄμορφη κυρία.—Ὥστε ἔτσι! Δὲν πονεῖς πουθενά! Μπράβο! Μόνο ζαλίζεσαι... μὲ τὸ δίκιο σου. Μαθιέ, τράβα σ' ἕνα φαρμακεῖο, νὰ τῆς δώσουν κάτι νὰ συνεφέρει...

Κι' ἐκεῖ, μέσα στὸ φαρμακεῖο, ὅσο ἔπινε τὶς στάλες της, ἐκεῖ εἶταν ποὺ ἔγινε τὸ θάμα...

...Ἕνα μακρὺ σφύριγμα κι' ὕστερα ἕνα τράνταγμα. Τὸ τραῖνο σταματᾶ σ' ἕνα μικρὸ σταθμό. Ἡ βλάχα μὲ τὸ κίτρινο τσεμπέρι σηκώνεται. Περνᾶ τὸ ταγάρι στὸν ὦμο της :—Ἀντίο, κερά! —Στὸ καλό! ἀπαντᾶ μηχανικὰ ἡ Ἑλένη.

Τώρα στὸν ἀντικρυνὸ μπάγκο ἤρθε καὶ κάθησε ἕνας ἀντρακλας ποὺ βρίσκει τὴ θέση στενόχωρη κι' ἁπλώνει τὰ κανιά του ἴσαμε τὰ πόδια τῆς Ἑλένης, τόσο ποὺ τῆς λασπώνει τὶς κάλτσες. Ἐκείνη δὲ δίνει καμμιὰ σημασία.

Εἶναι καὶ πάλι φευγάτη, ἔξω ἀπὸ τὸ βαγόνι μὲ τοὺς καπνούς του, μὲ τὴ βόχα του, μὲ τὰ μωρὰ ποὺ τσιρίζουν.

Βρίσκεται μακριὰ πολύ.

...Εἶναι ξαπλωμένη σὲ μιὰ πολυθρόνα, βαθειά, ἁπαλὴ καὶ γλυκειὰ σὰν τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας της. Οἱ πονεμένοι της ἅρμοι μαλάκωσαν καὶ ἀναπαύτηκαν. Ἔξω χειμώνας, σκοτεινὸ κρῦο, λάσπες. Ἐδῶ μέσα στὸ σαλόνι, μιὰ ζεστασιὰ μαγιάτικη, μιὰ μυρωμένη θαλπωρή. Ἀπὸ τὴν ὀροφὴ κρέμεται ἕνας πολυέλαιος, μεγάλος σὰν τοῦ Παντοκράτορα στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ της. Ἕνας χρυσὸς καταρράκτης χύνεται πάνω στὸ λουστράτο τραπέζι καὶ στὸ βάζο μὲ τὰ βυσσινιὰ ρόδα. Ζεστὸς τριανταφυλλὴς ἴσκιος ἁπλώνεται γυροτρόγυρα, χαϊδεύει τὶς μεταξωτὲς ταφταδένιες κουρτίνες, τὰ στραφτερὰ ἐπιπλα, παίζει μὲ τὸ κρυστάλλινο πιάτο τὸ γλυκὸ ποὺ κρατάει στὸ χέρι της.

Μιὰ ὑπηρέτρια σβέλτα κι' ὄμορφη μὲ δαντελένια ποδιά, μεγάλη ἴσαμε ἕνα πλατανόφυλλο, κυλάει κοντά της ἕνα τραπεζάκι μὲ φλυτζάνια καὶ σερβίτσιο τοῦ τσαγιοῦ.

Ἐκείνη, ἡ κυρία μὲ τὰ κόκκινα μαλλιά, γεμίζει ἕνα φλυτζάνι, σκύβει καὶ τῆς τὸ δίνει.—Πάρε, χρυσή μου, θὰ σοῦ κάνει καλό!

Ὑπάκουη ἡ Ἑλένη, σὰ φρόνιμο παιδί, πίνει τὸ τσάϊ της. Πότε - πότε τραβᾶ τὴ φούστα της, νὰ τὴν κατεβάσει ὅσο μπορεῖ, νὰ σκεπάσει τὰ παπούτσια της. Εἶναι ποὺ τὰ τακούνια εἶναι λίγο φαγωμένα.

Ἡ ὑπηρέτρια μπάζει ἕναν νεαρὸ ψηλόλιγνο μὲ κατάμαυρα κολλητὰ μαλλιά!

—Ὦ! καλῶς τὸν Ντιντή!

Ὁ Ντιντῆς γέρνει, τσακίζει τὴ μέση στὰ δυὸ καὶ τῆς φιλεῖ τὸ χέρι. Ἀλήθεια, τ' ἀξίζει τὸ φίλημα τὸ χεράκι αὐτὸ τὸ ἁπαλὸ μὲ τὰ μυτερὰ βυσσινιά του νύχια.

— Νὰ σοῦ συστήσω τὴν κυρία ἀπ' ἐδῶ, λέει ἡ οἰκοδέσποινα καὶ γυρίζει πρὸς τὴν πολυθρόνα τῆς Ἑλένης. Ἀθελά της ἐκείνη κάνει μιὰ μικρὴ τρομαγμένη κίνηση, σὰ γιὰ νὰ κρύψει τὸ χέρι της. Ἂν τῆς τὸ φιλήσει κι' ἐκείνη; Δὲν εἶναι ἀπὸ κεῖνα ποὺ δέχονται φιλήματα.

— ... νὰ σοῦ συστήσω τὴν κυρία Ἑλένη, μιὰ παλιὰ καλή μου συμμαθήτρια καὶ φιληνάδα ποὺ τὴν ξαναβρῆκα σήμερα... μὲ πολὺ παράξενο τρόπο.

Τὸ βλέμμα τοῦ νεαροῦ πάει κι' ἔρχεται. Μιὰ στὸ δροσερό, περιποιημένο πρόσωπο τῆς κυρίας, μὲ τὰ λακκάκια του γεμάτα γέλιο καὶ γλύκα, καὶ μιὰ στὸ στεγνὸ πρόσωπο τῆς Ἑλένης. Ἡ ἔκφραση του μιλεῖ πολὺ καθαρά: Συμμαθήτρια της αὐτή! αὐτὴ ἡ γεροντομπαμπέσσα ξερακιανή! μὲ τὰ χέρια ποὺ τὰ πιάνεις καὶ σὲ γρατσουνίζουν! Φιληνάδα της! Πῶς γίνεται! Φάρσα χωρὶς ἄλλο:

Τὸ στόμα του μασάει ἕνα τυπικὸ «χαίρω πολύ».

Ἡ τραγουδιστὴ χαϊδευτικὴ φωνὴ τῆς κυρίας διηγεῖται:

—Ἄκουε, Ντιντή, πὲς πῶς βρίσκεσαι στὸ σινεμά! Σινεμὰ ἀληθινό! Σήμερα λοιπὸν εἶχα μιὰ τέτοια πλήξη! Εἶναι, βλέπεις, κι' αὐτὸς ὁ παλιόκαιρος ποὺ μοῦ χτυπᾶ στὰ νεῦρα.—Βάλε μπρός, λέω τοῦ Μαθιοῦ.—Ποῦ θὰ πᾶμε, Μαντάμ; —Ὅπου μᾶς βγάλει ἡ ἄκρη. Καὶ νὰ λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ κατεβαίναμε τὸ Σύνταγμα, μπρὸς στοῦ Ζαχαράτου ἀκριβῶς, νιώθω ἕνα τέτοιο τράνταγμα, ποὺ μοῦ χτύπησαν τὰ δόντια. Κάτι ἔγινε γιὰ νὰ φρενάρει ἔτσι ὁ Μαθιός. Σκύβω... καὶ τί νὰ ἰδῶ; Μιὰ γυναίκα ξαπλωμένη μπροὺμυτα μὲ τὸ κεφάλι κολλητὸ στὴ μπροστινή μας τὴ ρόδα. Πῶς δὲν τὄκανε λυῶμα; Καλὰ μοῦλεγαν πῶς ἔχω τὸν πιὸ σπουδαῖο σωφὲρ τῆς Ἀθήνας! Δὲν τῆς ἄγγιξε οὔτε τρίχα!

— Δηλαδή, σὰ νὰ λέμε, σώθηκε ὡς ἐκ θαύματος!

—Ἄκου τὸ παρακάτου, Ντιντή, νὰ ἰδεῖς καὶ τὴ συνέχεια τοῦ θαύματος. Δὲ σοῦ λέω; Σινεμά!

— Εἶταν τόση γλύστρα! μουρμούρισε σὰ ντροπιασμένη ἡ Ἑλένη. Καὶ μ' αὐτὸ τὸ χιονόνερο! Οὔτε ἐγὼ δὲν τὸ κατάλαβα πῶς βρέθηκα χάμω.

— Λοιπόν, καλὰ τὸ λένε πῶς μονάχα βουνὸ μὲ βουνὸ δὲ σμίγει! Τὴ σηκώσαμε, τὴν καθήσαμε μέσα τ' αὐτοκίνητο, ἔτσι τρομαγμένη καὶ ζαλισμένη ποὺ εἶταν—κι' ἐγὼ δὰ δὲν ἤμουν καλύτερα—τραβήξαμε σ' ἕνα φαρμακεῖο, νὰ τῆς δώσουν κάτι νὰ τῆς φύγει ἡ τρομάρα. Ἐκεῖ, μέσα στὸ φῶς, σὰ νἄνοιξαν κι' ἐμένα τὰ μάτια μου καὶ γυρίζω καὶ τὴν κοιτάζω κατὰ πρόσωπο καὶ βγάζω μιὰ φωνή.

— Μὴ σὲ λὲν Ἑλένη;— Ναί, μοῦ λέει.— Ἀπ' τὸ τάδε χωριό;— Ναί! Πιανόμαστε κι' ἀγκαλιαζόμαστε. Λίγο ἀκόμα καὶ θὰ πατούσαμε τὰ κλάματα. Ἡ Ἑλένη τοῦ Μηνᾶ! Ἡ συμμαθήτριά μου! ἡ πρώτη μου φιληνάδα! Τὰ σπίτια μας ἀντικρυστά. Πάντα μαζὶ ἐμεῖς οἱ δυό. Ἕνας ὕπνος μᾶς χώριζε! Τί χρόνια ἐκεῖνα! τί γέλιο, τί παιχνίδι! Νὰ ποῦμε καὶ τὴν ἀλήθεια, ἐσὺ ἐρχόσουν πάντα πιο σοβαρή. Ὅλες τὶς ἀταξίες ἐγὼ τὶς ἔκανα... Θυμᾶσαι, Ἑλένη;

Ἂν θυμᾶται, λέει! Τὰ θυμᾶται ἡ Ἑλένη, κι' αὐτὰ κι' ἄλλα πολλά... παραπολλά. Δὲν τῆς θαγκώνουν ἄραγε τὴν καρδιά; συλλογίζεται.

— Δὲ μοῦ λές, ρωτᾶ ἡ κυρία, πόσα χρόνια εἶναι ἀπό τότε πού... δὲν ἰδωθήκαμε;

— Μά... Εἶναι ὀκτώ, σωστά ὀκτώ... εἴταν χειμώνας... σὰν καὶ τώρα. Κουράγιο ποὺ τὄχεις! συλλογιέται ἡ Ἑλένη κι' ἕνας κόμπος τῆς ἀνεβαίνει στὸ λαιμό.

Ἂς εἶναι καλὰ οἱ καινούριοι μουσαφίρηδες, ποὺ ἔκοψαν τὴ συζήτηση. Ἕνας φαλακρός κύριος καὶ μιὰ γυναίκα μὲ κάτι γάμπες, σὰν κουπιὰ ψαροκάϊκου.

Τώρα πιά, ὕστερα ἀπό τὶς ἀπαραίτητες συστάσεις, ἡ Ἑλένη μνήσκει ἥσυχη, ἀποξεχασμένη στὴν πολυθρόνα της. Οἱ ἄλλοι λένε τὰ δικά τους, τὰ μάτια της, ἐκεινῆς, δὲν ξεκολλοῦν ἀπό τὴν «παλιά της συμμαθήτρια».

Στητὴ σὰν τὴ λαμπάδα, σφιγμένη στό μαῦρο της μεταξωτό, μὲ τὸ κόκκινο λουλούδι στὸ ἄνοιγμα τοῦ γυμνοῦ της λαιμοῦ. πάει κι' ἔρχεται φρέσκια, καλόκαρδη, καὶ χαΐζει σ' ὅλους τὸ χαμόγελό της.

— Ἀρχόντισσα σωστή! σὰ νὰ μεγάλωσε μέσ' τὰ σαλόνια! Ποῦ τὰ ξέρει αὐτὰ τὰ μεγαλεῖα; ἀπορεῖ ἡ Ἑλένη. Ποιός τῆς τἄμαθε; ὁ μπαμπᾶς της ὁ μπαλωματὴς γιὰ ἡ μάνα ἡ πορτογύρα, ποὺ σάρωνε τὴν καμαρή της μιὰ φορὰ τὸ μῆνα; Καὶ πῶς ὁμόρφηνε! Ἔκλαιγε θαρρεῖς τὸ αὐγό καὶ τὴν ἔβγαλε! Αὐτὴ δὲ θὰ γεράσει ποτές! Καὶ γιατὶ τάχατες νὰ γεράσει; Πὲς πῶς ψήλωσε κι' ἄλλο... Μοιάχα τὰ μαλλιά της ποὺ τὰ χάλασε... ἔτσι κόκκινα. Τότες γιάλιζαν σὰν τ' ἀγριοκάστανο...

— Ὄχι, Μαντὰμ Λίλιαν. Εὐχαριστῶ πολύ, μὰ θὰ μ' ἐπιτρέψετε νὰ μὴν τὸ πάρω, λέει ὁ φαλακρός κύριος.

— Ἕνα ποτηράκι λικὲρ θὰ σᾶς βλάψει;

— Ξέρετε, ἔχω διαβήτη, Μαντὰμ Λίλιαν...

— (Ὦ Λίλιαν! τώρα τη λένε Λίλιαν! Μαντὰμ Λίλιαν! Ὡραῖα! Ἐκεῖνα τὰ χρόνια εἴτανε Βαγγελία. «Ποῦσαι, μωρὴ Βαγγελιώ; Τσακίσου κι' ἔλα», φώναζε ὁ μπαμπάκας ὁ μεθύστακας).

Τώρα ὁ νεαρὸς σηκώθηκε καὶ μιλεῖ ὄρθιος μὲ πολλὰ τσακίσματα καὶ λιγωμένη φωνή.

—... δὲ μοῦ λέτε, τὸν γνωρίζετε τὸν ἐραστὴ τῆς Βέρας;

— Πῶς; ἐκεῖνο τὸ γιατρὸ μὲ τὴν κουτή τὴ φάτσα;

— Κουτή; Διαμαρτύρομαι! Κάνετε λάθος, Μαντάμ, καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀποδείξω. Λοιπόν, ἀπὸ δῶ τὴν εἶχε ἀπὸ κεῖ τὴν εἶχε, τὴν κατάφερε τὴ Βέρα νὰ πάρει διαζύγιο ἀπό τὸν ἄντρα της καὶ νὰ τὸν παντρευτεῖ ἐκεῖνον. Ὡς ἐδῶ λαμπρά. Μπῆκε τὸ διαζύγνο στὰ σκαριά, ποὺ λέει ὁ λόγος... ἀλλὰ ὡς ποὺ νὰ βγεῖ... ξέρετε δὰ τὶς διατυπώσεις καὶ τὰ χαρτιὰ καὶ τοὺς δικηγόρους. Τράβηξε σὲ μάκρος ἡ δουλειά. Ὡς που μιὰ μέρα ξεπροβάλλει ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια μιὰ νύφη μὲ πολλὲς - πολλὲς χιλιάδες... ἐγγλέζικες, ἐννοῶ. Λένε ἕναν μυθώδη ἀριθμό, μὰ δὲν τὸν πιστεύω. Πάντως ἀσύγκριτα μεγαλεῖτερος ἀπ' τὰ διαμαντικὰ καὶ τὴ διπλοκατοικία τῆς Βέρας. Ἤρθε ἡ κοπέλλα ἀπ' τὸν τόπο της γυρεύοντας φιρί-φιρί γκμπρό. γιατὶ εἴταν καὶ κάπως παραωριμασμένη.—Τὴν παίρνεις, γιατρέ;—Πόσα δίνει;—Τόσα!—Τὴν παίρνω! Μιὰ ἄδεια γάμου, ὅπως εἶναι γνωστό, βγαίνει πολὺ πιό εὔκολα ἀπό ἕνα διαζύγιο. Κι' ἔγινε προχτὲς ὁ γάμος... κι' ἤιουνα κι' ἐγὼ ἐκεῖ!... κι' εἴταν καὶ τρεῖς ὑπουργοί. Γάμος μιὰ φορά...

— Καὶ ἡ Βέρα;

— Βρέθηκε μονομιᾶς χωρὶς σύζυγο καὶ χωρὶς ἐραστή!

— Τη δόλια! τὴν ἄμοιρη!

— Μὴ σκοτίζεσαι, πουλάκι μου, καὶ σύντομα θὰ τὰ βρεῖ καὶ τὰ δυό, ἀπόσωσε ἡ χοντρὴ κυρία.

Τὸ γέλιο τῆς Λίλιαν ἀναπηδᾶ δροσερὸ καὶ σκεπάζει τῶν ἄλλονῶν.

— Πῶς τὰ λὲς ἔτσι νόστιμα, χρυσῆ μου!

Ἡ Ἑλένη τ' ἀκούει καὶ νιώθει βαθιὰ ταραχή.

— (Πάντα ἡ ἴδια! Καρφὶ δὲν τῆς καίνεται! Δόστης γέλια, δόστης λοῦσα καὶ πάρε τὴν ψυχή της! Δὲν ἄλλαξε. Δὲν πονεῖ τάχα σὰ θ μάται; Δὲ βαριέσαι; Τί νὰ πονέσει; Ὅ.τι ἤθελε τ' ἀπόκτησε. Ὄχι νὰ κάθεται νὰ μαραζώνει στὴ φτώχια! νὰ φάει τὰ νιάτα της στὴ σκάφη. σά,... Ὅλα ξεχάστηκαν... ἡ καλοπέραση θὰ τῆς ἀπομείνει).

Ἕνα κῦμα φουσκώνει μέσα στὰ στήθια της καὶ πάει νὰ τὴν πνίξει. Ἀνεβαίνει στὰ μάγουλα καὶ τῆς βάζει δυὸ καυτὲς κατακόκκινες βοῦλες. Βράζει, κοχλάζει ἐντός της ἡ ὀργὴ γιὰ τὸ ἄδικο.

— (Κάτσε ἐσὺ τίμια στὴν τρύπα σου. Πλύνε, μπάλωνε, νυχτοτσακίσου μέρα-νύχτα. Λιβάνιζε τὸ χιλιάρικο καὶ περίμενε νὰ σοῦ ποῦνε: Εὖ ἐ σου, κυρία Ἑλένη μου, στάθηκες πιστὴ καὶ τίμια. Λάβε τὸ παράσημο... σοῦ ἀξίζει... καὶ σεργιάνα μὲ τὸν ἀλατζᾶ σου τὸν ξ-βαμμένο καὶ τὶς μπαλωμένες σου τὶς ἀγκῶνες... Ἔτσι μοῦ-χεται νὰ σηκωθῶ ἀπ' τὴν κώχη μου καὶ νὰ μπῆξω μιὰ φωνή. ποὺ νὰ τοὺς ταράξω ὅλους αὐτουνούς. Νά, ἔτσι θὰ τοὺς πῶ: «Ὡραῖες μου κυρίες, καὶ μυρωδάτοι κύριοι, ἀκοῦστε με κι' ἐμένα. Ξέρω κι' ἐγὼ ὡραῖες ἱστορίες. Τάχατες ἐπειδὴ ἔρχομαι ἀπ' τὸ χωριὸ κι' εἶναι τὰ τακούνια μου λιγάκι φαγωμένα, δὲν εἶμαι ἄξια κι' ἐγὼ νὰ σᾶς διασκεδάσω; Λοιπὸν νά, ἀρχίζω. Πάνε κάμποσα χρόνια. Ὀκτὼ χρόνια. ὀκτὼ σωστά. Χειμώνας. κρῦο, βροχή. καληώρα σὰν καὶ τώρα. Καθόμουν στὸ παράθυρο μου. Ὅτι ἔπαιρνε νὰ σκοτεινιάζει· δίπλωνα πιά τὸ πλέξιμό μου καὶ νάσου βλέπω νὰ κατηφορίζουν δυὸ παιδάκια. Δυὸ φτωχούλικα, δμορφα-δμορφα. ἂς εἶναι καὶ ξεχτένιστα καὶ στὰ γυμνά τους τὰ κεφάλια, ὅλο μπούκλα ἀπανωτή, νὰ στάζει ἡ βροχή. Βαστιοῦνται σφιχτὰ χέρι-χέρι, τ' ἀγόρι ἴσαμε πέντε χρονῶ. τὸ κοριτσάκι εἶναι καὶ δὲν εἶναι τριῶ. Τσαλαβουτοῦνε στὴ λάσπη. Ξέρετε δὰ ἐμεῖς στὰ χωριὰ δὲν ἔχουμε ἀσφαλτες καὶ τὰ τέτοια. Ἔρχονται, ποὺ λές, καὶ στέκονται μπρός σὲ μιὰ πόρτα ἀντίκρυ-κατάντικρα στὸ σπίτι μου.

— Μαμά! φωνάζει τὸ ἀγόρι.

— Μαμά! ἀντιλαλεῖ τὸ κοριτσάκι.

— Ἄνοιξε, μαμά!

— Ἄνοιτσε, μαμά!

Καμμιὰ φωνή. Καμμιὰ ἀπόκριση. Τὰ παράθυρα σφαλιχτά, μανταλωμένη ἡ πόρτα.

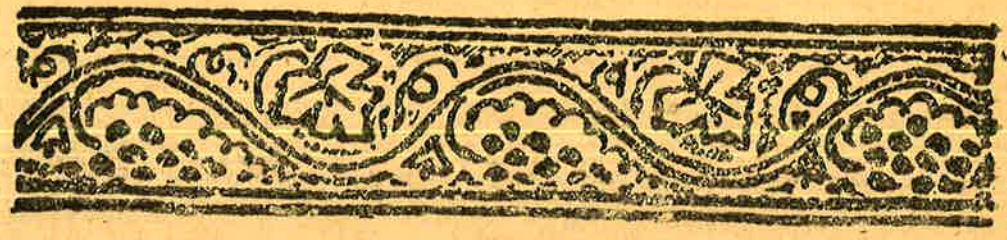

Ἦταν τὴν παραμονὴ τῆς μέρας ποὺ θὰ πηγαίναμε στὴν κατήχηση. Βράδιαζε. Ἡ ἀδελφή μου ἔκλεισε τὸ βιβλίο ποὺ μελετοῦσε.

—Ἔ, τὸ κατάφερες τὸ πρόβλημα:

— Κάποιο λάθος γίνεται ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὸ βρω. Δέ βγαίνει, ἀποκρίνομαι.

— Λοιπόν;

Ὄχι, εἶχα προσπαθήσει. ἔβγαινε. πῆρα ἀπόφαση. Θἄμενε ἄλυτο τ ὁβλημα. Ἡ ἀδελφὴ σηκώθηκε, πῆ ' ἄνοιξε συρτάρι, ἔβγαλ ἀπό μέσα ἕνα ολόι γιὰ προσευχές.

Δὲν ἦταν πολλὲς μέρες, μᾶς τὰ εἶχαν χαρίσει, ἕνα στὴν καθεμιά, γιατὶ εἴμαστε ἀρκετὰ μεγάλες κ' ἔπρεπε φέτος νὰ κοινωνήσουμε γιὰ πρώτη φορά. Θὰ ντυνόμαστε στ' ἄσπρα, σὰ νύφες, καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς θὰ μεταλαβαίναμε.

—Ὄχι δὰ καὶ πῶς δὲν ξέρεις τί ἔκανε. Μὴν παρασταίνεις τὴν ἀθῶα περιστερά.

—Ἄκου νὰ σοῦ πῶ, ἀγριεύει ἡ ἀδελφή. Αὐτὰ δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὰ θυμόμαστε. Τώρα μάλιστα ποὺ θὰ κοινωνήσουμε.

Παραξενεύτηκα μὲ τὸ ὕφος της. Δὲς καὶ ἦταν στὸ χέρι μου νὰ θυμᾶμαι ὅ,τι θέλω, ἢ νὰ διώχνω ἀπὸ τὸ μυαλό μου ὅ,τι ἐνοχλεῖ. Σὰ νάταν στὸ χέρι μου: Μὰ κι' αὐτὸ νὰ γινόταν, ἂς ποῦμε πῶς θὰ κατάφερνα νὰ μὴ θυμᾶμαι αὐτὴ τὴ χοντρομούρα, τὴ ματμαζέλ, μὲ τὴν πλατσικωτὴ μύτη. Πῶς ὅμως θα ἦταν δυνατὸ νὰ ξεχάσω τὸ Μίμη; Τὸν «κύγιο Μίμη» ὅπως τὸν ἔλεγε, τὸν «κύγιο Μίμη» ποὺ μᾶς συνόδευε στοὺς περιπάτους, ποὺ μᾶς πήγαινε ἁμαξάδα. Ποὺ ἐρχόταν μαζί μας, ἀκόμα καὶ στὸν κινηματογράφο, ἐκεῖ ποὺ αὐτὴ ἡ ἄθλια μᾶς σκέπαζε τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴ δοῦμε στὴν ταινία ὅ,τι δὲν ἔπρεπε. Σὰ νὰ ἦταν στὴν ταινία μονάχα τὰ ἄσκημα. Σὰ νὰ μὴν ἄσπριζε στὸ σκοτάδι τὸ χέρι τοῦ «κυγίου Μίμη», ποὺ πασπάτευε τὸ γόνατο τῆς ματμαζέλ. Κι' ὕ-

ἡ ἀδελφή.
κέφτεται τὰ
Εφταιξαν οἱ

ἀπὸ διολιὰ ἔρχον
αἱ κουβέντες. Ὁ
ίλους τους κάν
θὰ μελετήσουν.

ν καὶ φέρνουν ἕνα αἴσθημα παράξενης λαχτά-. Ἄλλοτε πάλι γίνονται ρυθμικοί, πηδηχτοί, πόμονοι καὶ θετικοί, σὰν κάτι σίγουρο νὰ εὑουν. Ὕστερα ἡ μελωδία περνάει στὰ μπάσ- καὶ γίνεται μιὰ διαρκὴς ὑπενθύμηση πίκρας.

JOSEPH CONRAD

Ο ΝΕΓΡΟΣ ΤΟΥ "ΝΑΡΚΙΣΣΟΥ„*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΤΖΙΝΑΣ ΠΕΣΚΕΤΖΗ

Κι' ἔτσι ὁ Ντόνκιν, μιὰ καὶ δὲν τὸν μάλλωνε κανείς, καταριόταν γιὰ δυό. ἔχωνε τὴ μύτη του γιὰ καυγάδες, δανείζονταν ταμπάκο, ρεμπέλευε μὲ τὶς ὧρες, καὶ καθόταν μπροστὰ στὴ σόμπα σὰ στὸ σπίτι του. Κι' ἀπὸ κεῖ μέσα ἀπ' τὸ σανίδωμα, μᾶς ἄκουγε ποὺ μιλάγαμε τοῦ Τζίμμυ. Ὁ μαγερας χτύπαγε τὰ κατσαρόλια, βρόνταγε τὴν πόρτα, μουρμούριζε προφητεῖες περὶ κόλασης, γιὰ ὅλη τὴν παρέα τοῦ καραβιοῦ. Κι' ὁ Ντόνκιν ποὺ δὲν παραδεχόταν τίποτε τὸ μελλοντικό, παρὰ μονάχα ὅταν τοῦ χρησίμευε γιὰ τὶς βλαστήμιες του, ἄκουγε προσεχτικά, θυμωμένος, χαμογελών-ας χαιρέκακα, μπρὸς στὴν εἰκόνα τῆς αἰώνιας τυραννίας — ὅπως γελοῦν χαιρέκακα οἱ ἄνθρωποι μπρὸς στὶς καταραμένες εἰκόνες τῆς σκληρότητας καὶ τῆς ἐκδίκησης, τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς δύναμης...

Τ' ἀστρόφεγγα βράδυα, κάτ' ἀπ' τὴν παγερὴ λαμπράδα τοῦ πεθαμένου φεγγαριοῦ, τὸ σιωπηλὸ καράβι ἔπαιρνε μιὰν ὄψη ψεύτικη. Ἀπὸ κάτω του μιὰ μακρυὰ χρυσαφένια λουρίδα ρέλιαζε τὸ μαῦρο δίσκο τῆς θάλασσας. Πάνω στὰ ἡσυχα κατασταρώματά του ἀντηχοῦσαν πατημασιές. Τὸ φεγγαρόφωτο κύτταγε πάνω του παγερά, καὶ τ' ἄσπρα πανιά του εἶτανε σὰν κῶνοι χιονένιοι, ἄσπιλοι, ἐκθαμβωτικοί. Κάτ' ἀπ' τὶς ἀλλόκοσμες ἀχτίδες, τὸ καράβι φάνταζε ἄγνο, σὰν ὅραμα μιᾶς ὁμορφιᾶς ἰδανικῆς. Τίποτε τ' ἀληθινὸ δὲν εἶχε πάνω του, τίποτε τὸ ξεκάθαρο καὶ στέρεο ἔξω ἀπ' τὶς βαρειὲς σκιές, ποὺ γέμιζαν τὰ κατασταρώματά του μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἀθόρυβη κίνησή τους. Οἱ σκιές, πιὸ μαῦρες ἀπ' τὴ νύχτα, πιὸ ἀνήσυχες ἀπ' τὶς ἀνθρώπινες σκέψεις.

Ὁ Ντόνκιν μοναχός, ὅλος κακία, περιφέρονταν ἀνάμεσα σ' αὐτές, καὶ σκέφτονταν ὅτι ὁ Τζίμμυ παραργοῦσε νὰ τὰ τινάξῃ. Κείνη τὴ νύχτα, λίγο πρὶν βραδυάσῃ, πάνω ἀπ' τὰ κατάρτια εἰδοποίησαν πὼς φαίνηκε ξηρά. Ὁ κυβερνήτης ἐκεῖ ποὺ προσάρμοζε τοὺς γυαλοσωλῆνες, εἶπε μὲ πίκρα στὸν Μπαῖκερ ὅτι, ἀφοῦ σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ παλέψαν γιὰ νὰ φτάσουν στ' ἀνατολικὰ νησιά, δὲν τοὺς ἀπομένει τώρα στὰ τελευταῖα τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ τοὺς ἐῦρῃ καμμιὰ μπονάτσα ἀπ' ἐκείνες! Ὁ οὐρανὸς εἶταν ὁλοκάθαρος, καὶ τὸ θερμόμετρο φηλά. Ἡ ἀπάλη αὔρα κόπασε μὲ τὴ δύση τοῦ ἥλιου καὶ μιὰ ἀπέραντη σιγή, πρόδρομος μιᾶς νυχτιᾶς δίχως ἀγέρα, ἁπλώθηκε πάνω στὰ θεομὰ νερὰ τ' ὠκεανοῦ. Ὅσο εἶταν μέρα, οἱ ἄντρες συναγμένοι στὸ καμποῦνι, κύτταζαν ἀνατολικὰ τὸ νησὶ Φλόρες, ποὺ ξεπετάγονταν πάν' ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, μὲ γραμμὲς ἀκανόνιστες καὶ σπασμένες, σὰν ἐρείπιο σκοτεινό, πάνω σὲ μιὰν ἀπέραντη ἐρημωμένη πεδιάδα. Εἶταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ βλέπαν ξηρά, ὕστερ' ἀπὸ τέσσαρους μῆνες. Ὁ Τσάρλυ εἶταν ὅλος ἐξάψη. Εἶχε παραπάρει θάρρος μὲ τοὺς μεγαλύτερούς του, γιατὶ ἐπικρατοῦσε γενικὴ ἐπιείκεια. Γιὰ πρώτη φορὰ σ' ὁλάκαιρο τὸ ταξίδι, ἡ ἀπατηλὴ ὕπαρξη τοῦ Τζίμμυ ξεχάστηκε, μπρὸς στὴ χεροπιαστὴ πραγματικότητα. Τόχαμε δίμως παρακάνει. Ὁ Μπέλφαστ συζήταγε, φέρνοντας παραδείγματα φανταστικά, γιὰ κάτι ταξίδια ἀπ' τ' ἀκρωτῆρι στὴν πατρίδα.

—«Κεῖνες οἱ πολὺ κατὰ πῶς πρέπει γολλέτες, τὸ κ-νουν μέσα σὲ πέντε μέρες», βεβαίωνε. «Τί χρειάζεται; Μονάχα ἕνα γερὸ ἀεράκι».

Ὁ Ἄρτσι πάλι ἔλεγε, πὼς ἐφτὰ μέρες, εἶταν τὸ πιὸ σύντομο ταξίδι, καὶ τσακώνονταν φιλικά, βρίζοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ὁ Νόουλ τοὺς ξομολογήθηκε ὅτι τοῦ μύριζε κι' ὅλας «πατρίδα» καὶ γέρνοντας πάνω στὸ κουτσό του ποδάρι, γέλαγε τόσο, ποὺ κόντευε νὰ κοπῇ στὰ δυό.

Μιὰ παρέα γκριζομάλληδες θαλασσόλυκοι κύτταζαν σιωπηλοί, ἀπορροφημένοι. Ἄγριωποί. Ἕνας ἀπὸ δαύτους εἶπε ξαφνικά:

—«Δὲν εἴμαστε καὶ πολὺ μακρυὰ ἀπ' τὸ Λονδῖνο, τώρα πιά».

—«Τὸ πρῶτο βράδυ ποὺ θὰ πατήσω στὴν ξηρά, νὰ μὲ πάρῃ ὁ διάολος ἂν δὲ φάω κρεμμύδια μὲ μπιφτέκι... κι' ἂν δὲν πιῶ κι' ἕνα κατοσταράκι ἀπὸ κεῖνο τὸ δηλητήριο», εἶπε ἕνας ἄλλος.

—«Ἕνα βαρέλι, θὲς νὰ πῇς!» ξεφώνισε κάποιος.

—«Μ' αὐγὰ καὶ λαρδί, τρεῖς φορὲς τὴ μέρα. Ἔτσι ζῶ ἐγώ!» φώναξε μ' ἔξαψη ἕνας τρίτος.

Ἀναταράχτηκαν. Τὰ μάτια ἄρχισαν νὰ λάμπουν, οἱ γλῶσσες πλατάγιζαν. Κάτι μικρὰ νευρικὰ γέλια ἀκούστηκαν. Ὁ Ἄρτσι χαμογελοῦσε συντηρητικὰ στὸν ἑαυτό του. Ὁ Σίνκλετον ἤρθε κι' αὐτὸς ἐπάνω, ἔρριξε ἕνα βλέμμα, καὶ ξανάφυγε χωρὶς νὰ βγάλῃ τσιμουδιά, ἀδιάφορος, λὲς κι' εἶχε δεῖ καὶ ξαναδεῖ τὸ Φλόρες, ἄπειρες φορές. Τὸ βράδυ, ὅπως ἔρχονταν ἀπὸ τὴ δύση, ἔδυνε τὴ φτερὴ γραμμὴ τῆς ξηρᾶς.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ὁ Ἄλτ ὅμως δὲν εἶταν ἐκεῖ νὰ τὸν ἀκούσῃ. Περιφερόταν στὸ Ντὸκ Ρόαντ τῆς ἀνατολικῆς Ἰντίας, λέγοντας εὐγενικά :,

—«Ἐλᾶτε νὰ σᾶς προσφέρω κάτι». κι' ἔσπρωχνε τὴ γυάλινη πόρτα, καὶ μὲ αὐτοπεποίθηση καμάρωνε κατ' ἀπ' τὸ φῶς τῆς λάμπας, μπρός στό ταμεῖο ποδταν ἀπό ξύλο μαόνι.

—«Δέκα μέρες». εἶπε γρήγορα, κι' ἀμέσως γύρισε στὶς χῶρες τῆς ἀνάμνησης, ὅπου χρόνος δὲν ὑπάρχει. Ἔνοιωθε ξεκούραστος. ἤρεμος, λὲς κι' εἶχε ὄγεῖ ἀπό κάθε λυπηρὴ ἀβεβαιότητα. Κάτ' ἀπ' τὴν ἀμετάβλητη ποιότητα τῆς αἰωνιότητας, εἶταν κεῖνα τὰ ἀργά δευτερόλεπτα τῆς ἀπόλυτης ἀνάπαυσής του. Φαινόταν πολὺ ἥσυχος καὶ εὐτυχισμένος ἀνάμεσα στὶς ζωηρὲς ἀνάμνησες, ποὺ κατὰ λάθος τὶς ἔπαιρνε, χαρωπά, γιά ἀναμφίβολες μελλοντικὲς σκηνές. Δὲν τὸν ἔνοιαζε γιά κανέναν.

Ὁ Ντόνκιν τό ὑποφιάζονταν ἀόριστα αὐτό, ὅπως ἕνας τυφλὸς νοιώθει μές' τό σκοτάδι τό μοιραῖο ἀνταγωνισμό του μ' ὅλες τὶς τριγύρω ὑπάρξεις, ποὺ γι' αὐτὸν θὰ μείνουνε γιὰ πάντα ἐξωπραγματικές, ἀνείδωτες, ζηλευτές. Εἶχε τὴ διάθεση νὰ διεκδικήσῃ τὴ σπουδαιότητά του, νὰ σπάσῃ, νὰ διαλύσῃ. Νὰ εἶναι ἰσόπαλος μ' ὅλους πάνω στό κάθε τι. Νὰ σκίσῃ τό πέπλο, νὰ βγάλῃ τὴ μάσκα, νὰ ἐπιδειχθῇ. νὰ ξεσκεπάσῃ. Μιὰ κακόπιστη ἐπιθυμία φιλαλήθειας! Γέλασε κοροϊδευτικὰ λέγοντας : «Δέκα μέρες. Νὰ μοῦ τρυπήσῃς τὴ μύτη ἂν ποτέ!... Θὰ πεθάνῃς τώρα, αὔριο ἴσως, τὸ πολύ. Δέκα μέρες!» Περίμενε λίγο. «Μ' ἀκοῦς ; Νὰ μὲ πάρῃ ὁ διάολος ἂν δὲ μοιάζεις κακαρωμένος κίσλας».

Ὁ Τζίμμυ φαίνεται ἔβαζε μεγάλες προσπάθειες, γιατί εἶπε σχεδὸν δυνατά :

—«Εἶσαι ἕνας ὀρωμερός, ὔπουλος. φεύτης. Ὅλοι σὲ ξέρουν».

Καὶ ἀψηφώντας κάθε πιθανότητα. ἀνακάθησε. καὶ πάγωσε μ' ἕνα βλέμμα τοῦ ἐπισκέπτη του.

Γρήγορα ὅμως ὁ Ντόνκιν συνῆλθε καὶ ξέσπασε.

—«Τί ἔκανε λέει; Τί ἔκανε; Ποιός εἶναι φεύτης ; Ἐσὺ κοροϊδεψες τὸ πλήρωμα. κοροϊδεψες τὸν κυβερνήτη. ὅλους. Ὄχι ἐγώ. Φορᾶς καὶ μάλλινη φανέλλα! Καὶ ποιός εἶσαι σύ ;» Κόντεψε νὰ πνιγῇ ἀπό τὴν ἀγανάχτηση. «Ποιός εἶσαι σύ, ποὺ φορᾶς καὶ μάλλινη φανέλλα ;» ξανᾶπε τρέμοντας. «Πᾶρε τό ἕνα. πᾶρε τό ἕνα, σοῦ λέει, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ τὰ φάῃ μοναχός του. Τώρα θὰ τὰ πάρω καὶ τὰ δυό. Μὰ τό Θεο θὰ τὰ πάρω! Δὲν εἶσαι τίποτα. βρέ!» Χούμηξε στὴν κάτου κουκκέτα. ἔψαξε κι' ἔβγαλε στό φῶς ἕν' ἀκόμα σκονισμένο παξιμάδι. Τό κράτησε λίγο μπρός στὰ μάτια τοῦ Τζίμμυ, κι' ὕστερα τό δάγκασε προκλητικά. «Καὶ τώρα ; » ρώτησε μὲ πυρετώδικη αὐθάδεια. «Μπορεῖς νὰ πάρῃς τό ἕνα, λές. Γιατί δὲν μοῦδωσες καὶ τὰ δυό ; Ὄχι ὅμως. Εἶμαι ἕνα ψωραλέο σκυλί. Ἕνα, γιὰ τό ψωριάρικο σκυλί. Ἐγὼ θὰ σελεμίσω καὶ τὰ δυό. Μπορεῖς νὰ μ' ἐμποδίσῃς ; Δοκίμασε. Ἔλα λοιπόν! Δοκίμασε!» Ὁ Τζίμμυ ἔσφιγγε τὰ γόνατα κρύβοντας τό κεφάλι του μές' τὰ πόδια του. Τό πουκάμισό του

Ἡ σιωπηλὴ ἀπελπισία τοῦ ἄλλου. ἡ ἀδυναμία του, ἡ μαζεμένη στάση του. τὸν ἀπελπίζαν.

—«Εἶσαι χαμένος! » φώναξε, «Καὶ ποιός εἶσαι σύ, γιὰ νὰ σοῦ λένε ψέμματα, νὰ σ' ἔχουν μὴ στάξει καὶ μὴ βρέξει, σὰν κανέναν αὐτοκράτορα ; Δὲν εἶσαι τίποτα. Δὲν εἶσαι τίποτ' ἀπολύτως!» Μίλαγε μὲ τέτοια ἀκράδαντη πεποίθηση, ποὺ ἔτρεμε ἀπό τὸ κεφάλι ὣς τὰ πόδια. καὶ πάλλονταν σὰ σπασμένη χορδή.

Ὁ Τζίμμυ ξανασυνῆλθε. Σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ γύρισε θαρραλέα πρὸς τὸν Ντόνκιν. Κι' ἐκεῖνος εἶδε ἕνα μοῦτρο ἀλλόκοτο, ἕνα μοῦτρο ἀγνώριστο. μιὰ φανταστικὴ μάσκα μὲ μορφασμό τὴν ἀπελπισία καὶ τὴ λύσσα. Τὰ χείλια του κούναγαν ἀκατάπαυστα. Ὑπόκωφοι, συριχτοὶ ἦχοι γισμίζαν τὴν καμπίνα. μ' ἕνα ἀόριστο μουρμουρητό γιομᾶτο ἀπειλή, παράπονο, ἀπόγνωση. σὰν ἀπομακρυσμένη δουὴ τ' ἀγέρα Ὁ Ἄλτ κουνοῦσε τό κεφάλι, γουρλώνοντας τὰ μάτια. ἀρνιόταν, καταριόταν, φοβέριζε. καὶ καμμιὰ λέξη δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ βγῇ ἔξ' ἀπ' τὰ θλιμμένα, φουσκωτά μαῦρα χείλη του. Εἶταν ἀκατανόητο κι' ἐνοχλητικό. Νὰ τραυλίζῃ ἀπ' τὴ συγκίνηση. δουβὴ παράσταση νὰ δίνῃ μὲ μανία. παρακαλώντας γιὰ πράγματα ἀκατόρθωτα. νὰ φοβερίζῃ γιὰ μιὰν ἀνύπαρχτη ἐκδίκηση. Ἡ στενοχώρια τοῦ Ντόνκιν ἐκδηλώνονταν στὴν ἐξονυχιστική του παρατηρητικότητα.

—«Δὲν μπορεῖς. βλέπεις ; Τί σοῦλεγα ἐγώ ; » εἶπε σιγανὰ ἀφοῦ γιὰ ἕνα λεπτὸ τὸν ἐξέτασε προσεχτικά. Ὁ ἄλλος ἔμεινε ξαπλωμένος, χωρὶς ν' ἀκούγεται, νεύοντας σιωπηλά. μορφάζοντας ἄγαρμπα, καὶ τ' ἄσπρα μεγάλα δόντια του στράφταν.

Ὁ Ντόνκιν. σὰ νἄχε μαγευτῇ ἀπ' τὴ δουβὴ εὐφράδεια καὶ τό θυμό κείνου τοῦ μαύρου ἀγερικοῦ. πλησίασε τεντώνοντας τό λαιμό του μὲ δύσπιστη περιέργεια. Ξάφνου τοῦ φάνηκε ὅτι δὲν εἶχε μπροστά του παρὰ μόνο τὴ σκιὰ τ' ἀνθρώπου αὐτοῦ. ζαρωμένη πάνου στὴν κουκκέτα.

—«Τί; Τί εἶπες ;» ρώτησε. Κάτι μισόλογα σὰ δουητό φτάναν στ' αὐτιά του.— «Θὰ τό πῆς τοῦ Μπέλφαστ; Θὰ τό πῆς; Τί εἶσαι, βρὲ σύ, κανένα μούλικο ;» Ἔτρεμε ἀπό φόβο καὶ θυμό.

—«Δὲν πᾶς νὰ τό πῆς καὶ τῆς γιαγιᾶς σου ; Ἐσὺ φοβᾶσαι! Ποιός εἶσαι σὺ γιὰ νὰ σὲ φοβόμαστε πιότερ' ἀπ' τὸν καθένα ;» Ἡ φλογερὴ συναίσθηση τῆς δικῆς του σπουδαιότητας χάνονταν.—«Πὲς κάτι ἂν μπορεῖς, κι' ἂς σὲ πάρῃ ὁ διάολος! Πὲς κάτι ἂν μπορεῖς!», ξεφώνισε. «Μὲ μεταχειρίστηκαν χειρότερα ἀπό σκυλί, αὐτοὶ οἱ προκομένοι ποὺ σοῦγλυφαν τὰ ποδάρια. Μὲ βάζαν νὰ κάνω τὴν ἀρχή, κι' ὕστερα στράφηκαν ἐνάντιά μου. Μόνο ἐγώ, ρέ, εἶμαι ἄντρας ἐδῶ μέσα. Μὲ ξεσκίσαν, μὲ κλωτσήσαν, καὶ σὺ γελοῦσες, βρωμοαράπη τῆς προσκόλλησης, σαπισμένε! Θὰ μοῦ τό πλερωσῃς αὐτό! Σοῦ δίνουν τό φαγί τους,

ὁμορφιά, τὸ σελάχι περήφανο τὴ στόλισε, τ' ἄρματα λάμφανε καὶ ἀστράφανε, ἀλλὰ τὸ πεζὸ καὶ ταπεινὸ τσαρουχι λησμονήθηκε. Κι' ὅμως στὴ λεβέντικη ἑλληνικὴ φορεσιά—ποὺ πάει νὰ σβύση ὁλότελα στὰ χρόνια μας— εἶναι τὸ ἀπαραίτητο συμπλήρωμά της, κι' ἡ δόξα του δὲν εἶναι μικρότερη ἀπὸ τὴν ἱστορία του. Τὸ τσαρουχι δοξάστηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες πολεμιστὲς ὡς τὶς μέρες μας μὲ τοὺς θριάμβους τῶν Βαλκανικῶν πολέμων ποὺ τὰ Ἑλληνικὰ εὐζωνικὰ συντάγματα μ' αὐτὸ καβάλλησαν τὶς μακεδονικὲς βουνοκορφὲς καὶ μ' αὐτὸ φτάσανε ἀκόμα κι' ἔξω ἀπὸ τὴν Πόλη.

Τώρα ὅμως ποὺ τὰ ἐλαφρὰ στρατιωτικὰ σώματα τῶν εὐζώνων καταργήθηκανε ἦταν φυσικὸ καὶ τὰ τσαρούχια νὰ χαθοῦν ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στρατό, γιὰ νὰ πάρουν μιὰ θέση στὰ μουσεῖα ἢ σὰν οἰκογενειακὰ κειμήλια νὰ φυλαχθοῦν στὶς χωριάτικες κασέλες. Ἡ ὡραία ἀνάμνησή τους ἔμεινε μονάχα στὴ διακοσμητικὴ Ἀνακτορικὴ φρουρά, ὅπου μαζὶ μὲ τὴ φουστανέλλα καὶ τὸ φέσι ἀποτελοῦν σύμβολα περασμένων ἡρωϊσμῶν. Οἱ λίγες λοιπὸν αὐτὲς γραμμὲς ἂς μείνουν σὰν ἀπολογία τους καὶ σὰν μνημόσυνό τους :

Τὸ ἐλαφρὸ καὶ χωρὶς τακούνι αὐτὸ ἑλληνικὸ πέδιλο, ποὺ παραδόθηκε στὴν ἱστορία μὲ τὸ τσύρκικο ὄνομά του, ἦταν τὸ μοναδικό, γιὰ τοὺς ὀρεινοὺς πρὸ πάντων, ὑπόδημα καὶ τὸ πιὸ κατάλληλο γιὰ νὰ μποροῦν νὰ βαδίζουν καὶ νὰ τρέχουν ἐλαφρὰ καὶ γρήγορα στὶς πιὸ ἀνώμαλες μεριές.

Δυὸ ἦσαν οἱ κύριες μορφὲς τοῦ τσαρουχιοῦ : τὰ ἠπειρώτικα τ' ἁπλά, μὲ τὴ μακρυὰ γυριστὴ μύτη, καὶ τὰ ρουμελιώτικα, μὲ τὶς μύτες κρυμμένες σὲ μαύρη καὶ κάποτε παρδαλὴ φούντα. Τὰ κοινά, γιὰ τὴν καθημερινὴ χρῆση ποὺ φοριόνταν καὶ χωρὶς κάλτσες, γίνονταν ἀπὸ τέσσερα κομάτια δέρμα, βοδινὸ ἢ γουρουνίσιο, χωρὶς κανένα στολίδι. Ἐνῶ τὰ γιορτινὰ ἢ *γαμουλιάτικα*, ὅπως τἄλεγαν στὴ Ρούμελη, ἦταν ἀπὸ κόκκινο πετσὶ τελατίνι μὲ μαύρη φούντα, πολλὲς φορὲς μεταξωτή, καὶ μὲ διακοσμήσεις ἀπὸ ριζοβέλονιὲς ἢ γαζιὰ μὲ χρωματιστοὺς σπάγγους ἢ μετάξι καὶ σειρὲς ἀπὸ πολύχρωμες πούλιες.

Τὰ κυριώτερα κέντρα, ὅπου ἔφτιαναν ὀνομαστοὶ τσαρουχάδες τὰ ὡραῖα τσαρούχια ἦταν στὴν Ἤπειρο τὰ Γιάννινα, στὴ Ρούμελη ὁ Καρβασαρὰς καὶ τὸ Καρπενήσι, καὶ στὸ Μωριὰ ἡ Τριπολιτζὰ καὶ ἡ Δημητσάνα. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα καλλιτεχνικὰ τσαρούχια, ὅπως γράφει ὁ μακαρίτης λαογράφος Δ. Λουκόπουλος στὸ βιβλίο του «Πῶς ὑφαίνουν καὶ ντύνονται οἱ Αἰτωλοί», φτιαστήκανε στὸν Καρβασαρᾶ, ὅπου στὰ παλιότερα χρόνια, πρὶν μεγαλώση ἡ Ἑλλάδα, ἔμενε πάντοτε στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ εὐζώνους, ἐπειδὴ ἤτανε κοντὰ στὰ σύνορα. Ἐκεῖ λοιπὸν οἱ τεχνίτες προσπάθησαν ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις τῆς λεβεντιᾶς τῆς Ρούμελης, ποὺ ἔδινε τοὺς τσολιάδες, καὶ ἰδίως τοὺς γραφικοὺς ἐκείνους τύπους τῶν ὑπαξιωματικῶν ποὺ ἔμειναν θρυλικοί. Ἔτσι ἔγιναν ξακουστὰ τὰ *καρβασαριώτικα* τσαρούχια. Ἐπίσης καὶ στὸ Καρπενήσι ἔφτιαναν τσαρούχια ἀριστοτεχνικά. Κι' ἐδῶ οἱ εὐζωνοι ἔδειχναν τὴ λεβεντιά τους, πρὶν τὰ σύνορα τοῦ Κράτους μετατοπιστοῦν στὸν Ὄλυμπο. Τότε ἦταν ὁ καιρὸς ποὺ γίνονταν μεγάλες προμήθειες ἀπὸ τὸ μοσκομυρωδάτο ρούσικο τελατίνι.

Στὰ κατοπινὰ χρόνια οἱ ἐργατικοὶ φοροῦσαν τὰ τσαρούχια μόνο στὶς γιορτὲς καὶ οἱ πιὸ πλούσιοι στὰ χωριὰ φοροῦσαν κάποτε καὶ παπούτσια *βιδέλα* τῆς φουστανέλλας. Ἡ παλιὰ αὐτὴ φόρμα τοῦ παπουτσιοῦ δὲν ἔλειψε ὁλότελα· οἱ καλοὶ φουστανελλοφόροι καὶ σήμερα ἀκόμη φοροῦν τέτοια παπούτσια. Ἀλλ' ἂν ἡ φουστανέλλα ἔλαβε βασιλικὲς δόξες καὶ τιμές, μὰ καὶ τὰ τσαρούχια πῆραν κι' αὐτὰ τὸ μερίδιό τους. Εἶναι γνωστὴ ἱστορία τὸ πῶς φόρεσε τὴ φουστανέλλα ὁ πρῶτος βασιλιᾶς τῆς Ἑλλάδος, ποὺ μαζὶ μ' αὐτὴ κατέβηκε στὸν τάφο—ὅπως ζήτησε. Σὲ μιὰ μικρὴ μου μελέτη μὲ τὸν τίτλο «Ὁ θάνατος τῆς φουστανέλλας», δημοσιευμένη σέ κάποιο περιοδικὸ τοῦ 1948, περιγράφω, πῶς, ὅταν ἤρθε στὴν Ἀθήνα τὰ τέλη τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1835 ὁ πατέρας τοῦ Ὄθωνος, ὁ μεγάλος φιλέλληνας βασιλιᾶς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος Α', ἀπαίτησε ἀπὸ τὸ γιό του νὰ παρουσιαστῆ στὴν τελετή, ποὺ θὰ γινόταν γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς τρίτης ἐπετείου τοῦ ἐρχομοῦ του στὴ νέα πρωτεύουσα, ὄχι μὲ τὴ βαυαρικὴ στρατιωτικὴ στολὴ ποὺ φοροῦσε, ὡς τότε, ἀλλὰ μὲ τὸ ἑλληνικὸ ἐθνικὸ ἔνδυμα, τὴ φουστανέλλα, ὅπως κι' ἔγινε. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ποὺ προκάλεσε ἡ βασιλικὴ αὐτὴ πράξη τότε στὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ μάλιστα στοὺς ἐπιζῶντες ἀγωνιστὲς ἦταν τόσο μεγάλος, ποὺ ὁ φημισμένος στρατηγὸς τοῦ Ἀγῶνος Γιάννης Μακρυγιάννης, συγκινημένος γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ λάβαινε ἡ ἀγαπημένη του φουστανέλλα, ἔστειλε στὸν Ὄθωνα ἕνα ζευγάρι πολυτελῆ τσαρούχια γιὰ νὰ τὰ φορεῖ μαζὶ μὲ τὴ νέα στολή του. Πρέπει νὰ σημειώσουμε, πὼς ὅταν ἡ Ἀντιβασιλεία, ποὺ ἄρχισε νὰ ὀργανώνει τὸ νέο τακτικὸ στρατό, ὑποχρέωσε τοὺς Ἕλληνες ἀξιωματικοὺς καὶ σωματάρχας νὰ βγάλουν τὶς φουστανέλλες καὶ νὰ φορέσουν τὴν νέα στρατιωτικὴ στολή, ὁ Μακρυγιάννης, ποὺ τοῦ πρότειναν νὰ τὸν κάμουν κι' ἀρχηγὸ τῆς χωροφυλακῆς, δὲ δέχτηκε νὰ χωριστῆ τὴν δοξασμένη φουστανέλλα του καὶ «νὰ βάλη τὰ στενά»—ὅπως χαρακτηριστικὰ ἔλεγε—καὶ παραιτήθηκε ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία.

Ὁ Μακρυγιάννης, τὸ δῶρο του ποὺ ἔστειλε στὸν Ὄθωνα τὸ συνόδευσε μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή του *.

«Βασιλεῦ!

» Ἐπειδὴ ἔμαθα ὅτι θὰ τιμήσῃς τοὺς πιστοὺς » ὑπηκόους καὶ θὰ ἐντυθῇς μὲ ὑγείαν τὴν ἀγα- » πημένην στολὴν τῶν Ἑλλήνων, διὰ τοῦτο ὁ » πιστός σου ὑπήκοος διὰ πάντα καὶ δοῦλος » σου ἐτόλμησα νὰ σοῦ προσφέρω ἕνα ζευγάρι » σανδάλια ὡς ἀναγκαῖα αὐτῆς τῆς φορεσιᾶς καὶ » πλεμένα ἀπὸ χέρι πιστὸ στρατιωτικὸ ὁποῦ δο- » ξάζει τὸν βασιλέα καὶ τὴν πατρίδα.

» 1836 Ἀπριλίου 4. Ἀθῆναι,

Πιστὸς ὑπήκοος καὶ δοῦλος σου
Μακρυγιάννης»

* Ἀρχεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Ἰω. Μακρυγιάννη. Ἐκδ. Ι. Βλαχογιάνη Τόμ. Α'. 1907. σ. 250—251).

Ὁ Ὄθων δέχτηκε μὲ πολλὴ χαρὰ τὸ δῶρο τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τὸν εὐχαρίστησε μὲ τ' ἀκολουθο ἀνακτορικὸ ἔγγραφο:

Κύριε Συνταγματάρχα Μάκρυγιάννη,

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἔλαβε μὲ εὐχαρίστησιν τὰ κομψὰ πέδιλα, τὰ ὁποῖα, ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τῆς ἐθνικῆς ἐνδυμασίας Τῆ ἐπέμψατε. Ἀρεσκεμένη εἰς τὸν ἱματισμὸν τοῦτον ἡ Α. Μ. θεωρεῖ ὡς νέον δεῖγμα τῆς πρὸς Ἑαυτὴν ἀφοσιώσεώς σας τὴν προσφορὰν ταύτην καὶ μ' ἐπεφόρτισε νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς βασιλικῆς εὐνοίας της.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 12|24 Ἀπριλίου 1836

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ Ἀνακτοβουλίου
Ταγματάρχης *Λεμάϊρ*
Lehmaier.

Τὸ πρωτότυπο αὐτὸ δῶρο τοῦ Μακρυγιάννη, ποὺ ἔκλεινε μέσα του τὸν ἐθνικὸ παλμὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀγωνιστῆ, ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνια, στὴ δεύτερη βασιλεία, τὸ μιμήθηκε ἕνας φουστανελλοφόρος ποιητής.

Ὅταν, δηλαδή, ἦρθε ἡ μέρα νὰ βαφτιστῆ ὁ πρῶτος διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντῖνος, ὁ πατριώτης Γεώργιος Παράσχος μ' ἕνα ποίημά του χάριζε στὸ νεοφώτιστο βασιλόπουλο ἕνα ζευγάρι τσαρούχια. Τὸ ποίημα μὲ τίτλο: «Ὁ Διάδοχος ἢ ἡ προσφορὰ τοῦ ἀγωνιστοῦ», ποὺ δημοσιεύτηκε τότε στὴν ἐφημερίδα «Ἐλπὶς» τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1868, ἔλεγε:

«Λουλούδια, Βασιλόπουλο, στὴν τελετή σου στρώνω
Καὶ μ' ἕνα δάκρυ μου κι' ἐγὼ
Τὴ βάπτισί Σου εὐλογῶ
Τὸ δρόμο σου μυρώνω.

«Στὸ πρῶτο χαμογέλοιο Σου διαμάντια δὲν σκορπίζω
Σὲ φθιν' ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ,
Κι' ἀντὶ στολίδια, ἀγωνιστοῦ
Τ σ α ρ ο ύ χ ι α Σοῦ χαρίζω

Κι' ἐξακολουθοῦσε ὁ ποιητὴς νὰ συσταίνη στὸ Διάδοχο νὰ τὰ διατηρήση γιατὶ εἶναι κληρονομιὰ μεγάλη, καὶ, παίρνοντας τὴ γνωστὴ ποιητικὴ ἄδεια, τὸν ἐβεβαίωνε πὼς αὐτὰ φοροῦσε τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ θανάτου του ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ

«Ὅταν ἐκεῖνος ἔπεσεν, ἐφύσησε τ' ἀγέρι
Καὶ τἄδωσε στὸν κεραυνὸ
Τὰ πῆρ' ἐκεῖθε τὸ βουνὸ
Κι' ὁ κλέφτης στὸ λιμέρι κ.τ.λ.

Ὁ Γεώργιος Παράσχος, καὶ ὅταν ἀκόμη εἶχε διορισθεῖ συντάκτης τῶν Πρακτικῶν τῆς Βουλῆς, εἶχε διατηρήση σαράντα χρόνια τὴ φουστανέλλα μέχρι τοῦ θανάτου του. Γι' αὐτὸ κι' ὁ ἀδελφός του Ἀχιλλεὺς ἦταν—ὅπως γράφει κάπου ὁ Παλαμᾶς—καὶ ὁ ξεχωριστὸς ποιητὴς τῆς φουστανέλλας, γιατὶ τὴν καμάρωνε νὰ στολίζη τὸ λεβέντικο κορμὶ τοῦ ἀγαπημένου του ἀδελφοῦ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ σύντομη ἱστορία καὶ οἱ δόξες τοῦ τσαρουχιοῦ κι' ἔτσι περνοῦσαν οἱ καιροὶ στὴ ρωμαντικὴ ἐκείνη ἐποχὴ τῆς Νέας μικρῆς Ἑλλάδας, ποὺ μιὰ φουστανέλλα κι' ἕνα ζευγάρι τσαρούχια ξυπνοῦσαν πατριωτικοὺς ἐνθουσιασμοὺς στὶς ψυχὲς τῶν Ἑλλήνων ποὺ εἶχαν προσφέρει τὸ αἷμα τους γιὰ μιὰ ἐλεύθερη Πατρίδα.

Δ. ΜΑΡΓΑΡΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἐξαιρετικὸ καλλιτεχνικὸ γεγονὸς ἡ μαθητικὴ ἔκθεση τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου, κι' ἀπὸ τὴν παιδαγωγικὴ κι' ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἄποψη μὲ σημαντικὰ ἀποτελέσματα διακοσμητικά, χρωματικά, συνθετικά 'Ο δημιουργός τους καλλιτέχνης Α. Διαμαντῆς.—Οἱ «Ζωγράφοι καὶ Γλύπτες» στὸ Ζάππειο.—Διακρίνονται τὰ γλυπτὰ τοῦ 'Απάρτη καὶ τὰ ζωγραφικὰ τῆς Πην. Οἰκονομίδη—Μὲ εὐαισθησία καὶ εὐγένεια, ἀλλὰ χωρὶς ξ χωριστὴ δύναμη, οἱ πίνακες τῆς Βερδεσοπούλου στοῦ Ζαχαρίου.—Εὐοίωνη προσπάθεια στὴ σύνθεση καὶ στὸ χρῶμα τοῦ Κώστα Ζήση στὸν «Παρνασσό».

Ἕνα ἐξαιρετικὸ καλλιτεχνικὸ γεγονὸς ἀποτελεῖ ἡ Ἔκθεση Τέχνης τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου στὸ Ζάππειο καὶ ἀπὸ τὴ διδακτικὴ κι' ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ πλευρά. Ἕνας φωτισμένος καθηγητὴς καλλιτέχνης ὁ ἴδιος, ὁ κ. Α. Διαμαντῆς, εἶναι ὁ δημιουργὸς τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Σπουδασμένος στὴν Ἀγγλία, ὅπου εἶχε τὴν τύχη νὰ βρεθῆ πρὶν ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια μέσα στὸν κύκλο μιᾶς καινούργιας ἐκεῖ καλλιτεχνικῆς κίνησης ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προδιάθεση νὰ δεχθῆ τὶς νέες αὐτὲς ἰδέες γιὰ μιὰ ἀγαγέωση τῆς καλλιτεχνικῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς γενικώτερα δημιουργίας ἔξω ἀπὸ τὸ σχολαστικὸ ἀκαδημαϊκὸ καὶ ὀπισθοδρομικὸ ἀντίκρυσμά της ποὺ ἐπικρατοῦσε ὡς τότε, ἔδειξε τὴν ὀργανωτικὴ καὶ παιδαγωγικὴ του ἱκανότητα στὸ Παγκύπριο Γυμνάσιο. Στὰ προγραμματικὰ λόγια ποὺ ἔγραψε γιὰ νὰ παρουσιάση τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ ἔκθεση μᾶς λέει διαφωτιστικὰ καὶ καθαρὰ ὅτι «οἱ προσπάθειές μας κυβερνιόντουσαν ἀπὸ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ ἀρχή: *Νὰ δημιουργήσουμε συνθῆκες ποὺ νὰ ἐνθαρρύνουν τὴν ἐλεύθερη δημιουργικότητα τῶν παιδιῶν.*» Μὲ τὴν κατάλληλη καθοδήγηση κατόρθωσε νὰ κάνη τὰ παιδιὰ νὰ ἐκφράσουν ἀβίαστα τὸν ἐσωτερικό τους κόσμο. Καὶ ἀξίζει οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ μελετήσουν τὴ μέθοδό του, ἀφοῦ ἔχουν μπροστά τους τὰ ἐξαιρετικὰ αὐτὰ ἀποτελέσματά της. Στὸ κατατοπιστικὸ σημείωμα ποὺ ἀνέφερα βλέπουμε μὲ πόση ἐπίγνωση τῆς δουλειᾶς του ἀνέλαβε τὸ ἔργο ὁ κ. Διαμαντῆς, γιατὶ καὶ τὸ σκοπό της μᾶς διατυπώνει θαυμάσια καὶ τὰ μέσα μᾶς περιγράφει καὶ μὲ συντομία μᾶς ὑποδηλώνει τὴ μέθοδό του. Ἀλλὰ καὶ ἡ συστηματικὴ κατάταξη τοῦ ἄφθονου ὑλικοῦ ἐπιβεβαιώνει τὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς πορείας ποὺ ἀκολούθησε καὶ ποὺ αὐξάνει τὴ διδακτικὴ ἀξία τῆς μεθόδου καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της.

Ξεκινάει ἀπὸ τὸ ἁπλούστερο παραστατικὸ μέσο, ἀπὸ τὴ γραμμὴ ποὺ τὴ μεταχειρίζεται γιὰ διακοσμητικὲς συνθέσεις. Ἡ ἀφετηρία αὐτὴ δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ψυχολογικὴ ἀνάπτυξη τνῶ

καλλιτεχνικῶν δυνατοτήτων τοῦ παιδιοῦ. Γιατί αὐτὴ ἀρχίζει μὲ μιὰν ἀκαθόριστη κίνηση τοῦ βιολογικοῦ ρυθμοῦ του, μὲ μιὰ κινημένη χρωματικὴ κηλίδα ποὺ σιγὰ-σιγὰ μὲ τὴν αὔξανόμενη διανοητικὴ δύναμη διαφοροποιεῖται σύμφωνα μὲ τὴ νοητικὴν εἰκόνα ποὺ σχηματίζει τό παιδὶ γιὰ τὰ πράγματα. Τὰ γραμμικὰ κανονικὰ σχήματα ποὺ δὲν παριστάνουν πράγματα εἶναι ξένα στὸ παιδικὸ μυαλὸ ποὺ ἀργότερα φτάνει σ' αὐτό. Ἴσως θἄπρεπε ὁ παιδαγωγὸς ν' ἀρχίση ἀπὸ ἀντικείμενα ποὺ πλησιάζουν ἕνα κανονικὸ σχῆμα, ὅπως π.χ. ἕνα αὐγό, μιὰ βέργα κτλ. κι' ἀπ' αὐτὰ νὰ βγάλη τὶς ἀφηρημένες γραμμὲς καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα, δηλ. τὴ σχηματοποιημένη μορφὴ ποὺ ταιριάζει μὲ τὴ νοητικὴ ἁπλῆ εἰκόνα τοῦ παιδικοῦ. Ἀλλὰ ὅταν τὸ παιδὶ ἐξοικειωθεῖ μὲ τὶς γραμμὲς καὶ τοὺς συνδυασμούς της, ἡ διακοσμητικὴ σύνθεση ἔχει ἀπεριόριστες προεκτάσεις, ὅπου ὅμως φαίνεται ἡ ἰδιοσυγκρασία καὶ ἡ ψυχοσύνθεση τοῦ καθενός. Ἔτσι ἄξια κάθε προσοχῆς εἶναι τὰ διακοσμητικὰ σχέδια, ὅπου μπορεῖ νὰ παρακολουθήση κανεὶς τὰ ἰδιαίτερα μοτίβα ποὺ προτιμάει κάθε μαθητὴς καὶ νὰ θαυμάση τὴν ποικιλία τῶν διακοσμητικῶν συνδυασμῶν ποὺ ἐπινοεῖ καὶ δημιουργεῖ ἄρτια καὶ πλούσια σύνολα, ποὺ μποροῦμε νὰ θαυμάσουμε στὶς πρῶτες *γραμμικὲς διακοσμήσεις* στὴν ἔκθεση αὐτή. Λεπτότατα καὶ πλουσιώτατα μαζὶ σχέδια ἔχουν ἐπινοήσει τὰ παιδιὰ ἀναπτύσσοντας ἕνα ἀρχικὸ καὶ βασικὸ θέμα σὲ ποικίλες κατευθύνσεις καὶ συνδυασμοὺς ποὺ μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν σὲ κεντήματα, σὲ μωσαϊκὲς διακοσμήσεις, σὲ πλεκτὰ εἴδη κτλ. Ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι στὸ σχ. 6 ἔχει σχεδιάσει ὁ μικρὸς καὶ ζωϊκὰ σχηματοποιημένα μοτίβα. Πόσο διακοσμητικὸ αἴσθημα δείχνει τὸ σχ. 21 μὲ τὶς πεταλοῦδες ποὺ συνδέονται μὲ κλαδάκια καὶ τὸ σχ. 25 ποὺ ἔχει τὰ ἴδια στοιχεῖα ἀλλὰ διαφορετικὰ συνδυασμένα! Κι' αὐτὰ ἀπὸ παιδιὰ 13 ἐτῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἴσα-ἴσα αὐτῆς τῆς ἡλικίας τὰ δημιουργήματα εἶναι τὰ ὡραιότερα, γιατὶ δείχνουν καὶ πλούσια εὐθυση μοτίβων καὶ ἐνδιαφέρουσα διαμόρφωση καὶ σύνθεση ποὺ ἐλπίζω ὅτι θὰ τὰ προσέξουν ὅσοι καταγίνονται μὲ τὶς διακοσμητικὲς τέχνες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, καὶ θὰ προσπαθήσουν νὰ τὰ προσαρμόσουν στὴν παράδοση τῆς ἐγχώριας λαϊκῆς μας τέχνης καὶ μάλιστα στὸ χρῶμα.

Παραπέρα ἔχομε τὴν προσπάθεια καθαρῆς δημιουργίας εἰκόνων «ἀπὸ μνήμης», κ' ἐδῶ θὰ σημειώσω τὶς ἀρ. 75, 76, 82. Ἀπὸ τὶς σύνθεσες ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ μᾶς ξαφνιάζουν πολλὲς φορὲς μὲ τὴ δροσιά τους, τὴ χρωματικὴ ἁρμονία, τὴ λεπτότητα τῶν τόνων, ἀλλὰ καὶ τὴ ζωηρότητα τῆς παράστασης μερικές, ὅπως τὸ πανηγύρι (117), στὸ θέατρο (127), 131, ἡ μάννα (128), οἱ ἄδρὲς μορφὲς τῶν ἀνθρώπων ποὺ γυρίζουν ἀπὸ τὴ δουλειὰ (132), στὸ ὄργωμα (140), τὰ παιδιὰ ποὺ τρέχουν ὅλα μαζὶ σὰ χείμαρρος. Καὶ θὰ ξεχωρίσω στὶς ἐκλεκτὲς συνθέσεις μιὰν ἀκουαρέλλα τοῦ Σ. Ἰωαννίδη, ὅπου παριστάνεται ἕνας ἄντρας σὲ μιὰ στιγμιαία στάση ποὺ προχωρεῖ μὲ τὸ καλάθι στὸ χέρι, τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ γυρισμένο ἀριστερά, τὸ μάτι ζωηρό, σὲ μιὰ τόσο ζωντανὴ κίνηση ἁρπαγμένη ποὺ μαρτυράει δύναμη παρατήρηση, εὐκολία καὶ ἀσφάλεια χεριοῦ καὶ σπάνιο γοῦστο, θ' ἀναφέρω ἀκόμη τοῦ Γεωργιάδη τὶς ἀκουαρέλλες 164. 202. τοῦ Ἰωάννου τὸ ὄργωμα 134. τοῦ Χρυσοχοΐδη τὶς 158. 200 καὶ 201, τοῦ Χριστοδουλίδη 140, τὸ ἐξπρεσσιονιστικὸ κεφάλι τοῦ Χαχολιάδη 162 κτλ. ποὺ φανερώνουν μιὰ ζωγραφικὴ ἰδιοφυΐα ἀξιοσημείωτη. Ὅσο κι' ἂν τὸ ἔργο αὐτὸ πρέπει νὰ κριθῆ καὶ ἐκτιμηθῆ σὰν σύνολο, ὅμως μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνη κι' ἀτομικὲς ἐπιδόσεις κ' ἐπιτυχίες ποὺ ἄξιζαν νὰ ξεχωριστοῦν: εἶναι κι' αὐτὸ ἕνα εὐτυχισμένο ἀποτέλεσμα τῆς καλῆς διδασκαλίας ποὺ κάνει νὰ ἐκδηλώνονται τὰ ταλέντα καὶ νὰ κατευθύνονται στὴν ἐξέλιξή τους.

Γενικότερα θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ παιδιά, ἐνῶ ζοῦν σ' ἕνα φανταστικὸ κόσμο, ὅταν θελήσουν νὰ ζωγραφίσουν, εἶναι προσκολλημένα στὴν ἁπλῆ πραγματικότητα, βλέπουν καὶ ἀποδίδουν τὸ χεροπιασ.ὸ κόσμο, εἶναι οἱ πιὸ ἄγνοι ρεαλιστές. Ἢ δίνουν καὶ τὸ φανταστικό τους κόσμο μὲ πράγματα ποὺ ἔχουν ζήσει, ποὺ ἔχουν ἰδεῖ κ' ἔχουν ἀποθησαυρίσει στὴ μνήμη τους. Ἔτσι ζωγραφίζουν πάντα ἕναν ἄνθρωπο, ἕνα σπίτι, ἕνα δέντρο, ἕνα ζῶο. Ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ἡ παράσταση τῶν πραγμάτων αὐτῶν τῆς ἐμπειρίας τους δὲν εἶναι ποτὲ νατουραλιστική, δίνει μόνο τὰ κύρια στοιχεῖα τους καὶ μάλιστα ὅσα μπορεῖ νὰ συγκρατήση ἡ μνήμη τους γιὰ τὴ σαφήνεια τῶν παριστανομένων, ὅπως κάνει κάθε πρωτόγονη κ' ἡ λαϊκὴ τέχνη. Ἡ μνημονικὴ αὐτὴ εἰκόνα τῶν πραγμάτων εἶναι σχηματική, συχνὰ γεωμετρική, ἀλλὰ ἡ σχηματοποίηση αὐτὴ δὲν εἶναι πάντοτε ἡ ἴδια, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ ψυχοσυνθετικὸ τύπο ὅπου ἀνήκει κάθε παιδί, ὅπως προσπάθησε νὰ τοὺς ὁρίση στὴν τέχνη καὶ νὰ τοὺς περιγράψη ὁ γνωστὸς Ἄγγλος κριτικὸς Herbert Read, ποὺ βρίσκει μάλιστα ἀναλογίες ἀντίστοιχες καὶ μὲ τὶς διάφορες μορφὲς τῆς μοντέρνας τέχνης. Ἤθελα νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς παιδικῆς καὶ τῆς λαϊκῆς τέχνης ποὺ ἔχουν μεγάλη συγγένεια, γιατὶ πολλοὶ δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει ἀκόμα τὸ ρεαλιστικὸ περιεχόμενο τῆς τέχνης ἀπὸ τὴν ἀφηρημένη του μορφολογικὴ παράσταση, δηλ. συγχέουν τὸ θεαματικὸ περιεχόμενο τῶν ἔργων μὲ τὴ μορφή τους κ' ἔτσι δίνουν ἀφορμὴ σὲ ἐπικίνδυνη παρεξήγηση ποὺ δὲν ἐπιτρέπει τὴ συνεννόηση. Τὴν πιὸ χεροπιαστὴ ἀπόδειξη μᾶς τὴ δίνουν τὰ ἐκθέματα τῶν μαθητῶν τῆς Κύπρου ποὺ εἶναι ὅλα παρμένα, ἐλεύθερα κι' ἀβίαστα, ἀπὸ τὴν πραγματικὴ ζωὴ ποὺ τὴ ζοῦν τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι, στὸ δρόμο, στὴν ἐκκλησία, στὸ χωράφι, στὸ πανηγύρι κτλ., κι' αὐτὸ εἶναι ἕνα σημαντικὸ δίδαγμα κοντὰ στὰ ἄλλα ποὺ μᾶς δίνει ἡ θαυμασία αὐτὴ ἔκθεση ποὺ ἀποτελεῖ τίτλο τιμῆς γιὰ τὸν ἐμπνευστὴ καὶ δημιουργό της καλλιτέχνη κ. Α. Διαμαντῆ. Θὰ εὐχόμουν νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσε τὸ ἑλληνικὸ κράτος γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς τέχνης στὰ σχολεῖα. Κι' εἶναι μοναδικὴ εὐκαιρία σήμερα ποὺ γίνεται προσπάθεια γιὰ τὴν ἀναθεώρηση νὰ μὴ καθυστερήση αὐτὴ ἢ νὰ μὴ παραμεληθῆ καὶ στὸ πνευματικό

πεδίο ποὺ τμῆμα του σημαντικὸ εἶναι καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀγωγή. Ὁ σημερινὸς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸς ἄνθρωπος καὶ μάλιστα στὴ δημιουργικὴ περιοχὴ τοῦ πνεύματος, ἐλπίζω ὅτι δὲ θὰ παραλείψη τὸ καθῆκόν του αὐτό.

***

Στὶς διπλανὲς αἴθουσες τοῦ Ζαππείου ἔχει ἐκθέσει τὰ ἔργα της κ' ἡ 'Ομάδα τῶν «Ζωγράφων καὶ Γλυπτῶν». Δέκα τρεῖς ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ τέσσερις ἀπὸ τοὺς δεύτερους ἀντιπροσωπεύονται ἐδῶ μὲ ἀρκετὰ δημιουργήματά τους ὥστε νὰ μποροῦν νὰ δώσουν μιὰ καλὴ ἰδέα γιὰ τὴν προσφορά τους. Εἶναι σχεδὸν ὅλοι γνωστοὶ καλλιτέχνες ποὺ ἔχουμε παρακολουθήσει τὴν ἐργασία τους σὲ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἐκθέσεις. Φαίνεται ὅμως ὅτι στὴ σημερινή τους παρουσίαση δὲ μᾶς δείχνουν τὸν καλύτερο ἑαυτό τους ἐκτὸς ἀπὸ δυὸ μεγάλες ἐξαιρέσεις ποὺ στέκουν πολὺ ψηλὰ στὴν ἀξιολογικὴ κλίμακα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ μερικὲς ἀξιόλογες προσπάθειες ὀλιγοστὲς ποὺ δείχνουν κάποια πρόοδο στὴν ἐξελικτικὴ πορεία τους. Γι' αὐτὸ θὰ προσπαθήσω νὰ τονίσω ἐδῶ κυρίως αὐτὰ τὰ σημεῖα χωρὶς νὰ ἐπιμείνω σ' ὅλα τὰ ἐκθέματα.

Ἀμέσως μὲ τὴν εἴσοδο στὴν ἔκθεση μᾶς ὑποδέχεται ἡ καινούργια γλυπτικὴ προσφορὰ τοῦ 'Απάρτη. Κ' ἐδῶ, ὅπως πάντοτε, χαιρόμαστε τὶς σφιχτὲς καὶ γεμάτες ἔκφραση μορφὲς ποὺ βασικό τους στοιχεῖο εἶναι ἡ καθημερινὴ ζωή. Ἀλλὰ ὁ 'Απάρτης ξέρει πάντα νὰ πιάνη τὴ ζωὴ αὐτὴ στὸ κρίσιμο σημεῖο τῆς ὑπάρξεώς της ποὺ μᾶς τὸ παρουσιάζει μὲ μεστοὺς ὄγκους κ' ἕναν μόλις διακρινόμενο πλαστικὸ ρυθμό: αὐτὸς ὑψώνει τὴν κοινὴ καὶ ἁπλὴ αὐτὴ ζωὴ σὲ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο. Στὴ μέση τῆς αἰθουσας προβάλλει ἡ καθιστὴ μορφὴ μιᾶς χωριατοπούλας ἀπὸ τὰ Μεσόγεια μὲ τοὺς καθαροὺς στερεομετρικοὺς ὄγκους της στὴν ἁπλούστερη μορφή τους καὶ μὲ λιτὴ διάρθρωση σχεδὸν γεωμερική. Οἱ ἐπιφάνειες συναντοῦν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη μὲ μιὰ φυσικότητα ἀβίαστη ὥστε τὸ σχῆμα νὰ μὴν ἔχη τὴν ἀκαμψία τῆ μαθηματικὴ, ἀλλὰ νὰ φανερώνει τὸν παλμὸ τῆς ζωῆς ποὺ μαλακώνει τὶς ἀκμές, στήνει στερεὰ καὶ ἄνετα τὰ μέλη καὶ γεμίζει μὲ μιὰν αὐστηρὴ ἀφέλεια τὴν ἔκφραση ποὺ ἀναδίνεται ἀπὸ τὸ συνολο.

Ἀξιόλογα εἶναι τὰ δύο μνημεῖα ΚΕΕΜ τῶν 'Αθηνῶν καὶ ΚΕΝ τοῦ Βόλου ποὺ κύριο θέμα τους εἶναι ὁ πολεμιστὴς ποὺ πεθαίνει. Ὅσο κι' ἂν θυμίζουν τὸ περίφημο μνημεῖο τοῦ Μαγιόλ στὸ Μπανιοὺλς ἔχουν τὸ καθένα δικό τους ρυθμὸ καὶ σύνθεση. Τοῦ Βόλου ὁλότελα ξαπλωμένος στὸ ἐντειχισμένο ἀνάγλυφο δείχνει δυνατὲς μορφὲς ἐλεύθερα ρυθμισμένες, ἐνῶ τῶν 'Αθηνῶν ὁ πολεμιστὴς ὄχι ἀκόμα παραλυμένος ἀπὸ τὴν πνοὴ τοῦ θανάτου ἀκουμπάει στὸ δεξὶ του ἀγκῶνα καὶ μισοξαπλωμένος κρατεῖ ἀκόμα ἕναν σπασμένο τροχὸ—σύμβολο τῆς ὑπηρεσίας τῶν Μεταφορῶν. Ἔτσι ὁ ρυθμός του εἶναι ἀκόμα αὐστηρὸς καὶ σφιχτὸς στὸ δεξὶ χέρι καὶ στὸ ἀριστερὸ πόδι ποὺ συγκρατεῖ ὁλόκληρο τὸ σῶμα μεταξύ τους.

Ἀπὸ τὰ ἀνάγλυφά του θὰ ἀναφέρω τὸν Τσομπάνο (6) ποὺ στέκει λυγίζοντας τὸ σῶμα του καὶ στηρίζοντάς το στὴν γκλίτσα κάτω ἀπὸ τὴ δεξιὰ μασχάλη σὲ μιὰ στάση ἀναπαυόμενου ξεκούραστη καὶ ἁπλὴ κι' ἀγναντεύει μακριὰ πέρα, κάτω στὸν κάμπο. Ἐδῶ ὁ ρυθμός του μ' ὅλη τὴν εὐλύγιστη καὶ μαλακὴ στάση ἔχει κάτι ἀπὸ τὴν ἀρχαία κλασσικὴ ὀργανικότητα καθὼς ἀντιστοιχοῦν στὴ δράση τὸ δεξὶ χέρι καὶ τὸ ἀριστερὸ πόδι καὶ στὴν ἀνάπαυση τὸ ἀριστερὸ χέρι ποὺ κρέμεται ἄνεργο καὶ τὸ δεξιὸ πόδι ποὺ διπλώνεται. Κι' ὅλο τὸ σῶμα, σβέλτο καὶ λιγνό, ἁπλώνει τὴ γυρτὴ καμπύλη του διαγώνια ποὺ τὸ συγκρατοῦν κάθετα τὸ δεξὶ χέρι καὶ τὸ στυλωμένο ἀριστερὸ πόδι. Ἡ ἀφελὴς αὐτὴ κι' ἀνεπιτήδευτη στάση συντονίζεται μὲ τὴν τραχειά, ἀκαλλιέργητη θάλεγα, ἔκφραση τοῦ προσώπου ποὺ μὲ τόση παρατηρητικότητα καὶ χαρακτηρισμὸ ἀποτύπωσε στὸ ἄδρὸ βουνήσιο κεφάλι ὁ γλύπτης.

Ἀπὸ τὰ πορτραῖτα του θὰ ἀναφέρω τὰ χάλκινα. Τὸ Μάνο Στεφανίδη καὶ τὸν Τσάμη (9 καὶ 10), ὡραῖα χαρακτηρισμένα καὶ μὲ ἁπλότητα ἀποδομένα. Ἀλλὰ τὸ τελειότερο καὶ δυνατότερο εἶναι ἡ Μαρὶ-Τερὲζ (8), ὅπου φαίνεται καθαρότερα ἡ τέχνη τοῦ 'Απάρτη, γιατὶ σ' αὐτὴ μᾶς δίνει τὰ ἀτομικὰ χαρακτηριστικὰ ρεαλιστικά, ἀλλὰ καὶ συνθετικὰ μαζὶ τονίζοντας μόνο τὶς κύριες γραμμὲς τοῦ σκελετοῦ καὶ τὴ σφιχτὴ πλαστική τους ἐπένδυση ἀποφεύγοντας κάθε περιττὴ λεπτομέρεια. Ἔτσι ξεπετιέται ἀτόφια ἡ ζωντανὴ μορφὴ μὲ ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ της ἔκφραση.

Τὰ πήλινα καὶ τὰ σχέδια τοῦ Τλούπα προμηνύουν ἕναν καλὸ καὶ προικισμένο μαθητὴ τοῦ 'Απάρτη.

Κι' ἀπὸ τὰ μικρὰ γλυπτὰ τῆς Χρυσοχοΐδου δὲν λείπει ἡ χάρη κ' ἡ εὐγένεια.

Ἀπὸ τὰ ζωγραφικὰ ἔργα ξεχωρίζει μὲ τὴν ἐξαιρετική της ποιότητα ἡ προσφορὰ τῆς Πην. Οἰκονομίδη. Μ' αὐτὴν ἀνέβηκε στὸ ψηλότερο σημεῖο τῆς παραγωγῆς της ὡς τὰ σήμερα. Εἶναι ἕνα δυνατὸ ζωγραφικὸ ταλέντο, ὥριμο πιά, ποὺ μὲ σιγουριὰ ἔχει ἀναπτύξει τὶς καλλιτεχνικές του δυνατότητες καὶ δημιουργεῖ τελειωμένα ἔργα, ὅπως τὸν Ταχυδρόμο (178), τὸ πορτραῖτο παιδιοῦ (182), τὴ Νάουσα (189) καὶ τὸ τοπίο (180). Ὁ ταχυδρόμος εἶναι μιὰ καθαρὰ κομμένη μορφὴ μὲ μεγάλες ἐπιφάνειες καὶ ἁπλᾶ γεμάτα χρώματα σχεδὸν ἐπίπεδα ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἐκφραστικὰ καὶ μεγάλα, θαυμάσιο χρωματικὸ παιχνίδι, ἁπλὸ καὶ πλούσιο. Κίτρινοι πρὸς τὸ μπεζ τόνοι στὸ σακκάκι, κεραμυδὶ στὸ πρόσωπο, καφὲ στὴν τσάντα ἀποτελοῦν τὸ βασικὸ χρωματικὸ θέμα, σὰν ἕνας διαβαθμισμένος τόνος, ὅπου ἔρχονται νὰ παίξουν οἱ ἀσημογάλανοι γκρίζοι τοῦ πανταλονιοῦ καὶ οἱ γκριζοπράσινοι τοῦ βάθους δεξιά. Ὅλοι στὴν ἴδια ἀξία καὶ ἔνταση. Ἡ τολμηρὴ αὐτὴ ἑνότητα ἀξίζει νὰ ἐξαρθῆ γιὰ τὸ εὐτυχισμένο ἀποτέλεσμά της. Καὶ τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ εἶναι μὲ τόση μαεστρία πλασμένο, μὲ τόση δροσιὰ καὶ ξεκούραστα ἀποδομένο, λαχταριστὸ καὶ δονούμενο στὸ μάτι καὶ στὰ χείλη, κι' αὐτὸ σ' ἕναν τόνο μπρὸς σ' ἕνα φῶς ποὺ φέγγει πίσω καὶ γύρω ἀπὸ τὸ μικρὸ κεφάλι.

Ὅλο χρωματικὸ πλοῦτο καὶ δύναμη εἶναι καὶ ἡ Νάουσα. Πιὸ ποικίλο τὸ χρῶμα, πιὸ δυνατὸς ὁ τόνος δίνει χαρακτῆρα στὸ στενὸ πλακόστρωτο δρόμο ποὺ στρίβει καὶ χάνεται ἀριστερά, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο προβάλλουν ψηλὰ τὰ κλειστὰ μπαλκόνια (σαχνισίνια) μὲ τὰ ξύλινα στηρίγματά τους στὴ σειρὰ καὶ στὸ βάθος τοῦ δρόμου ἁπλώνεται ἡ πλούσια σιλουέττα μιᾶς ἀρχόντισσας ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ φαρδὺ σκοῦρο φόρεμά της. Μιὰ ὑποβλητικὴ εἰκόνα περασμένης ἐποχῆς, θερμὴ καὶ νοσταλγική. Σπάνια δημιουργία εἶναι τὸ τοπίο ποὺ σημείωσα παραπάνω, ὑφασμένη μὲ θαυμαστὴ λιτότητα γεμάτη αἴσθημα καὶ ὁμορφιά. Ὅλα εἶναι ἐλαφρὰ σχηματοποιημένα, ἀλλὰ τὸ χρῶμα εἶναι θαυματουργό: ὑποβάλλει σὰν ἕνα διακοσμητικὸ ὅραμα, ἀλλὰ ἁδρὸ καὶ γεμάτο ὅσο κι' ἂν εἶναι λυρικὸ στὴν οὐσία του μὲ τὶς διάφορες ἀποχρώσεις τοῦ ἀνοιχτοῦ ἀσημένιου πράσινου ψηλὰ διανθισμένου μὲ ὀλίγους πιὸ σκούρους τόνους, μὲ μερικὰ κόκκινα στὶς στέγες στὴ μέση καὶ κάποια σκοῦρα πράσινα σκόρπια σχηματικὰ στὸ πρῶτο ἐπίπεδο κάτω, τοὺς ἄσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν καὶ τὰ ἐλαφρὰ μώβ τοῦ βουνοῦ στὸ βάθος δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἀλλὰ τὸ κυριώτερο μοτίβο ποὺ τὰ συγκρατεῖ ὅλα: ἴδαφος, σπίτια καὶ βουνὰ εἶναι οἱ κάθετες γραμμὲς τῶν δένδρων ποὺ ὑφώνονται ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐπίπεδο μὲ τοὺς ἐναλλὰξ σκούρους καὶ ἀνοιχτοὺς τόνους τῶν κορμῶν τους καὶ ἁπλώνουν ἐπάνω τὴ γκρίζοπράσινη ὀμπρέλα τοῦ φυλλώματός τους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἢ τὴ λιγνὴ ἀνάταση τοῦ ζευγαρωμένου κυπαρισιοῦ στὴ μέση. Ἀναμεσά τους βαθειὰ ἀραδιάζονται τὰ σπιτάκια καὶ πέρα κόβει τὸν ὁρίζοντα ἡ σπασμένη γραμμὴ τῶν βουνῶν. Μιὰ εὐτυχισμένη σύλληψη καὶ μὲ ἐλαφρὸ καὶ σίγουρο χέρι ἐκτελεσμένη, γεμάτη ἀέρα, φῶς καὶ χαρά.

Ἀπὸ τὰ ἄλλα ζωγραφικὰ ἔργα θὰ σημειώσω σκόρπια μόνο ὅσα μοῦ φαίνονται ὅτι κάτι ἐκφράζουν καινούργιο στὴν παραγωγὴ τῶν ζωγράφων ποὺ τὰ δημιούργησαν, γιατὶ τὸ σύνολο τοῦ ἔργου τους δὲ δείχνει καμμιὰ γενικώτερη προώθηση σημαντική. Ἀπὸ τὰ πέντε συγγενικὰ τοπία τοῦ Πολυκανδριώτη, συγγενικὰ στὸ κόψιμο καὶ στὴ σύνθεση, θ' ἀναφέρω δυὸ κάπως ἀνοιχτόχρωμα ἀπὸ τὴν Αἴγινα (189 καὶ 192) καὶ τὰ Λουλούδια (187). Τῆς Φλώρου-Πολυκανδριώτη τὸ τοπίο ἀπὸ τὴν Αἴγινα (273) καὶ τὴν ἀκουαρέλλα (276). Τοῦ Δάβη τὴν αὐτοπροσωπογραφία. Τοῦ Τσούχλου τοὺς λεπτοὺς γκρίζους τόνους ἀπὸ τὸ Κυνήγι (252), τοῦ Γιολδάση τὸν πλημμυρισμένο Πηνειὸ (120), τὸν Κοκκινάρα (127), τὶς δυὸ ἀδερφὲς στὸν ἀργαλειὸ (103) κι' ἄλλα ἀδικημένα ἴσως ἀπὸ τὸν κακὸ φωτισμὸ ποὺ σβήνει μερικὲς λεπτὲς διαφοροποιήσεις τόνων. Θὰ σημειώσω ἀκόμα τὴ Ζωγραφικὴ (157) καὶ μάλιστα τὸν ἀξιόλογο μικρὸ πίνακα ἀπὸ τὸ Ζάππειο (167) τῆς Μανούση ποὺ παρουσιάζει αἰσθητότερη ἐξέλιξη μὲ τὴν εὐαίσθητη, ἐλεύθερη καὶ εὐγενική της πινελιά. Τὸ ἴδιο διακρίνονται γιὰ τὴν εὐαισθησία τους καὶ τὰ τρία μικρὰ κομμάτια τοῦ Ζίφου. Ἡ Στύλου-Διαμαντοπούλου μ' ὅλη τὴ λεπτή της ἐργασία δὲ μᾶς ξαφνιάζει μὲ κάτι καινούργιο καὶ γενναῖο κι' ὁ Βασιλικιώτης δὲ βγῆκε ἀπὸ τὸ χιλιοτραγουδημένο μοτίβο του, τὸ νέο ποὺ θέλει νὰ μᾶς δώσῃ μὲ τὰ μεγάλα, ψηλὰ δέντρα μὲ τὸ σκοῦρο πράσινο φύλλωμα δὲν ἔχει οὔτε τὴ φρεσκάδα οὔτε τὴ ζωὴ τοῦ τόνου. Ὁ Κεραμίδας δὲν προσθέτει τίποτα τὸ σημαντικὸ στὴ γνωστὴ τεχνοτροπία του κι' ὁ Ρέγκος δὲν ἔβγαλε ἀκόμα ἀπὸ τὴν αὐγογραφία του. Ὅ,τι ἡ εὐσυνείδητη προσπάθειά του ἔλπιζε πὼς θὰ ἐπιτύχῃ. Ἔτσι πιὸ πολλὰ μᾶς λὲν οἱ ἐλαφρὲς ἀκουαρέλλες του.

***

Μιὰ ὁλότελα διαφορετικὴ ἰδιοσυγρασία προδίδουν τὰ ἔργα τῆς Βερδεσοπούλου ποὺ ἐκθέτει στὴν αἴθουσα Ζαχαρίου τῆς ὁδοῦ Ροῦζβελτ. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησα τράβηξαν τὸ ἐνδιαφέρον της καὶ χωρὶς νὰ ξεφύγῃ συχνὰ ἀπὸ τὴ συνηθισμένη γραφικὴ ἄποψη τυλίγει ὅλα τὰ πράγματα σ' ἕναν ἀχνὸ τόνο ποὺ φανερώνει μιὰ τρυφερὴ λυρικὴ ψυχή. Καμιὰ φορὰ παρατηρεῖ κανεὶς καὶ κάποιαν εὐαισθησία στὴ διαβάθμιση τῶν τόνων, ὅπως σὲ μερικὰ τοπία ἀπὸ τὴν Κάλυμνο, τὸ χωριὸ τῶν σφουγγαράδων (11), ποικιλώτερο ἀπὸ τὴ Χώρα (8 καὶ 12), ἀπὸ τὸ Λιμάνι (13) βυθισμένο σὲ μιὰ γκρίζα διάφανη ἀτμόσφαιρα. Κάποτε ἔχομε μιὰ διακοσμητικὴ ἐντύπωση μὲ τοὺς ἁπλοῦς ἐπίπεδους τόνους, τὰ στυλιζαρισμένα σχήματα τῶν σπιτιῶν καὶ τῶν πραγμάτων ποὺ χάνεται ὁ ὄγκος τους, ὅσο κι' ἂν αὐτὰ εἶναι τὸ κυρίαρχο θέμα. Θὰ σημειωθεῖ ἀκόμα ἕνα ἀττικὸ τοπίο (35) μὲ αἰσθητὸ τὸν ἀέρα ποὺ κινεῖται γύρω καὶ ψηλὰ στὸ φωτεινὸ βουνό. Τὸ Ἀπόβροχο στὸν Παρνασσὸ (38) μὲ τοὺς σκούρους γαλάζιους, πράσινους καὶ γκρίζους τόνους, μὲ τὶς αὐστηρὲς καὶ κοφτερὲς γραμμὲς τῶν βουνῶν, ὅπου σέρνονται ἀκόμα οἱ ὑγρὲς ὁμίχλες τῆς βροχῆς.

***

Στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» ὁ Κώστας Ζήσης ἀπὸ τὸ Βόλο μᾶς δείχνει μιὰ νέα σειρὰ ζωγραφικῶν του ἔργων ὕστερα ἀπὸ τὴν περυσινή του ἐμφάνιση μὲ τὰ διακοσμητικὰ καὶ ψυχοπαθολογικὰ θέματά του. Τώρα ἔχει προχειωθῆ ἀρκετὰ καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ μιὰ κανονικὴ σύνθεση καὶ μιὰ χρωματικὴ ἀναζήτηση ἀξιέπαινη. Χαρακτηριστικὸ του πάντα παραμένει ἡ προσπάθεια νὰ δέσῃ ἁρμονικὰ διάφορες φιγοῦρες καὶ βρίσκει συχνὰ ἁπλοῦς καὶ φυσικοὺς συνδυασμοὺς στὴν τοποθέτησή τους. Ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα του τώρα ἔγινε πλουσιώτερο καὶ πληθωρικὸ χωρὶς ἀκόμα ὅμως νὰ βρῇ τὴν τελειωτική του μορφή. Τὸ δουλεύει μὲ πλατυὲς κυκλικὲς πινελιὲς ποὺ δίνουν μιὰ μαλακότητα καὶ ρευστότητα στὶς πλαστικὲς μορφὲς κι' ὁ τόνος του κυμαίνεται ἀπὸ τὴν ἤρεμη, σβησμένη νότα ἕως τὴ δυνατὴ φωνή, ἀλλὰ δὲ συνταυτίζεται πάντοτε μέσα στὸν πίνακα ἁρμονικά. Ἔτσι σὲ θαμποὺς τόνους καὶ ἡσυχους εἶναι βυθισμένη ἡ οἰκογένεια (3) ποὺ μαρτυράει μιὰν ἤρεμη ἐσωτερικότητα, ἀλλὰ μιλάει φωναχτὰ ἡ οἰκιακὴ ὑφαντουργία (6). Μὲ

ἀρκετὸ φῶς ἀναπτύσσεται ὁ θερισμὸς στὰ χρυσοκίτρινα στάχια (43) καὶ μουσικὰ ἀντηχεῖ ὁ τόνος στὸ γλέντι (19) ποὺ ἔχει ὅμως πιὸ πολὺ θλιβερὸ καὶ μελαγχολικὸ παρὰ εὔθυμο τόνο. Σημαντικώτερο εἶναι ὁ Ψαρᾶς (38) μὲ τὴ λιτὴ καὶ σφιχτὴ σύνθεση τῶν μορφῶν, τοῦ ὄρθιου ψαρᾶ ποὺ ζυγίζει τὰ ψάρια καὶ τῶν δυὸ γυναικῶν δίπλα του, τῆς μιᾶς καθιστῆς, τῆς ἄλλης ὄρθιας δίπλα του σ' ἕνα ἐπίπεδο ποὺ περισσότερο μὲ τὴν ἁρμονικὴ καὶ λεπτὴ χρωματικὴ ἐπεξεργασία—εἶναι ἡ καλύτερή του ἐπιτυχία ποὺ δίνει τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ φέρη κι' ἄλλα ὡριμώτερα ἀποτελέσματα.

Δ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Ρεσιτὰλ Β. Κολάση.— Ὁ Γάλλος πιανίστας Πὼλ Λουαγιοννέ.—Ἡ συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας.—Συναυλία ἔργων Νίκου Σκαλκώτα.—Ἡ μουσικὴ στὴ Βδομάδα τῶν Παθῶν. Ὁ «Μεσσίας» τοῦ Χέντελ καὶ τὸ «Ρέκβιεμ» τοῦ Βέρντι.—Ἡ συμφωνία τοῦ Δ. Ζώρα μὲ τὴν Κρατικὴ Ὀρχήστρα.

Μὲ πόση χαρὰ διαπιστώνω τὴ ραγδαία ἐξέλιξη τοῦ λαμπροῦ μας βιολιστῆ Βύρωνα Κολάση. Κάθε φορὰ ποὺ τὸν ἀκούω τὸν βρίσκω ὡριμότερο, πιὸ σίγουρο τεχνικά, μὲ βαθύτερη καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη. Καὶ στὸ τελευταῖο ρεσιτὰλ ποὺ ἔδωσε στὸν Παρνασσὸ στὶς 20 τοῦ Μάρτη, αὐτὴ τὴν ἐντύπωση μοῦ ἔδωσε πάλι στὴ σονάτα τοῦ Μπράμς, τὸ κοντσέρτο τοῦ Μόζαρτ καὶ τὰ ἄλλα δεξιοτεχνικὰ κομμάτια ποὺ τὰ ἀπέδωσε ὅλα μὲ λεπτὴ κατανόηση, μὲ ὡραῖον ἦχο, μὲ ἀσφάλεια τεχνική. Στὸ πιάνο τὸν συνόδεψε ὁ Γιάννης Παπαδόπουλος μὲ μουσικότατη ἀντίληψη. Θὰ ἤθελα μόνο νὰ συστήσω σὲ ὅσους ἐκτελοῦν ἔργα μουσικῆς κάμερας, σονάτες γιὰ βιολὶ καὶ πιάνο ἢ ἄλλες, νὰ προσέχουν περισσότερο στὴ δυναμικὴ ἰσορροπία τοῦ ἤχου ἀνάμεσα στὰ ὄργανα ποὺ συμπράττουν. Στὴν περίπτωση τοῦ Κολάση τὸ πιάνο σκέπαζε τὶς περισσότερες φορὲς τὸ βιολὶ κι ἔτσι ζημίωνε τὸ σύνολο. Ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι εὔκολο νὰ τὸ ἀντιλαμβάνονται ἐκεῖνοι ποὺ παίζουν πάνω στὴ σκηνή, ἂς ζητήσουν ἀπὸ ἕνα ἄλλο νὰ τοὺς ἀκούσει ἀπὸ τὴν πλατεία γιὰ νὰ κρίνει.

***

Μᾶς ἐπισκέφθηκε τελευταῖα ἕνας λαμπρὸς γάλλος πιανίστας, ὁ Πὼλ Λουαγιοννέ ποὺ ἔδωσε δύο ρεσιτὰλ στὸ Κεντρικό. Εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ἕνας ξεχωριστὸς δεξιοτέχνης καὶ σοβαρὸς καλλιτέχνης. Νομίζω ὅμως ὅτι οἱ ὑπερβολικοὶ διθύραμβοι γιὰ κάθε, ἔστω καὶ διακεκριμένο, ξένο ποὺ μᾶς ἔρχεται, δὲν ἔχουν πάντα τὸν τόπο τους. Πολλὰ εἶναι βέβαια τὰ χαρίσματα τοῦ κ. Λουαγιοννέ, περίφημη τεχνικὴ τῶν δακτύλων, λογικὴ ἀπόδοση τῆς γενικῆς γραμμῆς στὰ μεγάλα ἔργα, σονάτες κλασικὲς κ. ἄ. Τοῦ λείπει τὸ βάθος, ἡ ἐσωτερικότητα, ὁ ἦχος του εἶναι πολλὲς φορὲς σκληρὸς ὅταν θέλει νὰ τὸν δυναμώνει καὶ διακρίνει κανένας μιὰ προσπάθεια γιὰ κάποιαν ἐντυπωσιακὴ ἐπίδειξη, ὅπως φάνηκε στὴν *Ἀπασιονάτα* τοῦ Μπετόβεν. Πολὺ καλὸς στὰ κλαβεσινιστικὰ ἔργα, ποὺ ἀπαιτοῦν πρὸ πάντων τεχνικὴ δακτύλων κι ἀλαφρότητα.

Πρέπει ὅμως νὰ τονίσω ξεχωριστὰ τὴν περίφημη ἐκτέλεσή του στὸ κοντσέρτο σὲ σόλ ἔλ. τοῦ Σαὶν Σὰνς μὲ τὴν Κρατικὴ Ὀρχήστρα, στὴ συναυλία τῆς 26 τοῦ Μάρτη. Ἦταν ἀληθινὰ μιὰ σπιθόβολη ἐκτέλεση, ὅλως διόλου στὸ ὕψος τοῦ μεγάλου γάλλου συμφωνιστῆ.

Στὴ συμφωνικὴ αὐτὴ συναυλία ἀκούσαμε τὴ Συμφωνία τῆς Λεβεντιᾶς τοῦ Καλομοίρη μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ ἴδιου τοῦ συνθέτη, τὸ μεγαλόπρεπο αὐτὸ ἔργο, ποὺ εἶναι τόσο συνυφασμένο μὲ τὰ ἡρωϊκὰ χρόνια τῶν βαλκανικῶν μας πολέμων, καὶ εἶναι τόσο πλούσιο σὲ μουσικὲς ἰδέες. Ἀπὸ τὰ τέσσερα μέρη ποὺ τὸ ἀποτελοῦν βρίσκω τὸ δεύτερο—«Τὸ κοιμητήρι στὴ βουνοπλαγιά»—τὸ τελειότερο, τὸ ὑποβλητικώτερο, γαλήνιο μαζὶ καὶ μελαγχολικό. Δὲν ξαίρω μόνο ἂν μποροῦμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νὰ κρίνουμε μουσικὰ κι ἀντικειμενικὰ ἕνα ἔργο, ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς συγκινεῖ βαθύτατα κάθε φορὰ ποὺ τὸ ἀκοῦμε.

***

Στὶς 31 τοῦ Μάρτη ἔγινε στὴν αἴθουσα τοῦ Παρνασσοῦ ἕνα εὐλαβικὸ μουσικὸ μνημόσυνο γιὰ τὸ Νίκο Σκαλκώτα, ποὺ τόσο πρόωρα ἔσβησε πάνω στὴν ἀκμὴ τῆς δημιουργίας του. Ἡ συναυλία ὀργανώθηκε ἀπὸ τὴ Στέγη τοῦ Καλλιτέχνου καὶ τὴν Ἕνωση Ἑλλήνων Μουσουργῶν, μὲ τὴ σύμπραξη διαλεχτῶν καλλιτεχνῶν μας. Στὴν ἀρχὴ μίλησε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Σκαλκώτα ὁ κ. Μανόλης Καλομοίρης, πρόεδρος τῆς Ἕνωσης Ἑλλήνων Μουσουργῶν, ἔπειτα μερικὰ χαραχτηριστικὰ γιὰ τὴ ζωή του εἶπε ὁ κ. Ἀντ. Σκόκος.

Ἀκολούθησε ἐκτέλεση ἀπὸ διάφορα ἔργα του γιὰ βιολὶ καὶ πιάνο ἀπὸ τὴν κ. Νέλλη Εὐαλπίδη καὶ τὸν κ. Γιάννη Παπαϊωάννου. Ἡ κ. Μαρίκα Παπαϊωάννου ἔπαιξε μιὰ Σουΐτα γιὰ πιάνο, σὲ τέσσερα μέρη. Ἡ κ. Λουκία Χέβα τραγούδησε μερικὰ τραγούδια του πάνω σὲ στίχους τοῦ Χρ. Ἔσπερα καὶ ἀπὸ τὸ πεζοδραμάτημα τοῦ Χρήστου Εὐαλπίδη, «Μὲ τοῦ Μαγιοῦ τὰ μάγια», ποὺ ἀπάγγειλε ἀπ' αὐτὸ δυὸ ἀποσπάσματα μὲ συνοδεία πιάνου ἡ κ. Ἀλ. Κατσέλη. Τελευταῖα ἔπαιξαν ὀχτὼ παραλλαγὲς πάνω σ' ἕνα ἑλληνικὸ θέμα, ἡ κ. Νέλλη Εὐαλπίδη βιολί, ὁ κ. Ἀχ. Παπαδημητρίου βιολοντσέλο, καὶ ὁ κ. Γ. Παπαϊωάννου πιάνο. Ἔτσι τὸ ἀκροατήριο, ποὺ παρακολουθοῦσε μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον τὴ συναυλία, μπόρεσε νὰ σχηματίσει μιὰ συνολικὴ ἐντύπωση γιὰ τὸ ὕφος καὶ τὴν τεχνοτροπία τοῦ τόσο λιγόζωου, μὰ καὶ τόσο δημιουργικοῦ συνθέτη. Ἡ ἐντύπωση, ὅπως ἦταν φυσικό, ἦταν πιὸ πολὺ κατάπληξη. Τὸ ἐπαναστατικὸ ἁρμονικὸ σύστημα τοῦ Schönberg, ποὺ ἀκολούθησε ὁ μαθητής του Σκαλκώτας, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ξενίσει ὅσους γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἄκουαν. Ὅμως μόλο τὸ ἀσυνήθιστο μουσικό του ἰδίωμα, ἦταν

φανερὴ ἡ μουσικὴ εὐαισθησία τοῦ συνθέτη, ἡ εὐγενικιὰ μελωδικότητα, ἡ ζωντάνια τοῦ ρυθμοῦ.

Πιστεύω πὼς ὅταν συνηθίσουμε περισσότερο στὸ μουσικὸ αὐτὸ σύστημα, θὰ μᾶς γοητεύει ἕνα ἔργο τόσο πρωτοπορειακό, ποὺ κλείνει μέσα του τόσο γνήσια μουσική.

***

Ἡ Βδομάδα τῶν Παθῶν εἶναι πάντα ἡ Μεγάλη Βδομάδα τῆς μουσικῆς. Ὁλόκληρο τὸ χρόνο δὲν ἀκοῦμε τόσο ἐξαίσια μουσικὴ ὅσο στὸ σύντομο αὐτὸ διάστημα. Φέτος, περισσότερο παρὰ ποτέ, μᾶς ἐδόθηκε ν' ἀκούσουμε ἀριστουργήματα ποὺ μεταρσιώνουν τὴν ψυχὴ στὸ ὕψος τῆς θείας θυσίας.

Καὶ πρῶτα ἀπὸ τὴν Κρατικὴ Ὀρχήστρα καὶ τὴ Χορωδία Ἀθηνῶν μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Φιλ. Οἰκονομίδη ἀκούσαμε τὸ μεγαλειῶδες �ρατόριο τοῦ Χέντελ «Μεσσίας» μὲ τὴ σύμπραξη τῶν ἑσσερων σολίστ. Μιρέϊγ Φλερὺ σοπράνο, Ν. Φραγκιᾶ-Σπηλιοπούλου μέτζο σοπράνο, Δελένδα, τενόρο καὶ Ἐγκολφόπουλο, βαρύτονο. Τὸ ἔργο μᾶς εἶναι γνωστὸ κι ἀπὸ προηγούμενες ἐκτελέσεις τοῦ κ. Οἰκονομίδη, νομίζω ὅμως πὼς ἡ φετεινὴ ἦταν ἀπὸ τὶς τελειότερες. Πρέπει νὰ τονίσω ξαχωριστὰ τὴ μεγάλη τεχνικὴ καὶ μουσικὴ ἐξέλιξη ποὺ παρουσίασε ἡ Μιρέϊγ Φλερύ, ποὺ ἀπέδωσε μὲ τόση κατανόηση τὸ ὕφος τοῦ κλασικοῦ αὐτοῦ ἔργου, μὲ τὴν πλούσια, καθαρὴ καὶ σταθερὴ φωνή της, μὲ ἀπόλυτη ὁμοιογένεια σ' ὅλη τὴν ἔκτασή της. Ἡ κ. Φραγκιᾶ-Σπηλιοπούλου ἔχει πιὰ εἰδικευθῆ στὸ εἶδος αὐτό, ποὺ ταιριάζει τόσο καὶ στὴ φωνὴ καὶ στὸ τεμπεραμέντο της. Τὸ πυκνότατο ἀκροατήριο, ποὺ παρακολουθοῦσε τὸ ἔργο μὲ ἀληθινὴ κατάνυξη, ἔδειξε τόσον ἐνθουσιασμὸ ποὺ ἀνάγκασε νὰ ἐπαναληφθεῖ τὸ περίφημο «Ἀλληλούϊα», ἡ ὑπέρλαμπρη αὐτὴ μουσικὴ σελίδα, γεμάτη φῶς, χαρά, θριαμβο.

Ἡ Λυρικὴ Σκηνὴ παρουσίασε ἕνα ἄλλο ἀριστούργημα, τὸ «Ρέκβιεμ» τοῦ Βέρντι. Καὶ τὸ παρουσίασε ἀρτιότατα σ' ὅλη τὴ γραμμή. Οἱ τέσσερις σολίστες, Φανὴ Ἀϊδαλῆ, σοπράνο, Ζαγωραίου μεσόφωνη, Ἰωαννίδης, τενόρος καὶ Χοϊδᾶς, βαθύφωνος, ἡ χορωδία μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Βούρτση καὶ ἡ ὀρχήστρα μὲ ἀρχιμουσικὸ τὸν κ. Λ. Ζώρα, παρουσίασαν ἕνα σύνολο ἐξαιρετικὸ μὲ χρῶμα, ἔκφραση, ἑνότητα. Ἡ ἐκτέλεση ἦταν ἀληθινὰ ἀντάξια μὲ τὸ μεγαλειῶδες αὐτὸ ἔργο ποὺ ἂν δὲ γελιέμαι πρώτη φορὰ τὸ ἀκούσαμε ἐδῶ. Μέσα σ' αὐτὸ φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Βέρντι τόσο στὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ἔργου ὅσο καὶ στὴν πλούσια μελωδικότητα. Ἔχει τόση δραματικὴ ἔκφραση, ποὺ πολλοὶ τὸ θεωροῦν το τελειότερο ἀπὸ τὰ μελοδράματά του. Βέβαια ξεφεύγει ἀπὸ τὴν κανονική, αὐστηρὴ γραμμὴ ποὺ ἐπιβάλλει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία σὲ μιὰ νεκρώσιμη λειτουργία. Ἀλλὰ ὁ Βέρντι ἦταν πρὶν ἀπ' ὅλα μουσικός, καὶ ἤθελε μὲ τὸ ἔργο του αὐτὸ νὰ τιμήσει τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ποιητῆ Μαντζόνι. Καὶ θέλησε νὰ βάλει μέσα στὴ μουσικὴ του ὅλο τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη ποὺ ἐνιώθε γιὰ τὸ δοξασμένο ποιητὴ καὶ ἤθελε νὰ βγῆ ἡ μουσικὴ αὐτὴ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του. Γι' αὐτὸ δὲν μποροῦσε ν' ἀρνηθεῖ τὸν ἑαυτό του, ποὺ ἡ ἐμπνευσή του εἶναι πάντα δραματικὴ καὶ μελωδική. Κι ἔτσι τὸ «Ρέκβιεμ» ἀμέσως ἀπὸ τὶς πρῶτες νότες ὅπου συγομουρμουρίζει τὸ κόρο τὴ δέηση «Requiem», ὁ ἀκροατὴς καθηλώνεται ἀπὸ συγκίνηση καὶ κατάνυξη. Ποτὲ δὲν ἄκουσα τὴ χορωδία μὲ τέτιο αἰθέριο pianissimo, ποὺ ξέσπασε ἀργότερα σὲ τόσο πάθος. Ἀξίζει θερμὰ συγχαρητήρια ὁ κ. Βούρτσης ποὺ πέτυχε μιὰ τόσο λαμπρὴ ἐκτέλεση. Ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ἔκαμε καὶ ἡ κ. Ζαγωραίου, το νέο ἀπόκτημα τῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, μὲ τὴ θερμὴ καὶ πλούσια φωνὴ καὶ τὴν ἄψογη τεχνική της.

Μιὰ τόσο περίφημη ἐκτέλεση ἑνός τέτιου ἀριστουργήματος τιμᾶ ἐξαιρετικὰ τὴ Λυρικὴ Σκηνὴ καὶ θὰ ἦταν εὐτύχημα ἂν ἐπαναλάμβανε τὸ «Ρέκβιεμ» γιὰ νὰ τὸ ἀκούσει καὶ νὰ τὸ χαρεῖ ὁ πολὺς κόσμος καὶ μάλιστα ἡ νεολαία τῶν ὠδείων μας, ἂν εἶναι δυνατὸν μὲ χαμηλὲς τιμές.

***

Ἡ Κρατικὴ Ὀρχήστρα, ἔπειτα ἀπὸ τὶς πασχαλινὲς ἐκτελέσεις τ ὔ «Μεσσία», ἄρχισε πάλι τὶς ταχτικὲς κυριακάτικες συμφωνικὲς συναυλίες της. Στὶς 16 Ἀπρ. μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Λυκούδη παρουσίασε ἕνα πρόγραμμα ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ καὶ κάπως ἀνομοιογενές. Ἄρχισε μὲν Κοντσέρτο γκρόσο γιὰ ἔγχορδα τοῦ Geminiani, διάσημου ἰταλοῦ διολιστῆ τοῦ 18ου αἰῶνα καὶ μαθητῆ τοῦ Κορέλλι. Ἀκολούθησε τὸ συμφωνικὸ ποίημα τοῦ Σεζὰρ Φράγκ «Ψυχή», ὅπου ξεχύνεται πάλι ὁ μυστικισμὸς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἔξαρση τοῦ θεόληπτου μουσουργοῦ. Στὸ ἔργο αὐτὸ ξαναβρίσκουμε ἀντίλαλους ἀπὸ ἄλλα ἔργα του, τὶς «Συμφωνικὲς παραλλαγές», τὸ «Πρελούδιο, Χορικό, καὶ Φούγκα» κ. ἄ. Ὁ Φράγκ βρίσκεται σχεδὸν πάντα σαὐτὴ τὴ μυστικόπαθη ἔξαρση καὶ στὸ τέλος καταντᾶ μονότονος καὶ γιὰ μᾶς ἀκόμα, ποὺ βρεθήκαμε κάτω ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς γλυκύτατης μουσικῆς του.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ προγράμματος ἀκούσαμε μιὰ συμφωνία τοῦ Λεωνίδα Ζώρα, ποὺ τὴ διεύθυνε ὁ ἴδιος. Εἶναι ἕνα ἔργο σημαντικό, στὴν κλασικὴ φόρμα τῆς συμφωνίας, ἀλλὰ μὲ προγραμματικὸ περιεχόμενο, ποὺ τὸ ἀναλύει ὁ ἴδιος μὲ λεπτομέρεια, βάζοντας καὶ τίτλους, σὰν εἶδος πρόγραμμα σὲ καθένα ἀπὸ τὰ τέσσερα μέρη: 1. Ξημερώνοντας γιορτή. 2. Εὐθυμη κουβεντούλα τὸ βραδάκι. 3. Νυχτιάτικο τραγούδι στὸ βουνό. 4. Γλέντι πανηγύρι. Ἕνα ἔργο συμφωνικὸ τόσο πλατὺ πρέπει νὰ λογαριάζεται σὰν μιὰ πλούσια προσφορὰ στὴ μουσικὴ μας. Καὶ ἔχει πολλὰ τὰ χαρίσματα το ἔργο αὐτὸ τοῦ νέου συνθέτη. Εἶναι ὡραία ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου μέρους, μὲ τὸ ὑποβλητικὸ θέμα ποὺ πλουτίζεται μὲ μιὰ πλατειὰν ἀνάπτυξη. Το δεύτερο μέρος εἶναι χαριτωμένο, πεταχτό, παιχνιδιάρικο. Αὐτὸ τὸ μέρος καὶ τὸ τρίτο, μὲ τὴν ὄμορφη μελωδία τοῦ διολοντσέλου τὰ βρίσκω τὰ ὡραιότερα, τὰ πιὸ πηγαῖα. Τὸ τελευταῖο μέρος εἶναι μιὰ συρραφὴ διαφόρων χορευτικῶν ρυθμῶν, πρὸ πάντων κρητικῶν. Νομίζω ὅτι εἶναι κάπως παραφορτωμένο. Ἔχει

μ' ἄλλα λόγια ἡ μηχανὴ νὰ καταργήσει τὴν ψυχή. Αὐτὸ δὲν τὸ χωράει ὁ νοῦς του. Σημαίνει ἀνατροπὴ μιᾶς τάξης ἀνθρώπινης, ποὺ κρατάει ἀπὸ αἰῶνες. Ὁ «Σκελετόδραχος» εἶναι ἡ δραματικὴ πάλη τῆς παράδοσης ἐναντίον τῶν μοντέρνων ἰδεῶν, ἡ πάλη ἡ ἴδια τοῦ ἀνθρώπου ποὺ φοβᾶται μήπως χάσει τὴν ψυχή του.

Ἡ δ. Εὔα Βλάμη ἐπεχείρησε νὰ τοποθετήσει τὸ δράμα αὐτὸ περισσότερο στὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, χωρὶς νὰ καταφέρει, ὅσο ἔπρεπε, νὰ τὸ προεκτείνει ἐσωτερικά. Οἱ περιγραφές της, ἀλήθεια, εἶναι περίφημες. Δουλεύει τὴ φράση της πάνω στὸ καλούπι μιᾶς δημοτικῆς, ποὺ μᾶς ἀφίνει τὸν ἦχο τῆς ἴδιας τῆς λέξης, τῆς φράσης, ποὺ ἀποδίδει τὸν ἴδιον τὸν τόνο τῆς φωνῆς, ὅπως βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Τὸ ὕφος της ἔχει μιὰ καθαρότητα κρυστάλλινη καὶ μιὰ λιτότητα, ποὺ μᾶς δίνει μιὰ ἔντονη γεύση τῆς πιὸ ἰδιότυπης καθημερινότητας. Κ' ἡ ἁρμύρα τῆς θάλασσας μᾶς χτυπάει στὴ μύτη, στὸ πρόσωπο, σ' ὅλο τὸ εἶναι μας, ἀπὸ παντοῦ. Τὸ Γαλαξίδι βρίσκεται πάλι στὸ κέντρο τῆς σκέψης μας: «Ὅταν φυσάει σορόκος, τὰ κύματα σπάνε στ' ἀνατολικὰ τῆς πολιτείας. Θαρρεῖς πὼς ὅλα τὰ στοιχειὰ τῆς θάλασσας ξεπηδοῦν ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ μὲ τὰ δόντια τους τὰ σουγλερὰ ροκανίζουν τὰ βράχοθέμελα νὰ τὰ φᾶνε. Ἀφροκοποῦν, καβαλλικεύουν τὄνα τἄλλο, φτάνουν στ' ἀκροθαλάσσι, ἀντιχτυποῦν, οἱ ἀφροί τους σκᾶνε, σκορπίζουν ὁλόγυρα καὶ πισοδρομοῦν, ἀφήνοντας τὴ μάνητά τους νὰ ξεσπάσει σ' ἕνα βραχνὸ ρέκασμα». Κι' ἄλλοῦ, ἡ γλῶσσα εἶναι ἀκόμη πιὸ ζωντανή, ἡ περιγραφὴ πιο ἀνάγλυφη. Ἀλλά, τελικά, δὲν ἔχουμε τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ δ. Βλάμη ἔγραφε ἕνα «μυθιστόρημα». Ἐκμεταλλεύτηκε, ὅσο μποροῦσε, τὸ θέλγητρο ἑνὸς ὕφους λαϊκοῦ, μὲ μιὰ ἐξαίρετη γλωσσικὴ πυκνότητα, ποὺ δὲν ἔχει ὅμως τὴ δύναμη νὰ κρατήσει ἄγρυπνο τὸ ἐνδιαφέρον μας στὸ μάκρος διακοσίων ἑξήντα σελίδων, ἂν δὲν γίνει τὸ ὄργανο ἑνὸς βαθύτερου ἀνθρώπινου δράματος. Ὁ «Σκελετόδραχος» παρουσιάζει περισσότερο τὸ χαρακτήρα ἑνὸς «χρονικοῦ», ποὺ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς παραπάνω ἐτυφλάξεις, ἐπιβεβαιώνει τὴν πρόβλεψη ὅτι ἕνα καινούριο γυναικεῖο ταλέντο πῆρε τὴ θέση του μέσα στὴ λογοτεχνία μας.

***

Ὁ κ. Γιῶργος Πράτσικας μᾶς ἐξηγεῖ στὸ σύντομο πρόλογό του ποιὰ εἶταν τὰ κίνητρα ποὺ τὸν ἔκαμαν νὰ γράψει μιὰ μυθιστορηματικὴ βιογραφία τοῦ Γιόχαν Στράους: «Ἕνας ἀσήμαντος φόρος πρὸς τὴ Μουσικὴ εἶναι τὸ βιβλίο μου γιὰ τὸν Γιόχαν Στράους, ποὺ τὰ ἀθάνατα βάλς του λίκνισαν καὶ θὰ λικνίσουν τόσες γενεές. Κι' ἕνας φόρος εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Στράους γιὰ τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐθυμονία ποὺ μοῦ χαρίζει τὸ ἔργο του. Ἀκόμα κι' ἕνα μνημόσυνο εὐλαβικό, ἐφέτος ποὺ συμπληρώνονται πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸ θανατό του».

Ὁ κ. Γιῶργος Πράτσικας—τὸ ξαναγράφω θαρρῶ—δὲ μπορεῖ νὰ ἐμπνευσθεῖ, νὰ συντάξει ἕνα κείμενο, παρὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία ἑνὸς ἀσυγκράτητου ἐνθουσιασμοῦ, ποὺ κάνει τὴν ψυχὴ νὰ ξεχειλίζει καὶ τὴ φαντασία νὰ φτερώνεται. Ὑπακούει σ' ἕναν συναισθηματισμό, ποὺ δὲν εἶναι ὁ καλλίτερος σύμβουλος, ὅταν δὲν τὸν πειθαρχήσουμε ἔγκαιρα, μεταβάλλοντάς τον ἀπὸ ἀδυναμία σὲ δύναμη. Μᾶς παρασύρει στὴν εὐκολία. Δὲ μποροῦμε νὰ ἐλέγξουμε ὅσο πρέπει τὰ γραφτά μας. Τὰ παραγεμίζουμε μὲ τὸ ξεχείλισμα τῆς δικῆς μας ψυχῆς, ἐνῶ αὐτὰ μένουν στὴν πραγματικότητα ἰσχνά, ἀνίκανα νὰποδόσουν ἐκεῖνο ποὺ ἐμεῖς πιστεύουμε πὼς ἀποδίδουν.

Θὰ εἶταν ἄδικες οἱ παρατηρήσεις αὐτές, ἂν ἔλεγα ὅτι ἀπορρέουν ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὸ διάβασμα, ποὺ τώρα μόλις τελείωσα, τοῦ «Γιόχαν Στράους». Ἀλλὰ ὁ κ. Πράτσικας εἶναι ὁ ἴδιος ἕνας πολὺ ὀξυδερκὴς κριτικὸς γιὰ νὰ μπορέσει, ξανακοιτάζοντας τὸ ἔργο του ἀντικειμενικά, ν' ἀντιληφθῆ ὡς ποιό σημεῖο μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν σ' αὐτό. Ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ τὸ κοιτάξω ἀλλιώτικα: Σὰ μιὰν ἐκλαϊκευτικὴ μυθοβιογραφικὴ προσπάθεια ποὺ φτάνει σὲ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, — ὅταν μάλιστα κατορθώσει νὰ προσελκύσει ἕνα πλατύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό, πέρα ἀπὸ τὸ καθαρὰ λογοτεχνικό. Ὁ κ. Πράτσικας ἔχει περίσσια φαντασία (ὅμως τοῦ συναισθηματισμοῦ του;) καὶ μιὰ εὐχέρεια σύνθεσης. Ἡ πέννα του τρέχει ἀσκόνταφτα στὸ χαρτί. Ἡ ζωὴ τοῦ Βιεννέζου μουσικοῦ ξετυλίγεται μπροστά μας μὲ ἄνεση, μὲ ταχύτητα καὶ κάποτε μ' ἕναν παλμὸ ποὺ δὲν μᾶς ἀφίνει ἀσυγκίνητους. Ὅσοι προπάντων, ἀγαποῦν τὴ μουσική του, θὰ βροῦν μέσα σ' αὐτὲς τὶς σελίδες μιὰ βαθειὰ ἀνταπόκριση στὸ αἴσθημά τους καὶ θὰ πληροφορηθοῦν λεπτομέρειες ποὺ θὰ μεγαλώσουν τὸ θαυμασμό τους. Μόνο, ποὺ ἐξακολουθῶ νὰ πιστεύω πὼς γιὰ τέτοιες ἐργασίες τὰ θέματα τὰ ἑλληνικὰ προηγοῦνται. Κι' ἔχουμε, δόξα τῷ Θεῷ, ἀρκετὰ ποὺ περιμένουν. Ὁ Κρυστάλλης κι ὁ Παπαδιαμάντης ἔδωσαν τελευταῖα τὴν εὐκαιρία στὸν κ. Μ. Περάνθη γιὰ μιὰ πολὺ καλὴ δουλειά. Ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Ψυχάρης, ὁ Βιζυηνός, γιατὶ ὄχι κι' ὁ Παλαμᾶς, μὲ τὴν ἰδιότυπη, τὴν ταραγμένη ἢ τὴ δραματικὴ τους ζωή, δὲν παρουσιάζουν, ἄραγε, ἕνα πρώτης τάξεως μυθοβιογραφικὸ ἐνδιαφέρον;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΙΝΗΣ

«Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique 1948.»

Ὅταν πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ γραφτήκανε κάμποσα ἐγκωμιαστικὰ ἄρθρα καὶ σημειώματα στὸν ἡμερήσιο καὶ στὸν περιοδικὸ τύπο μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ συμπληρώθηκαν εἰκοσιπέντε ὁλάκαιρα χρόνια ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ ὁ κ. Oct Merlier ἤρθε κ' ἐγκαταστάθηκε στὸν τόπο μας, δὲν ἔνινε ὁ πρεπούμενος λόγος γιὰ ἕναν τομέα τῆς δράσης του, τὴν ἵδρυση τοῦ «Ἀναλυτικοῦ Δελτίου τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας». Ὅσοι μίλησαν γιὰ τὸ πολύπλευρο ἔργο τοῦ ἀκάματου διευθυντῆ τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ἀθήνας, πολὺ

λίγο στάθηκαν στὴν ἀθόρυβη ἐργασία ποὺ ἄρχισε δῶ καὶ λίγα χρόνια, καὶ ποὺ γιομίζει ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ μεγάλα κενὰ ποὺ παρουσιάζει ὁ τόπος μας στὴ διαφύλαξη τῆς πνευματικῆς του ὑπόστασης, θέλω νὰ πῶ τὴν ἔλλειψη συστηματικῆς ἐθνικῆς βιβλιογραφίας.

Οἱ βιβλιογραφικὲς σπουδὲς στὸν τόπο μας ξεκινᾶν ἀπ' τὴ μεγάλη προσφορὰ ἑνὸς ἄλλου συμπατριώτη τοῦ κ. Meriier, τοῦ ἀξέχαστου Emil Legrand, ποὺ καλύπτει τὴν περίοδο ποὺ ἀρχίζει μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφίας καὶ φτάνει ὡς τὰ 1780 [1]. Ἀπὸ τότες δὲ λείψανε βέβαια οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς ἐθνικῆς μας βιβλιογραφίας, μὰ ὅλες γίνηκαν ἀποσπασματικά. Ἔτσι ἔχουμε τὴ βιβλιογραφία Γκίνη - Μέξα γιὰ τὰ χρόνια 1801 - 1853, τὴ βιβλιογραφία Ν. Πολίτη γιὰ τὰ χρόνια 1907 - 1920 καὶ τὸ χρονιάτικο δελτίο τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου τῶν Βιβλιοθηκῶν γιὰ τὰ χρόνια 1931 - 1939. Ὁ πόλεμος κ' ἡ κατοχὴ σταμάτησε τὴ συνέχιση τῆς τελευταίας τούτης προσπάθειας, ποὺ ὅσο κι ἂν εἴτανε λειψή, θ' ἀποτελοῦσε τὸ πιὸ πολύτιμο βοήθημα γιὰ τὴν κρατικὴ ὑπηρεσία ποὺ θ' ἀναλάβαινε νὰ συνεχίσει τὰ ἔργα τοῦ Legrand καὶ τῶν Γκίνη - Μέξα. Μιλῶ τόσο κατηγορηματικὰ γιὰ «ὑπηρεσία», γιατὶ τὸ ἐγχείρημα ξεπερνάει κατὰ πολὺ τὶς δυνατότητες ἑνὸς μόνον ἀνθρώπου. Ἀπόδειξη πὼς κανένας δὲν ἀπαντησε στὸ διαγωνισμό, ποὺ στὰ 1940 προκήρυξε ἡ Ἀκαδημία γιὰ τὴ σύνταξη τῆς ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας τῆς περιόδου 1864 - 1900.

Τὴν ἔλλειψη σύγχρονης ἑλληνικῆς βιβλιογραφίας ποὺ καθόλου δὲν τὴν αἰσθάνεται τὸ βυθισμένο στὴ μακάρια νάρκη του Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, ἔνιωσε ζωηρὴ ὁ κ. Merlier καὶ φρόντισε ἀμέσως ὕστερα ἀπ' τὴν ἀπελευθέωση νὰ τὴν ἀναπληρώσει, τυπώνοντας ἀπ' τὰ 1945 καὶ δῶθε τὸ χρονιάτικο «Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique», ποὺ ὁ 9ος τόμος του—ἡ ἀρίθμηση ἀρχίζει ἀναδρομικὰ ἀπ' τὰ 1940—γιὰ τὰ βιβλία τοῦ 1948 μοῦ 'δωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὶς παραπάνω γραμμές.

***

Μέσα στὶς 450 πάνω κάτω σελίδες τοῦ τόμου ποὺ ἔχω μπροστά μου καταγράφονται 1183 βιβλία καὶ τὰ περιεχόμενα ἀπὸ 125 περιοδικά. Ἂν σκεφτοῦμε πὼς στὸ βιβλίο εἰσαγωγῆς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἴδιας χρονιᾶς ἀναφέρεται πὼς τῆς στάλθηκαν 1080 βιβλία καὶ 200 πάνω κάτω σειρὲς περιοδικῶν, σύμφωνα μὲ τὸ σχετικὸ Νόμο, βλέπουμε πὼς τὸ Bulletin τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου ἔχει τὴν ἀνθρώπινα δυνατὴ γιὰ τὸν τόπο μας πληρότητα, μιὰ καὶ ἡ Ἐθνικὴ μας Βιβλιοθήκη δὲν ἔχει τὸ ἀπαραίτητο προσωπικὸ γιὰ νὰ διατηρεῖ τὴν ὑπηρεσία ποὺ θὰ ἐφάρμοζε αὐστηρὰ καὶ χωρὶς διαφυγὲς τὸ Νόμο ποὺ πιὸ πάνω σημειώνω καὶ ποὺ ὑποχρεώνει ὅλους τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς τυπογράφους καὶ τοὺς ἐκδότες νὰ τῆς προσφέρνουν δυὸ ἀντίτυπα ἀπὸ κάθε λογῆς ἔντυπο ἢ βιβλίο ποὺ τυπώνουν. Ἂν μάλιστα βρίσκαμε στὸ Bulletin κ'ἕναν κατάλογο—ἔστω καὶ χωρὶς ἀποδελτίωση τῶν περιεχομένων—ἀπ' τὶς ἑλληνικὲς ἐφημερίδες, καθημερινὲς καὶ ἑβδομαδιάτικες, ποὺ κυκλοφοροῦνε, τότε ὁ ἔπαινός μας γιὰ τὴ βιβλιογραφικὴ πληρότητα τοῦ Δελτίου θὰ 'ταν ἀνεπιφύλαχτος.

Τὸν ἴδιον ἔπαινο χρωστοῦμε καὶ στὸν ἀρχισυντάχτη τοῦ Δελτίου καὶ καθηγητὴ στὸ Ἰνστιτοῦτο κ. Ν. Κουτούζη γιὰ τὶς ἀντικειμενικὲς κι ἀπόλυτα κατατοπιστικὲς ἀναλύσεις ποὺ συνοδεύουνε τὰ βιβλιογραφικὰ λήμματα. Ὁ κ. Κουτούζης καταφέρνει, τὶς πιότερες φορὲς μέσα σ' ἐλάχιστες ἀράδες, ν' ἀποδίνει τὸ πνεῦμα, τὴ θέση καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ βιβλίου.

Σοβαρὲς ἀντιρρήσεις ἔχω μόνο γιὰ τὸν τρόπο ποὺ εἶναι συνταγμένα τὰ λήμματα. Στὴν ἀρχὴ τῆς κριτικῆς μου ὑποστήριξα πὼς τὸ Δελτίο παίρνει σήμερα τὴ θέση τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας, μὰ ὁ τιμητικὸς αὐτὸς ρόλος εἶναι φυσικὸ νὰ τοῦ δημιουργεῖ καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ διαφυλάξει στὶς σελίδες του τὰ λήμματα τῶν βιβλίων ποὺ ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια δὲ θὰ εἶναι πιὰ προσιτὰ στοὺς βιβλιογράφους, γιατὶ δὲν ἔχουνε κατατεθεῖ στὶς δημόσιες βιβλιοθῆκες καὶ τ' ἀντίτυπά τους δὲ θὰ βρίσκουνται πιὰ στὰ βιβλιοπωλεῖα. Μιὰ ποὺ ἡ βιβλιογραφικὴ περιγραφὴ στὸ Δελτίο—ἔξω ἀπ' ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις—γίνεται ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ βιβλίο, δὲ νομίζω πὼς θὰ εἶναι μεγάλος κόπος ν' ἀκολουθεῖ τὸ σύστημα Legrand—Γκίνη, ν' ἀντιγράφεται δηλαδὴ ὁλάκερη ἡ σελίδα τοῦ τίτλου χωρὶς καμιὰν ἀλλαγή. Θὰ μποροῦσε, ἀκόμα, ὅπως γίνεται στὸ βιβλιογραφικό μου δελτίο τῆς «Νέας Ἑστίας», μέσα σὲ γωνιακὲς ἀγκύλες < > νὰ κλείνονται οἱ πληροφορίες ποὺ βρίσκονται σ' ἄλλες σελίδες, ὅπως λ. χ. τὸ τυπογραφεῖο κ' ἡ χρονιὰ τῆς ἔκδοσης, καὶ μέσα σ' ἀγκύλες [ ] νὰ κλείνονται πληροφορίες ποὺ ὁ βιβλιογράφος τὶς ξέρει ἀπὸ ἄλλες, ἔξω ἀπ' τὸ περιγραφόμενο βιβλίο, πηγές. Πρὶν ἀπ' τὴν ἐπιστημονικὴ τούτη βιβλιογραφικὴ παραπομπή, θὰ μποροῦσε νὰ προταχθεῖ ἡ γαλλικὴ περίληψη, ὥστε νὰ μὴν ἀλλάξει ἡ σημερινὴ κατάταξη, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴ λεξικογραφικὴ σειρὰ τοῦ ὀνόματος κάθε συγγραφέα.

Ἂς σκεφτεῖ μὲ κάποια προσοχὴ ὁ κ. Merlier τὴν παραπάνω πρότασή μου, κι ἂν τὴν ἀκολουθήσει στοὺς ἑπόμενους τόμους τοῦ Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique, θὰ πρέπει νὰ 'ναι ἀπόλυτα σίγουρος πὼς οἱ ἕλληνες βιβλιογράφοι θὰ τοῦ χρωστᾶνε μεγάλη εὐγνωμοσύνη.

Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

---

1. Τὸ ὁλικὸ τοῦ τελευταίου τόμου τοῦ ἔργου του γιὰ τὰ βιβλία τῶν χρόνων 1781 - 1800, ἕτοιμο κι αὐτὸ γιὰ τύπωμα, χάθηκε γιὰ πάντα ἀπὸ μιὰ πυρκαγιὰ στὰ χρόνια ποὺ ἡ Γαλλία στέναζε κάτω ἀπ' τὴ μπότα τοῦ βάρβαρου καταχτητῆ.

Δημήτρη Πουρνάρα: «Ἱστορία τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλισμοῦ».

Ἡ οἰκονομικὴ καταπίεση τῶν πολλῶν ἀπὸ τοὺς λίγους, τῆς μάζας τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τοὺς λίγους κατόχους τῶν μέσων παραγωγῆς, φαινόμενο κοινωνικὸ ποὺ ἐμφανίστηκε ἀπὸ τὴν

πρώτη στιγμή ποὺ συγκροτήθηκε ἡ χωρισμένη σὲ τάξεις μὲ ἀντιθετα οἰκονομικὰ συμφέροντα κοινωνία, ἀποτέλεσε ἀπὸ τὰ πρῶτα συνειδητὰ βήματα τῆς ἱστορικὰ γνωστῆς ὀργανομένης κοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητας, πρόβλημα μελέτης καὶ γενεσιουργὸ αἴτιο ἀποπειρῶν καὶ ἀγώνων γιὰ τὴν ἐξάλειψή του. Ἡ ἐπίτευξη τῆς δίκαιης κοινωνίας, τῆς κοινωνίας τῆς ἀνθρώπινης ἰσότητας καὶ τῆς σὲ ἴση μοῖρα διανομῆς τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου, στάθηκε σκοπὸς ἀγώνων σὲ πολλοὺς ἡγέτες κοινωνιῶν καὶ στοχασμὸς σὲ περισσότερους πνευματικοὺς ὁδηγοὺς μέσα στὶς τόσες ἑκατονταετηρίδες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Ὁ Πλάτων στὴν ἀρχαία Ἀθήνα, ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Ἄγις στὴ Σπάρτη, οἱ ἀγῶνες τῶν πληβείων καὶ τῶν δούλων, οἱ Γράκχοι καὶ ὁ Σπάρτακος στὴν ἀρχαία Ρώμη, ὁ Χριστιανισμὸς μὲ τοὺς πρώτους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ποὺ καταδίκαζαν τὴν ἰδιοκτησία καὶ τὴν ἀνισότητα, ὠθήθηκαν στὶς ἰδέες καὶ τὶς ἐνέργειές τους ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ κίνηση κατὰ τῆς ἀνισότητας. Ἡ κίνηση αὐτὴ ἀναμεσα στοὺς αἰῶνες τῆς ἱστορίας τῶν ταξικὰ διαιρεμένων κοινωνιῶν λαβαίνει ἄλλοτε ἰδεαλιστικό, ἄλλοτε θρησκευτικὸ καὶ ἄλλοτε γενικὰ μεταφυσικὸ ἢ οὐτοπιστικὸ χαρακτῆρα, ὅπως στὸν Μεσαίωνα μὲ τοὺς Θ. Καμπανέλλα στὴν Ἰταλία, τὸν συγγραφέα τῆς ἰδεώδους κομμουνιστικῆς θεοκρατικῆς πολιτείας «Ἥλιου Πόλις». Θωμᾶ Μῶρο στὴν Ἀγγλία, τὸν συγγραφέα τῆς «Οὐτοπίας» καὶ τοὺς οὐτοπιστὲς σοσιαλιστὲς καὶ ἀναρχικοὺς τῶν νεώτερων χρόνων, τῆς ἐποχῆς δηλαδὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, μὲ χαρακτηριστικοὺς ἐκπροσώπους τὸν Σαὶν Σιμὸν, τὸν Φουριὲ τὸν Μαμπλύ, τὸν Μπαμπέφ καὶ τὸν Προυντὸν στὴ Γαλλία, τὸν Ὄγουεν στὴν Ἀγγλία κ. ἄ.

Στὴν οὐτοπιστικὴ καὶ μεταφυσικὴ αὐτὴ ἀντιμετώπιση τοῦ φαινομένου τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητας ἔθεσε τέρμα ὁ ἱδρυτὴς τοῦ συγχρόνου σοσιαλισμοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ, ὁ Κάρλ Μὰρξ, μὲ τὸν συνεργάτη του Φρ. Ἔγκελς. Οἱ θεμελιωτὲς αὐτοὶ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Σοσιαλισμοῦ, ποὺ στερέωσαν τὸ σύστημά τους στὴν πεῖρα ποὺ τοὺς ἔδινε ἡ μελέτη τῆς σύγχρονης ἀστικῆς κοινωνίας μὲ τὴ διαρθρωσή της στὶς ἀπόλυτα ξέχωρες καὶ εὐδιάκριτες γιὰ τὰ ἀντίθετα ταξικὰ συμφέροντά τους τάξεις τῶν ἀστῶν, εἶναι ταυτόχρονα καὶ οἱ δημιουργοὶ τοῦ συνειδητοῦ πολιτικοῦ κινήματος τῶν ἐργαζομένων, τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος. Μὲ τὴν ταυτότητα τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ χώρα, φυλὴ ἢ θρησκευμα στὴν ὁποία αὐτοὶ ἀνήκουν, ἦταν φυσικὸ νὰ ἐμφανίσουν καὶ ταυτότητα πολιτικῶν ἐπιδιώξεων, κι' ἀκόμη ὁμοιότητα σὲ μεθόδους δράσης γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν ἐπιδιώξεων αὐτῶν. Κι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν παγκοσμιότητα τοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος, τὸν διεθνισμό του. Σήμερα ὁ σοσιαλισμός, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ τὶς φοβερώτερες καὶ σκληρότερες διώξεις, ἀφοῦ ἀντιμετώπισε καὶ ἀντέκρουσε μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐπικίνδυνη αὐταπάτη τῶν ἴδιων τῶν προλεταριακῶν μαζῶν γιὰ τὸ ἀπεριόριστο τῆς προοδευτικότητας τοῦ ἀστικοῦ δημοκρατισμοῦ, ἔγινε ἰσχυρὸ πολιτικὸ κόμμα. Καὶ τὶς φάσεις ἀκριβῶς αὐτές, ποὺ πέρασε ὁ σοσιαλισμὸς ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισή του ὡς τὴ σημερινὴ μορφή του, ἐξιστορεῖ μὲ γλαφυρότητα καὶ συστηματικότητα ὁ σοσιαλιστὴς συγγραφέας καὶ ἱστορικὸς κ. Δημήτρης Πουρνάρας στὸ δίτομο ἔργο του «Ἱστορία τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλισμοῦ». Διαπρεπέστατος δημοσιογράφος, κοινωνιολόγος καὶ συγγραφέας δεκάδων πρωτοτύπων ἔργων καὶ μεταφράσεων, ὅπως ἦταν φυσικὸ καὶ στὸ ἔργο του αὐτό, τὴν «Ἱστορία τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλισμοῦ», δίνει μὲ τὴν ἁπλότητα τῆς περιγραφῆς καὶ τὴ μεθοδικότητα τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης του, πλήρη καὶ ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῆς γένεσης καὶ τῆς πορείας τοῦ διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ κινήματος καὶ παρέχει στοιχεῖα ποὺ κάνουν τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀπαραίτητο σὲ κάθε ἄτομο ποὺ μελετᾶ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα.

Στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ὑπῆρχε στὸν τομέα αὐτὸν σημαντικώτατο κενό. Τὸ κενὸ αὐτὸ συμπληρώνει σὲ μέγιστο βαθμὸ ἡ «Ἱστορία τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλισμοῦ» τοῦ κ. Δημήτρη Πουρνάρα.

Α. ΣΑΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΑΛΛΙΑ

Léon Blum.—Yvonne Sarcey.—Χρονικά.

Μὲ τὸ θάνατο τοῦ Léon Blum, ἡ Γαλλία δὲ χάνει μόνο ἕναν πολιτικὸ ἄντρα ἐξαιρετικό, μὰ κ' ἕνα λογοτέχνη,—ἂν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια, δεκαετηρίδες ὁλόκληρες, εἶχε πάψει νὰ γράφει, ἀπορροφημένος καλῶς ἦταν ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά της.

Ἑβραῖος τὴν καταγωγή, ὁ Μπλοὺμ γεννήθηκε στὸ Παρίσι στὰ 1872, ὅπου καὶ πέθανε, ἀφοῦ γνώρισε κι αὐτός, ὅπως τόσοι ἄλλοι, τὰ κάτεργα τοῦ Μπούχενβαλντ, στὸ διάστημα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς. Πνεῦμα παρατηρητικό, ἐξαιρετικὰ καλλιεργημένο, πίστευε στὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας καὶ στὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πίστη, ἄλλωστε, αὐτὴ, τὸν ὁδήγησε, ἐδῶ καὶ πενῆντα χρόνια, στὸ σοσιαλισμό, ποὺ τὸν ἐξυπηρέτησε, μὲ ὅλη τὴν ψυχή του, ὅσο λίγοι.

Προικισμένος μὲ ἱκανότητες ὄχι τυχαῖες, πρὶν νὰ δοῦμε ὁλόψυχα στὴν πολιτική, ἄρχισε τὴν καριέρα του σὰ δραματικὸς κριτικὸς καὶ δοκιμιογράφος καὶ ὑπῆρξε ἕνας ἀπ' τοὺς ἱδρυτὲς τῆς *Λευκῆς Ἐπιθεώρησης*, ποὺ προέρχονταν ἀπ' τὸ Λύκειο Κοντορσὲ καὶ ὑποστήριζαν τὴν παράξενη θεωρία τοῦ νομαδικοῦ, πολυγαμικοῦ ἔρωτα καὶ ποὺ πρωτοπόρος της στάθηκε ὁ Λεὸν Μπλοὺμ. Τὸ δοκίμιό του *Περὶ γάμου* ἀναπτύσσει μὲ ἀρκετὰ πειστικά, γιὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφτηκε τὸ βιβλίο, ἐπιχειρήματα τὴν καινοῦργια αὐτὴ θεωρία, σήμερα ξεπερασμένη καὶ δίχως ἐνδιαφέρον. Ὁ Marcel Thiébaut, ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ ὀξυδερκεῖς κριτικοὺς τῆς ἐποχῆς μας, «τάψαλλε κάποτε ἀπὸ τὴν καλὴ» στὸ Μπλοὺμ γιὰ τὸ βιβλίο αὐτό, ποὺ εἶχε κάνει μεγάλο θόρυβο καὶ εἶχε προκαλέσει πολλὲς συζητήσεις.

Οἱ *Νέες συνομιλίες τοῦ Γκαῖτε μὲ τὸν Ἐκκερ-*

μαν κι ὁ *Στενντάλ*, μαζὶ μὲ τὶς θεατρικὲς κριτικὲς ποὺ δημοσίευσε στὴ *Λευκὴ Ἐπιθεώρηση*, εἶναι τὰ μόνα λογοτεχνικὰ βιβλία τοῦ Μπλοὺμ καὶ ἡ θετικὴ προσφορά του στὴν ἐξέταση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἠθῶν μιᾶς περασμένης, νεκρῆς πιὰ ἐποχῆς. Ἂν ἡ πολιτικὴ δὲν εἶχε παρασύρει τὸ Μπλούμ, ἴσως ἡ Γαλλία νὰ κέρδιζε ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ ὀξυδερκεῖς κριτικούς της.

***

Πάει λοιπὸν καὶ ἡ «ἐξαδέλφη Ὑβόννη», ὅπως τὴν ἔλεγαν χαϊδευτικὰ ὅσοι τὴ γνώριζαν. Γεμάτη μέρες καὶ πολυποίκιλη δράση μᾶς ἔφυγε ἡ Yvonne Sarcey, κόρη τοῦ φημισμένου κριτικοῦ Φρανσίσκ Σαρσαί, τοῦ «Oncle», ὅπως τὸν εἶχαν ὀνομάσει στὴν ἐποχή του. Πνεῦμα ἀπ' τὰ πιὸ «μπριγιάν», εἶχε μεταδώσει στὴν κόρη του τὰ προτερήματά του καὶ τὴν ὄρεξη γιὰ μιὰ δουλειὰ ἀκαταπόνητη.

Ἡ Ὑβόννη Σαρσὶ γεννήθηκε τὸν Ὀχτώβρη τοῦ 1869. Ἀπὸ νωρὶς ἔδειξε τὴν κλίση της γιὰ τὴ λογοτεχνία καὶ γενικὰ τὶς ὡραῖες τέχνες. Ἦταν μιὰ γυναίκα ἔξυπνη, δραστήρια, ἐξαιρετικὰ συμπαθητική, ποὺ παντρεύτηκε τὸν Ἀδόλφο Μπρισσὸν καὶ ποὺ τὸν γνώρισε στὰ γραφεῖα τοῦ Παρισινοῦ *Χρόνου*. Ὁ Μπρισσὸν εἶχε ἀντικαταστήσει τὸν πατέρα της, τὸν Φρανσίσκ Σαρσαὶ στὴ θεατρικὴ κριτική. Μαζὶ μὲ τὸν ἄντρα της, ἵδρυσαν τὸ περιοδικὸ *Les Annales*. Ἀπ' τὶς σελίδες του πέρασαν οἱ πιὸ φημισμένοι συγγραφεῖς τοῦ αἰώνα μας.

ΛΕΩΝ ΜΠΛΟΥΜ
τὴν ἐποχὴ ποὺ συνεργαζόταν στὴ «Λευκὴ Ἐπιθεώρηση».

Καρπὸς αὐτοῦ τοῦ γάμου εἶναι ὁ γιός της, ὁ Πιὲρ Μπρισσόν, σήμερα διευθυντὴς τοῦ *Φιγκαρό*. Ἡ Ὑβόννη Σαρσαὶ ἵδρυσε ἀκόμα καὶ τὸ περίφημο *Πανεπιστήμιο τῶν Annales*, ὅπου κάθε χρόνο—ἀπ' τὰ 1910 ὡς σήμερα, μὲ μιὰ διακοπὴ στὰ χρόνια τοῦ Β' Παγκόσμιου Πολέμου—οἱ πιὸ ἐξέχουσες προσωπικότητες τῶν γραμμάτων, τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἐπιστημῶν, δίνουν ἕναν κύκλο διαλέξεων μὲ διάφορα λογοτεχνικά, κοινωνικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ θέματα.—διαλέξεις ποὺ τὶς παρακολουθοῦν χιλιάδες ἀκροατὲς (πολλὲς διαλέξεις ἐπαναλαμβάνονται δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἴδια μέρα!) καὶ ποὺ δημοσιεύονται ὅλες στὸ περιοδικὸ *Conferencia*.

Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ποὺ τὸ διευθύνει σήμερα ὁ Francis Ambrière εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ ἀξιόλογα, τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα τῆς ἐποχῆς μας, πραγματικὸς καθρέφτης ὅλων τῶν ἰδεῶν, τῶν ρευμάτων καὶ τῶν προβλημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν καλλιεργημένο ἄνθρωπο στὸν αἰώνα μας. Εἶναι μιὰ ζωντανὴ καὶ δυσεύρετη βιβλιοθήκη ἡ ὅλη σειρὰ τῆς *Conferencia*, ὅπου ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἐντρυφήσει καὶ νὰ διδαχτεῖ, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴ ποιότητα κάθε διάλεξης, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν εἰκονογράφηση ποὺ τὴ συνοδεύει.

Οἱ περιφημότεροι συγγραφεῖς, πολιτικοί, κοινωνιολόγοι, κληρικοὶ καὶ ἐπιστήμονες ἀνέβηκαν στὸ βῆμα τοῦ Πανεπιστήμιου τῶν Annales. Ἀπ' τοὺς πρώτους ὁ Σαρντού, ὁ Ροστάν, ὁ Ντ' Ανυούντσιο, ὁ Ἀνατὸλ Φράνς, ὁ Μπαρρές, ἡ Κόμησα ντὲ Νοάϊγ, ὁ Ρισπέν, ὁ Τρυφφιέ. Τοὺς ἀκολούθησαν ὁ Ζιρωντού, ὁ Ζουβέ, ἡ Μορενό, ὁ Μπλανσάρ, ὁ Ἀνρὺ-Ρομπέρ, ὁ Ρενὼ κ. ἄ. Ἐφέτος δίνουν διαλέξεις ὁ Ἐρριώ, ὁ Ντυαμέλ, ὁ Μωρουά, ὁ Σηγκφρήντ, ὁ Ἀμπριέρ, ὁ Σαλακρού, ὁ Ἀσάρ, ὁ κληρικὸς Ρικέ κ. ἄ. Εἶναι μιὰ κυψέλη ἀξιοθαύμαστη, πραγματικὰ «κενῆς ὠφελείας». Νὰ κάτι ποὺ στερεῖται ἡ Ἑλλὰς καὶ ποὺ θὰ πρόσφερε πολύτιμες ὑπηρεσίες, ἂν τὸ κοινό μας δὲν ἦταν ἴσως τόσο ἀφιλόκερδο!

Ἡ «ἐξαδέλφη Ὑβόννη» ἵδρυσε ἀκόμα τὶς *Maisons claires* ὅπου γίνονταν δεκτὰ τὰ παιδιὰ ποὺ δυστυχοῦσαν. Βρίσκαν ἐκεῖ κάθε περιποίηση καὶ κάθε θαλπωρή.

Μὲ τὸ θάνατό της χάνεται μιὰ ἄξια γυναίκα τῆς Γαλλίας καὶ τὸ κενό της θὰ εἶναι δυσαναπλήρωτο.

***

Ὁ Philippe Chabaneix ποὺ πῆρε τὸ «Μέγα Βραβεῖον τῆς πόλεως τῶν Παρισίων» γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου ἀνήκει στοὺς intimistes ποὺ τραγουδοῦν τὸν ἔρωτα χαμηλόφωνα καὶ ποὺ ὁ στίχος τους, ἀκολουθώντας τὴν παράδοση, ἔχει ὅλη τὴ ρευστότητα καὶ τὴν τρυφεράδα ἐκείνη ποὺ συγκινεῖ κ' αἰχμαλωτίζει τὸν ἀναγνώστη. Παράδειγμα τὸ τετράστιχο αὐτό:

Parlons tout bas. Je t'aime. Une étoile nous [guide
Ensemble vers la nuit secrète des sous-bois.
Ton âme comme l'onde est fuyante et limpide
Et seul ton cher silence est plus doux que ta [voix.

***

* Πέθανε ὁ G. Jean Aubry, ὁ μεταφραστὴς τῶν ἔργων τοῦ Κόνραντ. Χάρις σ' αὐτὸν διαδόθηκε ὁ μεγάλος μυθιστοριογράφος στὴ Γαλλία.

* Τὰ τριακόσια χρόνια ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ φιλόσοφου Ντεκὰρτ ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ ὀργανωθοῦν πολλὲς πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις τόσο στὴ γενέτειρά του ὅσο καὶ στὸ Παρίσι.

* Ὁ κ. Γκαετὰν Πικὸν ἐξέδωσε τὸ νέο του βιβλίο μὲ τὸν τίτλο : *Πανόραμα τῆς Νέας Λογοτεχνίας*, ποὺ προκαλεῖ πολλὲς συζητήσεις γιὰ τὰ κριτήρια ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφέας. Κατὰ τὴ γνώμη του ὅταν ἕνα λογοτεχνικὸ ἔργο ἁπλῶς μᾶς χαρίζει μιὰ αἰσθητικὴ ἀπόλαυση, δίχως νὰ διδάσκει, ἔχει μόνο ἱστορικὴ ἀξία. Παράδειγμα τὰ ἔργα τοῦ Κλωντέλ, τοῦ Ζίντ, τοῦ Βαλερύ. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ κ. Πικὸν ζωντανοὶ συγγραφεῖς εἶναι μόνον ἐκεῖνοι ποὺ ἐκφράζουν τὴ σκέψη τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα, ἀναλύοντας τὰ ἠθικά, τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸ σημερινὸ ἐναγώνιο ἄνθρωπο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Ἡ γαλλικὴ νεολαία.

ΠΑΡΙΣΙ, Ἀπρίλης.—Τὸ φοιτητικὸ Παρίσι γύρω ἀπὸ τὴ Σορβόνη, μοιάζει σταθερὸ κι' ἀπαράλλαχτο μὲ τὸν ἑαυτό του ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Τὸ βράδυ ὅταν οἱ διάφορες σχολὲς κλείνουνε κι' οἱ φοιτητὲς ξεχύνονται στοὺς δρόμους, τὸ Quartier Latin πέρνει τὴν ὄψη ποὺ φαντάζόμασταν ἀπὸ τὶς διηγήσεις τῶν πατεράδων, τῶν παπούδων μας. ἢ. πιὸ μακρυά, τοῦ Murgér καὶ τοῦ Victor Hugo.

Νὰ οἱ φεύτικοι ἀρτίστες, μεθυσμένοι ἀπὸ φιλολογία, κρασί, ἀντικρουσμένες θεωρίες καὶ ἰδέα τοῦ ἑαυτοῦ τους. Νὰ οἱ σωτῆρες τῆς ἀνθρωπότητας, καλόπιστοι, ἀπέντροποι καὶ μὲ τὶς τσέπες γεμᾶτες φανταστικὲς μπόμπες. Νὰ οἱ «πολιτικοί», ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ὁ καθένας ἕνα κόμμα, μιὰ κοσμοθεωρία, καὶ ποὺ πιάνουν ὅλες τὶς γωνιές, οὐρλιάζοντας τοὺς φανατισμούς τους : «Τὸ αἶσχος τοῦ φασισμοῦ», «ἡ κομμουνιστικὴ λέπρα», «ἡ σαπίλα τοῦ ἀστισμοῦ», «ἡ σωτηρία διὰ τοῦ Χριστοῦ», «ὄχι πιὰ Ἀμερικάνικα φίλμ», «θέλουμε Βασιλεία», «ὁ Στάλιν σωτήρας τῆς ἀνθρωποτητας»...

Ἀλλὰ ὅλη αὐτὴ ἡ φασαρία, ὁ θεατρινισμός, ἡ ἀφέλεια, δὲν εἶναι παρὰ ἡ βιτρίνα ποὺ κρύβει ἀπὸ τὸ διαστικὸ μάτι τοὺς ἄλλους, τοὺς πολλούς. Κι' οἱ ἄλλοι, οἱ πολλοί, ἡ πραγματικὴ νεολαία τῆς σημερινῆς Γαλλίας, εἶναι ἀνήσυχη, συνοφρυωμένη κι' ἀβέβαιη.

Πολλά, πάμπολλα εἶναι τὰ ρεύματα ποὺ ἀκολουθεῖ : Σοσιαλισμός, καθολικισμός, ὑπαρξισμός, κομμουνισμός, ἀναρχισμός, τιτισμός, οὐμανισμός, κι' ὅ,τι ἄλλο εἰς «—ισμός» γέννησε καὶ γεννᾶ ἡ ἀνθρώπινη φαντασία. Ἀπ' αὐτά, τρία, —σοσιαλισμός, Καθολικισμός, κομμουνισμός, — εἶναι σωστοὶ χείμαρροι, ποὺ κατακλύζουν καὶ ἀπορροφοῦν τὴ μεγαλύτερη πλειοψηφία της.

Ὁ καθολικισμός, παρὰ τὴν πνευματική του ὑφή. εἶναι γερὸ πολιτικὸ ρεῦμα. στυλοβάτης κι' ὑπερασπιστὴς τοῦ ἀστισμοῦ, καὶ μοιράζεται τὰ δυναμικὰ καὶ φανατισμένα στοιχεῖα μὲ τὸ σοσιαλισμὸ καὶ τὸν κομμουνισμὸ — ποὺ πολεμοῦνται ἄλλωστε ἄγρια μεταξύ τους. Τὰ τρία αὐτὰ ρεύματα ἔχουν πολλὰ τὰ κοινά. Εἶναι πολιτικά, ἀκολουθοῦν ὡρισμένη γραμμὴ καί, τὸ κυριώτερο, δὲν εἶναι καινούρια. Τὰ γέννησε ὁ ἐγκέφαλος περασμένων γενεῶν. Δύσκολα λοιπὸν τραβοῦν τοὺς πιὸ ἀνήσυχους ἀπὸ τοὺς νέους, ποὺ τὰ θεωροῦν «ξεπερασμένα καὶ μὲ φαβορίτες». Ἔτσι, ἄλλα ρεύματα πολιτικά, φιλοσοφικὰ καὶ πολιτικοφιλοσοφικά, ξεπετιοῦνται μέρα μὲ τὴν ἡμέρα.

Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ μαραίνονται πρὶν ἀνθίσουν. Μερικὰ ὅμως πιάνουν ρίζες γιὰ καλά. κι' ὅσο κι' ἂν φαίνονται δίχως βάσεις ἢ χωρὶς σοβαρότητα. δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ τ' ἀγνοήσει κανείς.

Οἱ νέοι τοῦ Saint Germain des Près, μὲ «πιστεύω» τὸν ἐξωφρενισμό, τὸ παρδαλὸ ντύσιμο, τὴν ἀσυδοσία, τὴ σάμπα καὶ τὸν Jean-Paul Sartre, δὲν εἶναι «μιὰ ἁπλὴ κρίση σὰν τὸν ντανταϊσμὸ καὶ τὸ σουρρεαλισμό», ὅπως θέλουν νὰ τὴ βλέπουν πολλοί, ἀλλὰ μιὰ πιστὴ εἰκόνα τῆς ἐποχῆς. Ὄχι τόσο γιὰ τὶς φιλοσοφικὲς θεωρίες τοῦ ἀρχηγοῦ τους ποὺ μπορεῖ νὰ τὶς δέχεται κανεὶς ἢ ὄχι —πάντως ὅμως ἀξίζουν νὰ τὶς πάρει στὰ σοβαρά. Μὰ πιὸ πολὺ ἀκριβῶς γι' αὐτοὺς τοὺς ἐξωφρενισμοὺς ποὺ ἐκφράζουν τὴ βαθειά, τὴ βαθύτατη ἀνάγκη τους νὰ πιστέφουνε σὲ κάτι, σ' ὁ,τιδήποτε, κι' ἂς εἶναι αὐτὸ τὸ κάτι, τὸ μεγάλο ΤΙΠΟΤΑ. Ἴσως γιατὶ ξέρουν πῶς φτάνει νὰ πιστέφουν ἀρκετά, γιὰ νὰ μεταβληθεῖ τὸ τίποτα σὲ κάτι. ΚΑΤΙ μὲ κεφαλαῖα.

Καὶ τὸ προσπαθοῦνε μ' ὅλη τους τὴν καρδιά, μ' ὅλη τους τὴν ψυχὴ καθὼς καὶ μὲ μεγάλες δόσεις σαμπάνιας, τέχνης, ἐξουθενωτικοῦ ὁλονύχτιου χοροῦ, φιλοσοφίας.

Ἂν τὸ καλοεξετάσει κανείς, δὲ διαφέρουν καὶ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τους τῆς «ρεαλιστικῆς» σχολῆς, ποὺ δίνονται ὁλόψυχα στὸ Μαμωνᾶ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. τὴ Μηχανή.

Χιλιάδες εἶναι οἱ ὑποφήφιοι κατασκευαστὲς γεφυρῶν, ἀεροπλάνων—ἀτομικῶν ὅπλων. Οἱ πόρτες τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν δὲν εἶναι ἀρκετὰ φαρδιὲς γιὰ νὰ τοὺς χωρέσουν, καὶ οἱ ὑποφήφιοι γιὰ τὸ φιλολογικὸ κλάδο, ἀραιώνουν κάθε χρόνο ἀνησυχητικά. Τέτοια εἶναι ἡ πληθώρα τῶν «τεχνικῶν», ποὺ οἱ ὑπεύθυνοι κύκλοι ἀρχίζουν ν' ἀνησυχοῦν σοβαρά. Ὁ φόβος μήπως ἡ Γαλλία κολλήσει τὸν ἀμερικάνικο «ρομποτισμό», κάνει νὰ τρέμουν. κι' αὐτοὶ ἀκόμη οἱ καθηγητὲς τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν : «Νὰ θυμᾶστε πάντα ὅτι ἡ μηχανὴ εἶναι ὄργανο κι' ὄχι ἀφέντης τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸς Θεοῦ. μὴν ξεχνᾶτε τὸν Ἄνθρωπο ! Τὴ μέρα ποὺ θὰ πάψετε νὰ διαβάζετε Pascal, Descartes, Bergson, θὰ εἶσαστε χαμένοι καὶ γιὰ τὴ Γαλλία καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό σας...»—λένε καθημερινὰ στοὺς φοιτητές. Ἐκεῖνοι ὅμως σηκώνουν ἀδιάφορα τοὺς ὤμους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἀδελφοί τους τῶν ἄλλων σχολῶν, στὶς συμβουλὲς καὶ τὴν πεῖρα τῶν μεγάλων. Κι' αὐτὸ τὸ σήκωμα τῶν ὤμων δὲν εἶναι ἡ συνηθισμένη ἀδιαφορία κάθε γενιᾶς ποὺ ἔρχεται γιὰ τὴ γενιὰ ποὺ φεύγει.

Σὲ ὁμαλὲς ἐποχές, ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν παλιὰ καὶ τὴν καινούρια γενιά, εἶναι μιὰ ἁπλὴ διαφορὰ ἡλικίας καὶ μιὰ ὁμαλὴ ἐξέλιξη πρὸς αὐτὸ ποὺ κάθε ἐποχὴ ὀνομάζει μὲ τὴ σειρά της «μοντέρνο». Ὑπάρχουν ὅμως ὡρισμένες ἐποχὲς σάλου, ὅπου τὸ χάσμα γίνεται βαθύτερο. Ἕνας καινούριος κόσμος, μὲ νέες ἰδέες καὶ πρὸ πάντων μὲ νέες ἀξίες, μπαίνει ἀνάμεσά τους. Ἂν

ὅμως αὐτὸ τὸ χάσμα μεταξὺ δύο γενεῶν ὑπάρχει σὲ ὅλες τὶς χῶρες ποὺ πέρασαν πόλεμο κι' ἐχθρικὴ κατοχή, γιὰ τὸ νεαρὸ Γάλλο τὸ κενὸ εἶναι διπλό. Γιατὶ δὲν ἔχασε μονάχα τὴν ὑλικὴ ἄνεση καὶ τὶς χιμαιρές του. Ἔχασε καὶ τὴν πίστη του στὸν ἑαυτό του. Γιὰ τὸν νέο Γάλλο ἡ «débâcle» τοῦ 40, δὲν τελείωσε καὶ δὲν ξεχάστηκε μὲ τὸ διώξιμο τῶν Γερμανῶν καὶ τὴν ἐκπληκτικὴ ἀναγέννηση τῆς Γαλλίας. Γι' αὐτὸν τὸ 14—18 δὲν εἶναι δίωμα ποὺ δίνει θάρρος καὶ πεποίθηση ὅπως στοὺς μεγαλείτερούς του, ἀλλὰ παλιὰ ἱστορία, ποὺ τὴν ἔμαθε ἀπὸ τὰ βιβλία κι' ἀπὸ διηγήσεις. Δὲν ἔχει «ἐπουλωτικὴ» δύναμη. Ἡ ταπείνωση τοῦ 40 τοῦ ἄνοιξε πληγὴ ποὺ στάζει ἀκόμα αἷμα καὶ πύον. Οἱ γερὲς δόσεις τῶν διαφόρων «—ισμῶν», ποὺ φαίνονται πὼς τὸν ἀπορροφοῦν τόσο, δὲν κατορθώνουν ποτὲ νὰ τὸν κάνουν νὰ χάσει τὴ συνοφρύωση ποὺ ἐλάχιστα ταιριάζει στὸ χαρακτῆρα του. Καὶ εἴτε σοσιαλιστής, εἴτε καθολικός, εἴτε ὑπαρξιστής, εἴτε κομμουνιστὴς εἶναι, ἡ Ἀχίλλειος πτέρνα του μένει ἡ ἴδια: Ἡ Ἀντίσταση... Τὴν μεγαλοποίησαν τὴν Ἀντίσταση, τὴν ἀποθέωσαν, ἔφτασαν νὰ σκεπάσουν μὲ τὴ σκιά της τὴ μαύρη ἀνάμνηση τοῦ 40. «Ἄρχισα τὴν Ἀντίσταση μὲ 4000 ἄντρες, τὴν τελείωσα μὲ 40.000, μὰ ὅταν ἡ ὥρα τῆς πληρωμῆς ἔφτασε καὶ ἡ μυθομανία τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ κορέστηκε, ἐρέθηκα ξαφνικὰ μὲ δεκαπλάσιους «ἥρωες» στὰ χέρια», εἶπε ὁ περίφημος συνταγματάρχης Πικάρ. Κι' ὅταν οἱ νέοι δὲ γέλασαν μὲ τὴ φράση, ὅπως οἱ ἄλλοι Γάλλοι, τοὺς κατηγόρησαν γιὰ ἔλλειψη ρεαλισμοῦ. «Ἡ Γαλλία δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ φαντασιοκὲς δάφνες—τοὺς εἶπαν. Ἡ ὑπερβολικὴ ἔξαρση τῆς Ἀντίστασης ἀπὸ σᾶς, προδίδει σύμπλεγμα κατωτερότητας».

Σύμπλεγμα κατωτερότητας; Ἴσως. Εἶναι ὅμως σύγχρονα καὶ μιὰ ἀπόδειξη τῆς ἀνάγκης τῶν νέων Γάλλων νὰ πιστέψουν πρῶτα ἀπ' ὅλα στὴ ράτσα τους καὶ στὸν ἑαυτό τους.

ΧΑΡ.Σ ΙΓΓΛΕΣΗ

ΑΓΓΛΙΑ

Ὁ «Ταρτοῦφος» στὸ «Ὅλντ Βὶκ» τοῦ Μπριστολ.

ΜΠΡΙΣΤΟΛ, Ἀπρίλης.— Τὸ ἔργο γραμμένο ἀπὸ τὴν πιὸ σημαντικὴ γαλλικὴ θεατρικὴ φυσιογνωμία: τὸν Μολιέρο. Ἡ ἀγγλικὴ διασκευὴ ἀπὸ τὸν ἀριστοτέχνη ἄγγλο ἠθοποιὸ καὶ συγγραφέα: Μάϊλς Μάλλισον (Miles Malleson). Ἡ ἑρμηνεία ἀπὸ τὸν Θίασο Ὅλντ Βὶκ, μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν ἑλληνικῆς καταγωγῆς Γιῶργο Κουλούρη. * Τρεῖς πλούσιοι καταθέτες χάρισαν δυὸ ὧρες γοητευτικῆς εὐθυμίας στὸ κοινὸ τῆς πρεμιέρας τοῦ «Ταρτούφου».

Μικρό, σὰν κουκλίστικο, εἶναι τὸ Βασιλικὸ Θέατρο τοῦ Μπρίστολ, τὸ ἀρχαιότερο στὸ εἶδος του σ' ὁλόκληρη τὴν Ἀγγλία. Ἡ χρυσοποίκιλτη ὀροφή του διατηρεῖ ἀκόμα τὸ μεγαλεῖο τῆς Γεωργιανῆς καὶ Βικτωριανῆς ἐποχῆς. Τὸ βασιλικὸ οἰκόσημο τοῦ Ἀννοβέρου στολίζει τὸ προσκήνιο καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ θεωρεῖα τῆς σκηνῆς, ἐνῶ πίσω ἀπὸ κάθε πτυχὴ τῆς βαθυπράσινης αὐλαίας πλῆθος παλιὲς θεατρικὲς μορφὲς φλυαροῦνε γιὰ τὸ ἔνδοξο παρελθόν.

Μιὰ τέτοια ἀγγλικὴ παράδοση φιλοξένησε τὴ Γαλλία τοῦ 17ου αἰώνα, μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ 20οῦ. Τὸ σύγχρονο βρεταννικὸ κοινὸ χειροκρότησε μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ γαλλικὸ πνεῦμα, χάρη στὴ θαυμαστὴ συγγραφικὴ διαίσθηση τοῦ διασκευαστῆ ποὺ ἀπέδωσε τὸ ἔργο σὲ γλώσσα ποὺ μίλησε κατ' εὐθεῖαν στὴν καρδιὰ τῶν θεατῶν.

Ὁ σκηνοθέτης —Ἄλλαν Ντέϊβις — μὲ θαυμαστὴ μαεστρία μᾶς ἔπεισε πὼς βρισκόμαστε στὸ Τεάτρ ντὺ Παλαὶ Ρουαγιὰλ τοῦ Παρισιοῦ καὶ μετὰ τὸ μονόπρακτο ποὺ προηγήθηκε (L'impromptu de Versailles), ἔβαλε δυὸ ἠθοποιοὺς ν' ἀνάψουν τὰ κεράκια στὸ προσκήνιο καὶ ἄλλους δυὸ νὰ παίξουν μουσικὴ στὰ ἁπλά τους μουσικὰ ὄργανα, ὅπως ἐκεῖνον τὸν καιρό.

Στὸ γαλλικὸ σαλόνι μὲ τὶς περοῦκες καὶ τὶς δαντέλες ὑφώθηκε αὐστηρὴ ἡ φωνὴ τῆς Μαντὰμ Περνὲλ—Ἔδιθ Μάνδελ.

«Τί πράματα εἶναι αὐτά; Ἡ οἰκογένεια πῆρε τὸν κατήφορο! Μονάχα ἕνας μέσα στὸ σπιτικὸ βαστάει τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ... ὁ Ταρτοῦφος!» Γιὰ τὴν ὑγεία του ρωτάει ὁ Μεσιὲ Ὀργκὼν — Οὐένσλι Πίδι— ἀδιαφορώντας γιὰ τοὺς δικούς του συγγενεῖς.

«Ὁ Ταρτοῦφος» — λένε οἱ ἄλλοι — «αὐτὸς ὁ ὑποκριτής, ὁ ἀπέναντος, ὁ ἀγύρτης...» Καὶ ἡ περιέργειά μας φουντώνει: Ποῦ εἶναι ἐπιτέλους αὐτὸς ὁ Ταρτοῦφος, νὰ τὸν δοῦμε, νὰ ποῦμε καὶ μεῖς τὴ γνώμη μας;

Περιμένουμε, περιμένουμε... ὥσπου ὁ Γιῶργος Κουλούρης νὰ μᾶς τὸν παρουσιάσῃ: μαυροντυμένο, μὲ τὸ προσευχητάρι στὸ χέρι, αἰνιγματικὰ σιωπηλό, καὶ ἥμερο. Τὰ χείλη του προφέρουν ἀξιοσέβαστα λόγια, ποὺ στὴ στιγμὴ διαψεύδονται ἀπὸ τὴ φωνή, τὸ βλέμμα, τὶς κινήσεις, τὴ στάση τοῦ ὑποκριτῆ (καὶ μὲ τὶς δυὸ ἔννοιες!). Εἶναι καταπληκτικὸ πῶς ὡς καὶ οἱ μύτες τῶν παπουτσιῶν του μποροῦν νὰ καυχηθοῦν ὅτι ἀνήκουν στὸν Ταρτοῦφο. Καὶ ὅταν ἀργότερα ὁ Κλεάνθης τὸν παρακαλεῖ νὰ μεσολαβήσῃ νὰ μὴν ἀποκληρωθῇ ὁ γυιὸς τοῦ Ὀργκών, ὁ «ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», καθισμένος μὲ τὴν πλάτη στὸ κοινό, χαϊδεύει μὲ τὰ ξερακιανά του δάχτυλα τὰ μαλλιά του.

Σὲ λίγο φτάνουν οἱ σκηνὲς ποὺ μᾶς τὸν παρουσιάζουν χωρὶς τὴ μάσκα. Ὅ,τι διαισθανόμαστε ὡς τώρα γίνεται φῶς φανερό, τὰ μάτια διαλαλοῦν τὰ ποταπὰ ἐνστικτα, ἡ φωνὴ δίνει χρῶμα στὸ πνεῦμα τοῦ κακοῦ. Μὰ ὁ Θεὸς ἀγαπάει τὸν κλέφτη, ἀγαπᾶ καὶ τὸ νοικοκύρη. Δὲν εἶναι μακρυὰ ἡ στιγμὴ ποὺ φτάνει ἡ Δικαιοσύνη. Ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ὀργκὼν κλείνει ὁριστικὰ γιὰ τὸν Ταρτοῦφο, ποὺ βαδίζει τώρα στὴν κατάδίκη του, ἐνῶ ὅλη ἡ οἰκογένεια, ξαλαφρωμένη,

---

* Γιὸς τοῦ Νικολάου Κουλούρη ἀπὸ τὶς Καστανιὲς τῆς Σπάρτης. Ὁ ἴδιος γεννήθηκε στὸ Μάντσεστερ τὸ 1903. Πρωτοπαρουσιάστηκε στὸ Ὅλντ Βὶκ τοῦ Λονδίνου ὡς Σὲρ Τόμας Γκρέϋ στὸν Ἔβρικο 5ο, 1926. Ἀργότερα, 1929, πῆγε στὴ Ν. Ὑόρκη, ὅπου ἐμφανίστηκε στὴ σκηνὴ καὶ στὴν ὀθόνη. Σήμερα εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ στελέχη τοῦ «Μπρίστολ Ὅλντ Βὶκ».

ὑποκλίνεται μ' εὐγνωμοσύνη μπροστὰ στὸ δίκαιο μονάρχη—τὸ Λουδοβίκο 14ο—ποὺ παρακολουθεῖ τὴν παράσταση ἀπὸ τὸ ἄνω ἀριστερὰ θεωρεῖο.

Ἡ αὐλαία κατεβαίνει ἀργά. Τὸ ἀγγλικὸ κοινὸ χειροκροτεῖ τὸν Μολιέρο, τὸ Θίασο Ὄλντ Βίκ, τὸ Γιῶργο Κουλούρη. Μέσα μου νοιώθω ξεχωριστὴ χαρὰ γιὰ ὅλα καὶ περισσότερη γιὰ τὸν Ἕλληνα, ποὺ τόσο λαμπρὰ δικαιώνει τὴν ἀγέραστη θεατρικὴ παράδοση, τὴν παράδοση ποὺ κυλάει στὶς φλέβες του.

Ἀκόμα ἕνα χειροκρότημα καὶ ὁ σεμνὸς Ἀγγλικὸς Ὕμνος ἑνώνει τὶς καρδιὲς ὅλων μας. Ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὧρες κοινῆς καλλιτεχνικῆς ἀπόλαυσης.

ΜΑΙΡΗ ΒΛΗΣΙΔΟΥ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δελτίο ἀναλυτικῆς βιβλιογραφίας.

241.— **Τὸ ἔνστικτον τῆς μητρότητος καὶ αἱ παθολογικαὶ ἐκστρεφαί του** (Περιληψις ἀνακοινώσεως κλινικῶν περιπτώσεων καὶ προσωπικῶν ἀπόψεων ψυχαναλυτικῆς ἑρμηνείας) ὑπὸ *Ν. Ν. Δρακουλίδη*. Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἀρχείων Νευρολογίας καὶ Ψυχιατρικῆς», συνεδρία 23 Μαρτίου 1948 (ἐπ. ἐργ. 220). 8ο, σελ. 12 Χωρὶς ξώφυλλο.

Ἰατρικὴ ἀνακοίνωση, ποὺ ἑρμηνεύει ψυχαναλυτικὰ τὶς διαστροφὲς ποὺ φανερώνει τὸ ἔνστικτο τῆς μητρότητας.

242.— *Φ. Ἀνατολέας*. **Τιτανικὴ συμφωνία.** Παυσιμάχη (μπαλάντια ἑνὸς παιδιοῦ)—Τραγωδία ναρκισσου—Μπολιντα τοῦ τρελ[illegible]οῦ πολεμικοῦ—Ὑπόκρουση γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο—Παυσιλύπη—Τραγούδι τῆς θάλασσας—Σκοποὶ στὴ λαϊκὴ λύρα. Ἐκδότης: «Φιλολογικὴ Μέλισσα» <Τυπογραφεῖο Φ. Κωνσταντινίδη καὶ Κ. Μιχαλᾶ. Στοὰ Πεσμαζόγλου ἀρ. 10.> Ἐν Ἀθήναις 1950. 16ο, σελ. 112.

Λυρικὴ συλλογὴ μὲ πολύστροφα—τὰ πιὸ πολλὰ—ποιήματα, συνθεμένα ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1941 καὶ 1949. Ἀντιγράφω τὶς δυὸ πρῶτες στροφὲς ἀπ' τὸ ποίημα ποὺ δάνεισε τὸν τίτλο του στὴ συλλογή:

Ζωὴ πρωτόφαντους ρυθμοὺς
πάντα προβάλλοντας,
συνθέτεις ἀτέλειωτα
μιὰ Συμφωνία Γιγάντινη.
Λιτάρες ἀκούμητες
ξυπνᾶς πάντα μέσα μας
καὶ πιστὰ ξαγρυπνοῦμε
στὸ διάκι του πλοιού μας.

* * *

243.— Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. **Ἀνέκδοτα πατριαρχικὰ ἔγγραφα περὶ Ἀθανασίου τοῦ Ρήτορος** ὑπὸ *Μ. Ι. Μανούσακα*. Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐπετηρίδος τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου»—Τόμ. Β'. Ἀθῆναι 1949. 8ο, σελ. 1 χωρὶς ἀρίθμηση + 131—151. Χωρὶς σελίδα τίτλου ἢ βιβλιογράφηση ἀπ' τὸ ξώφυλλο.

Ἔκδοση κειμένων ποὺ ἀναφέρονται στὸν γνωστὸ «λατινόφρονα» καλογερο καὶ λόγιο τοῦ 17ου αἰῶνα.

244.—Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1949 **Πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἐνάτης ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1918**. Εἰσηγησις τοῦ ῥήτορος τῆς Ἀκαδημίας *Ἰωάννου Πολίτου*, λόγος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ *Δημητρίου Σ. Μπαλάνου*. Ἀθῆναι 1949. 8ο, σελ. 2 χωρὶς ἀρίθμηση + 17. Χωρὶς ξώφυλλο.

Δυὸ πανηγυρικοί.

245.—Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐπιμελεία [sic] τοῦ Γραμματέως τῶν Δημοσιευμάτων. Ἔτος 1943: Τόμος 18ος. *Λημ. Σ. Μπα'άνου:* **Ἀνέκδοτα ἔργα Θεοκλήτου Φαρμακίδου**. Ἐν Ἀθήναις, Τυπογραφεῖον Δημοσευμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1949. 8ο, σελ. I λευκὴ + 226—238. Χωρὶς σελίδα τίτλου ἢ βιβλιογράφηση ἀπ' τὸ ξώφυλλο.

Ἀνακοίνωση ποὺ παρουσιάζει ἕνα πλῆθος χαμένα ὡς τὰ τώρα χειρόγραφα κι ἀτύπωτα ἔργα ποὺ ἀνήκουν σὲ μιὰν ἀπ' τὶς σημαντικότερες μορφὲς τῆς μετεπαναστατικῆς Ἑλλάδας.

246.—*Ἀλέκου Κάζογλη*, **Φθινοπωρινό**. 1949. <Στοιχειοθετήθηκε στὴν Νέα Πύργου καὶ τυπώθηκε στὸ Τυπογραφεῖο Γούμενου—Κορκολῆ.> 8ο, σελ. 43.

Ποιητικὸ πρωτοφανέρωμα μὲ δεκατέσσερα λυρικὰ τραγούδια.

247.—*Ἀλεξάνδρου Ι. Γκιάλη*, **Μηνύματα πρὸς τοὺς νέους** Ἔκδοσις Β'. ἐπηυξημένη. Ἔκδοσις «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἑνώσεως», Ἀθῆναι 1949 16ο, σελ. 94. Στὶς σελ. 91—94 στίχοι τοῦ Γ. Βερίτη [=;].

Δέκα ὁμιλίες καὶ ἄρθρα μὲ θρησκευτικὸ περιεχόμενο.

248.— *Α. Ἰωαννίδου*, Διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας. **Ἐπιστημονικὰ** Γ. Σακελλαρίου, Καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, πανεπιστημιακὴ παν[illegible]α. Πρὸς τὴν Σ. Κυβέρνησιν. Ἐν Ἀθήναις, 1949. 8ο, σελ. 45.

Ἕνας λίβελλος.

249. *Α. Μ. Πάπκω* [=Ἀριστ. Μ. Παπακωνσταντίνου], Φανταστικὸς κόσμος σὲ παραμύθια καὶ **ἱστορίες γιὰ μεγάλους**. Θεσσαλονίκη, 19[illegible]. <Ἐκτύπωση Ν. Νικολοΐδη, Θεσσαλονίκη> 16ο, σελ. 99

Ἕξη συμβολιστικὰ διηγήματα: Τὸ μαγεμένο βιολί, Τ' ἀντρικέλλι, Τὸ σαπισμένο φροῦτο, Ὁ διάκος, Τὸ κλεισμένο πουκάμισο, Ἡ ἀνησυχίες τοῦ κ. Μαντζουρανῆ.

250.—**Ἄνθη εὐλαβείας** εἰς τὴν μετάστασιν τῆς Θεομήτορος Μαρίας. Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φλαγγινιακοῦ Ἑλληνομουσείου Βενετίας ὀφη'. Πρόλογος Γιάννη Βλαχογιάννη. Ἐπιμέλεια—Σημειώσεις κ.τ.λ. Ἄγγελου Ν. Παπακώστα. Μεταφράσεις ἀπὸ Ἰταλικὰ Θεμ. Νόβα. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἀστὴρ Ἀλ. & Ε. Παπαδημητρίου, ὁδὸς Λυκούργου 10—Ἀθῆναι—1950. <Τυπογραφεῖα Ἀ/φῶν Ῥάδη.> 8ο, σελ. λβ' + 109.

Ξανατύπωμα τῆς πασίγνωστης συλλογῆς τοῦ 1708 μὲ δοκίμια—πεζογραφήματα καὶ στίχους—γραμμένα ἀπ' τοὺς τελειόφοιτους κι ἀπ' τοὺς τροφίμους τῆς περίφημης Ἑλληνικῆς Σχολῆς Φλαγγίνη τῆς Βενετιᾶς.

251.— Ant. Pontax [=Ἀντ. Δασπόντε], L' Univers dévoilé. Nouvelle synthèse astronomique. Athènes, 1949. 8ο, σελ. 202

Ὁ συγγραφεὰς ἐκλαϊκεύει συνοπτικὰ τὶς ἐπιστημονικὲς ἀντιλήψεις τοῦ καιροῦ μας γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ Σύμπαντος.

253.—*Ἀντρέας Τοιριμπέας*. **Ὁ Νάρκισσος**, λυρικὸ ποίημα μὲ πρόλογο καὶ ἐνιὰ εἰκόνες. Λογοτεχνικὴ Γωνιά. <Ἀθήνα 1949>. 8ο, σελ. 48.

Ἀλληγορικὸ ποίημα μὲ κεντρικὴ ἰδέα τὸ ἐρωτικὸ πάθος τῆς Ἠχῶς γιὰ τὸν Νάρκισσο.

253.— † Ἀρχιμανδρίτου *Ἱερωνύμου Κωνσταντινίδου*, Λογειοδιδάκτορος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. **Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων εἰς τὰς Παρωσουναβίους ἡγεμονίας Βλαχίας καὶ Μολδαβίας** «Nul n' est — — — profonde et cachée». Victor Hugo. Στιγμαὶ ὑπὸ τύπους Ἀδελφῶν Γοιτοὺρη. 1949 8ο, σελ. 47.

Ἱστορικὴ πραγματεία.

254.— *Α. Χατζηαθανασίου—Ν. Ἰγγλέση*, **Ἱστορία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ**. Τόμος Α', 16ος—5ος αἰὼν π. Χ. Μαυρίδης, Ἀθήνα — 1950. 8ο, σελ. 63.

Μελέτη ποὺ πασχίζει νὰ δώσει μιὰ συνθετικὴ—μὰ συνοπτικὴ κ' ἐκλαϊκευμένη—εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

255.— *Γεωργία Δεληγιάννη—Ἀναστασιάδη.* **Τὰ πρῶτα φτερουγίσματα** (Ποιήματα γιὰ παιδιὰ) καὶ **Ὁ μαγεμένες σκύλλες** (Σκηνικὸ παραμύθι γιὰ σχολεῖα γιορτές). Ἔκδοση Π. Σεργιάδη, Ἀθῆναι, 1948. 8ο, σελ. 31.

Εἰκοσιτρία τραγούδια κ' ἕνα σκέτς.

256.— *Γιώργου Κρόκου,* **Πέρδικα.** «Θὰ μιλήσουν τὰ — — — θὰ παινοῦν ἐσένα!». Ἀθήνα, 1949. 8ο, σελ. 47.

Λυρικὴ συλλογή.

257.— *Γιώργου Λευκαδίτη,* **Σύννεφα καὶ Γλάροι.** Ἴκαρος, Ἀθήνα 1949. 8ο, σελ. 35.

Συλλογὴ μὲ δώδεκα λυρικὰ τραγούδια, ποὺ τὸ πρῶτο τους εἶναι τὸ «Ὅλα σκορπίζουν»:

Ὅλα σκορπίζουν γύρω μας· τὰ κλώνια τῆς φιλύρας,
τὰ γιασεμιά, τὰ σύννεφα, οἱ στιγμές.
Σὰν τὰ πουλιὰ τῆς Γιεριχώ, στὸ ὁάλπισμα τῆς Μοίρας
σκιαγμένες, μᾶς ξεφεύγουν οἱ χαρές.
Ὅλα σκορπίζουν γύρω μας· δρυμὺ τ' ἀνεμοβόρι
ξεσείωσε καλύβες καὶ φυτιές
Ψέμα τὸ κρίναν τ' ὄνειρο, πῶς πέρα ἀπὸ τὰ ὄρη
θὰ ξαναβροῦμε σκιὰ καὶ θυμωνιές...

258 — **Γορτυνιακὸν ἡμερολόγιον 1950.** Τεῦχος πέμπτον. Παρ. Ν. Κοντοέ, διευθυντοῦ—Ἀγγ. Γ. Ἡλιοπούλου, Ἀρχισυντάκτου ἐφημερίδος «Ἡ Φωνὴ τῆς Γορτυνίας». < Ἀθῆναι 1950. Τυπογραφεῖον Ἀδελφῶν Ν. Κοντοέ, Νεοφ. Μεταξᾶ 6.—Τηλ. 53.177, Ἀθῆνα. > 8ο, σελ. 100.

Χρονιάτικη ἔκδοση.

259.— *Δημητρίου Ἰω. Γκωγκάκη.* **Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Σαρακατσαναίων καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν** Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἀρχείου Θρακικοῦ Γλωσσ. & Λαογρ. Θησαυροῦ», τόμ. 14 (1948—49) 193—270. Ἀθῆναι, 1949. 8ο, σελ. 63—151. Χωρὶς σελίδα τίτλου· ἡ βιβλιογράφηση ἀπ' τὸ ξώφυλλο.

Λαογραφικὴ καὶ γλωσσολογικὴ μελέτη. Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει πὼς οἱ Σαρακατσανοὶ εἶναι Ἕλληνες ποὺ κατάγονται ἀπ' τὴν Ἤπειρο.

260.— *Δημητρίου Π. Δαμιανοῦ,* Διευθυντοῦ Α' τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας. **Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου** Ἀθῆναι, 1950. < Τυπογραφικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς ἡμερησίας οἰκονομικῆς ἐφημερίδος «Ἡ Ναυτεμπορική». > 8ο, σελ. 143.

Μονογραφία ποὺ ὑποστηρίζει, πὼς «ἡ κατανόησις τῆς οὐσίας μας ὡς σωματικοῦ καὶ ψυχικοῦ ὄντος, ἡ κατανόησις τῆς σχέσεως τὴν ὁποίαν ἔχομεν πρὸς τὸν Θεόν, τὸ σύμπαν καὶ τὸ ἕτερον κοινωνικὸν ἄτομον, εἶναι αἱ βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ Νέα Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου».

261.— *Δημ. Κ. Σφαέλλου,* Βουλευτοῦ Πειραιῶς καὶ Νήσων. **Αἱ Ἑλληνοαμερικανικαὶ Συμφωνίαι** [:] 20 6—1947 βοήθεια «Δόγματος Τρουμαν», 8—7—1947 βοήθεια ἔκτακτος «Περιθάλψεω», 2—7 48 βοήθεια «Σχεδίου Μάρσαλ». Ὁ λόγος τῆς 12—3—1947 εἰς τὸ Κογκρέσσον τοῦ Πρ ἑδρου Τρουμαν, Κοινοβουλευτικαὶ ἀγορεύσεις Πρωθυπουργῶν: Κ. Τσαλδάρη καὶ Δ. Μαξίμου καὶ Εἰσηγητοῦ Βουλευτοῦ: Δημ. Κ. Σφαέλλου. Ἐκθέσεις —Ἀνακοινωθέντα —Ἀνακοινώσεις—Κείμενα. Ἀθῆναι, 1949. 8ο, σελ. 186.

Μελέτη ποὺ παρουσιάζει τὶς πολιτικὲς φάσεις τῶν Ἑλληνοαμερικανικῶν Συμφωνιῶν οἰκονομικῆς βοήθειας.

262.— Δρος *Ι. Κ. Πουρναροπούλου.* **Προσκύνημα εἰς Κῶ.** Τὸ Ἀσκληπιεῖον Κῶ, κιβωτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἰατρικῆς. Ὁ Βίος, τὰ ἔργα καὶ ὁ θρόνος τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους. («Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἰατροχειρουργικῇ Ἑταιρείᾳ Ἀθηνῶν—Συνεδρία 29 Ὀκτωβρίου 1947—Ἀνάτυπον ἐκ τῆς [:] Ἀκαδημαϊκῆς Ἰατρικῆς» — Τεῦχος 7 (119)—Ἰούλιος 1949). Ἀθῆναι, 1949. 8ο, σελ. 32.

Ἀνακοίνωση.

263.— Gérald—Montmeril. **Μύρρα ἡ Ἀθηναία.** Κατὰ μετάφραση Α. Μ. Κ. Ἀθήνα. < Τυπώθηκε στὸ Τυπογραφεῖο «Πολυβιοτεχνικῆς»—Ἀχαρνῶν 244—τὸ καλοκαίρι τοῦ 1949 γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Γραφείου «Καλοῦ Τύπου». > 16ο μακρόστενο, σελ. 383.

Μυθιστόρημα μὲ θέμα τοὺς σκληροὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν στὸν καιρὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ.

264.— **Ζωγράφειο, 1949.** < Κωνσταντινούπολη. Τυπογραφεῖα τῶν Ἀδελφῶν Τσιτσώρη. > 8ο, σελ. 115.

Χρονιάτικη ἔκδοση μὲ βιογραφίες κι ἄλλα γραψίματα τῶν τελοιάφοιτων τῆς Σχολῆς.

265.— *Θεοδώρου Ν. Καστανᾶ,* Καθηγητοῦ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. **Ἡ σχολικὴ θρησκευτικὴ ζωὴ** Ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ «Χρονικὰ τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», 1949. 8ο, σελ. 24.

Μελέτη.

266.— *Θ. Σ. Ἔλιοτ,* **Ἡ ἔρημη χώρα καὶ ἄλλα ποιήματα.** Εἰσαγωγή, σχόλια, μετάφραση Γιώργου Σεφέρη [=Γ. Σεφεριάδη]. Ἀθήνα, Ἴκαρος 1949. < Τυπογραφεῖα Κλεισιούνη, Νεοφ. Μεταξᾶ 29. > 8ο, σελ. 131.

Τὰ πιὸ γνωστὰ τραγούδια τοῦ ποιητῆ, ποὺ σήμερα τὸν λογαριάζουνε σὰν τὸν πιὸ μεγάλο λυρικὸ τοῦ τόπου του, μεταφρασμένα στὴ γλῶσσα μας καὶ συνοδευμένα ἀπὸ πλούσια σχόλια κι ἀπὸ μιὰν πλατειὰ εἰσαγωγὴ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἔλιοτ.

267.— *Θ. Σοφοκλέους,* Γενικοῦ Ὑποδιευθυντοῦ τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. **Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Κυπρίων ἐπὶ Φραγκοκρατίας.** Ἐλδεται ὑπὸ τοῦ Γραφείου Ἐθναρχίος, ἐν Λευκωσίᾳ [sic] — Κύπρου, 1949. < Τύποις «Κόσμος», Ἰω. Χ. Κυριακίδη, Λευκωσία. > 8ο, σελ. 20.

Διάλεξη.

268.— *Ἰωάννου Γ. Παπαγεωργίου.* **Ἡ χαζοπροβατίνα** 1949. 16ο, σελ. 38.

Ἀφήγημα.

269.— *Ἰωάννου Ν. Καραμπλιᾶ,* δ. φ. **Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν.** Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῶν μέχρι τῆς ἀποκατασιάσεως τῶν προσφύγων εἰς τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν Κράτος. «Τὸ ἐθνικόν Σας — — — τὴν πατρίδα Σός». (Λόγοι κατὰ τὴν παράδοσιν Καποδιστρίου πρὸς τοὺς Κυδωνιεῖς) [Τόμος Α'.] Τυπογραφεῖον Γερ. Σ. Χρήστου & Υἱός, Ἀθῆναι, 1949. 8ο, σελ. 259 Στὶς σελ. 7—10 ἀφιέρωμα, βιογραφία τοῦ πεθαμένου συγγραφέα καὶ πρόλογος τοῦ Ἀλέξ. Κυλυφέτη, ποὺ ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοση.

Ἱστορικὴ μονογραφία γιὰ τὸν τόπο ποὺ περισσότερο παρὰ κάθε ἄλλος ἀποτέλεσε τὴν ἑστία τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ πρῶτος τοῦτος τόμος σταματάει στὰ 1842.

270.— Collection de «L' Hellénisme Contemporain». I. La maison Grecque par Anghéliki Hadjimihali. Athènes, 1949. 8ο, σελ. 44.

Λαογραφικὴ μελέτη ποὺ δίνει μιὰν ἰδέα γιὰ τὴν αὐτοσχέδια κ' ὑποσυνείδητη ἀρχιτεκτονικὴ ἀντίληψη τοῦ λαοῦ μας, ποὺ τὴ χρησιμοποιεῖ στὸ χτίσιμο τοῦ σπιτικοῦ του καὶ ποὺ εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὸ κλίμα, μὲ τὸν τόπο καὶ μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του.

271.— **Κυπριακαὶ σπουδαί,** Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Τομος ΙΒ', 1948. Ἐν Λευκωσίᾳ—Κύπρου, 1949. < Τύποις: «Ζαβαλλῆ», Λήδρας 144—Τηλ. 817—Λευκωσία—Κύπρος. > 8ο, σελ. XIV + 2 λευκὲς + 184 + τέσσερις πίνακες.

Χρονιάτικη ἔκδοση μὲ συνεργασίες τῶν Κ. Σπυριδάκι (λογοδοσία), Ἀγγελικῆς Πασχαλίδου (καλλιτεχνία), Α. Πανάρετου (λαογραφία), Θ. Σοφοκλέους—Κ. Μαριανθόπουλλου—Γ. Παπαχαραλάμπους (γλωσσολογία), Ν. Κληρίδη (Θεολογία) καὶ Κύπρου Χρυσάνθη (Ἱστορία).

272.— *Κώστα Διον. Κόκκινου,* **Ἐφημερισμένες Κομμουνισμές.** Ἰούνιος 1949. [Λάρισσα.] 8ο, σελ. 77. Στὴ

σελ. 9 πρόλογος τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ Πεντζόπουλου.

Μελέτη ποὺ καταλήγει στὸ συμπέρασμα, πὼς ὁ κομμουνισμὸς στὴν πράξη εἶναι «ὁ ἰμπεριαλισμὸς μεφαλαιοκρατικῆς δύναμης, ὁ ὁποῖος ἐπιδιώκει νὰ πάρη στὰ χέρια του τον ἔλεγχο ἀπάνω στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας».

273.— *Διλῆς Κ. Πεζοπούλου*, **Σπίθες** Ἀθῆναι. Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ὁ Πλάτων». [1949.] 8ο, σελ. 52 χωρὶς ἀρίθμηση.

Ποιητικὸ πρωτοφανέρωμα μὲ εἰκοσιοχτὼ λυρικὰ τραγούδια. Ἀντιγράφω τὴ «Σταγόνα»:

Σταγόνα στάζει Σταγόνα πέφτει,
Στὰ ὄνειρα κλαίει, σιωπηλά
Ἀπὸ τὸ χάος, βυρχὴ γίνεται,
Βγέχει στὴ γῆ, μέσα, βαθιά.
Σκοτεινιασμένη καὶ ἡ ψυχή μου,
Ἀνατριχιάζει στὴ μοναξιά.
Σταγόνα πέφτει Σταγόνα στάζει,
Ὁ πόνος μόνος, μέσ' τὴν καρδιά.

274.— *Ν. Ε. Στρατηγάκη*, διπλωματούχου Cambridge. English conversation simplified. A collection of 1000 conversational sentences, with phonetics and greek translation. Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ι. & Π. Ζιχοροπούλου, Ἀθήνοι—Ἀρσάκη 6. [1949]. 8ο, σελ. 96.

Συλλογὴ ἀπὸ χίλιες προτάσεις τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας, μαζὶ μὲ τὴ φωνητική τους ἀπόδοση καὶ τὴν ἑλληνική τους μετάφραση. Χρησιμότατο βοήθημα γιὰ ὅσους μαθαίνουν ἀγγλικά.

275.— *Λουκίας Μάρβα* **Ἀσυγχώρετη**... Μονόπρακτο δρᾶμα. Ἀλεξάνδρεια, 1949. < Τυπογραφεῖον τοῦ Ἐμπορίου, Ἀλεξάνδρεια. > 8ο, σελ. 16.

Δραματικὴ σκηνή.

275.— *Νικηφόρος Βρεττάκος*. **Δυὸ ἄνθρωποι μιλοῦν γιὰ τὴν εἰρήνη τοῦ κόσμου**. Ἐκδότης τὰ Πειραϊκὰ Χρονικά. < Τυπώθηκε στὸ Τυπογραφεῖο Δ. Μουσολιώτη, Κιάφας 4 τὸν Ἰούλιο τοῦ 1949. > 16ο, σελ. 27.

«Ἐπιστολιμαῖο» δοκίμιο, ποὺ κηρύχνει τὴν ἀνάγκη τῆς παγκόσμιας συναδέλφωσης.

277.— *Νίκου Δεληγεώργη*, **Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Χαλκίδας**. Ἐκδόσεις Ἰνστιτούτου τοῦ Βιβλίου. < Ἀθήνα 940. Τυπογραφεῖα Πέτρου Σεργιάδη. > 8ο, σελ. 93.

Δυὸ νουβέλλες: «Ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τῆς Χαλκίδας» καὶ «Πανδώρα».

278.— *Νούλη Δαραβάλη*, **Οὐΐνστον Τσῶρτσιλ· Ἡ μυθιστορηματικὴ σταδιοδρομία τοῦ Ἄγγλου πολιτικοῦ**. Ἀθήνα 1950.

Βιογραφία.

279.— *Ν. Περφέτου*. **Φῶς ἀπ' τὰ χαλάσματα**, ποιήματα. Ἀθήνα, 1949. 8ο, σελ. 55. Στὶς σελ. 3—4 πρόλογος τοῦ Νικ. Ι. Σηφάκι.

Στίχοι.

280.— *Παντελῆ Ε. Χατζηβασιλείου*. **Φιλοσοφικοὶ στοχασμοί**. Δεκέμβρης 1949—Ἀθήναι. < Τύποις Τασσου Βασιλοπούλου, Εὐριπίδου 6—Ἀθῆναι. > 8ο, σελ. 15 χωρὶς ἀρίθμηση.

Στοχάσματα.

281.— *Παρασκευᾶ Ι. Μηλιόπουλου*, **Μακεδονικὰ παραμύθια**. Παραμυθι εἶναι ψέμμα — — — μιὰ μεγάλη ἀλήθεια. Ἄλλες. Λέτσας. Θεσσαλονίκη, 1950. < Τυπογραφεῖα Ν. Νικολαΐδη. > 8ο, σελ. 79.

Ὁκιὼ λυρικὰ παραμύθια τῆς Μακεδονίας, γραμμένα γιὰ νὰ διαβάζουνται σὲ παιδιά.

282.— *Πέτρου Ι. Ἀξιώτη*, δικηγόρου. **Ἡ Ἀδριανούπολις** (Θρᾴκη—Ἀνατολικὴ Ρωμυλία) ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1922. Θεσσαλονίκη, 1949. < Τυπ. «Καλλιτεχνικόν» Ἑρμοῦ 58. > 8ο, σελ. 180.

Ἱστορικὴ μονογραφία.

283.— *Πέτρου Κ. Θεοδωρακάκου*, Καθηγητοῦ τῆς Σωματικῆς Ἀνωγῆς τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου. **Ἡ σωματικὴ ἀγωγὴ καὶ τὸ ἔθνος**. Ἀθῆναι, 1949. 8ο, σελ. 16.

Μιὰ διάλεξη.

284.— **Πολιτικὸς λόγος** *Δημητρίου Μπαμπάκου*. Ἐκφωνηθεὶς τὴν 1 Μαρτίου 1950 εἰς τὸ ἐκλογικὸν κέντρον Μ.Ε.Α. Ἐτηρήθη στενογραφικῶς. Ἀθῆναι, 1950 8ο, σελ. 13. Χωρὶς ἐξώφυλλο.

Προεκλογικὴ ὁμιλία.

285.— *Ρένας Καρθαίου* [=Ρένας Κλ. Λάκωνος], **Τὰ πουλιὰ τῆς Ἱεριχώ**. Die Ros' ist — — — man sie siehet. Angelus Silesius (1624—1677). Ἴκαρος. < Τυπώθηκε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1949 στὰ τυπογραφεῖα «Ἑστία». > 8ο, σελ. 61.

Συλλογὴ μὲ πενήντα λυρικὰ ποιήματα, στιχουργημένα μὲ τοὺς κανόνες τῆς παράδοσης. Νὰ καὶ τὸ πρῶτο τους, ποὺ δίνει καὶ τὸν τίτλο στὸ βιβλίο:

Ἀφοῦ πέσαν στὴ γῆ σπίτια καὶ τείχη,
συνιντιμώσαν ἠλιοχτίδες καὶ ἦχοι
στὸν ἀισαλένιο διάσκο τῆς πλατείας.
Καὶ τὰ πουλιὰ τῆς τρομαγμένης πολιτείας
πέταξαν ἀπὸ κήπους καὶ δεντρῶνες
καὶ φύγαν σ' ἕναν κύκλο ποὺ μακραίνει
καὶ θὰ μακραίνει στῶν αἰώνων τοὺς αἰῶνες.

286.— *Τάκη Βαρβιτσιώτη*, **Φύλλα ὕπνου**. Ποιήματα μὲ τεσσερες λιθογραφίες τοῦ Γιάννη Σβορώνου. Μιὰ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ Κοχλίας. Θεσσαλονίκη 1949. < Τυπογραφεῖα τῆς «Ἑλληνικῆς Ἰατρικῆς». > 8ο, σελ. 109.

Λυρικὴ συλλογὴ τῆς «προχωρημένης ποίησης», ποὺ τὴν ἀποτελοῦνε τρεῖς σειρὲς ποιημάτων: «Πρῶτα ποιήματα» (1941), «Φύλλα ὕπνου» (1941-1944) καὶ «Ρυάκια» (1945-1947) πρωτοτυπωμένων στὰ περιοδικὰ «Κοχλίας» τῆς Θεσσαλονίκης καὶ «Ποιητικὴ Τέχνη» τῆς Ἀθήνας.

237.— *Τάσος Βουρνᾶς* **Ἡ ἱστορικὴ καὶ φιλολογικὴ καταγωγὴ τῆς «Παπίσσας Ἰωάννας»**. Ἀντίχτυπο τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ 1848 στὴ λογοτεχνία μας. Λογοτεχνικὴ Γωνιά. [Ἀθήνα 1949]. 16ο, σελ. 48.

Μελέτη ποὺ ἀναζητεῖ τὴν κοινωνιολογικὴ θεμελίωση τοῦ ἔργου τοῦ Ροΐδη στὴν Ἰταλικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1848.

***

288.— *Ἄγγελου Δόξα* [=Ν. Ν. Δρακουλίδη], **Γκαρσόν... ἕνα οὐΐσκυ!** (Διηγήματα κοσμοπολιτικά). Δεύτερη ἔκδοση ἐνθεωρημένη καὶ μὲ προσθῆκες καὶ μ' ἕνα post—facio γιὰ τὴν κοσμοπολιτικὴ τεχνοτροπία. 6η χιλιάδα. Ἀργὼ Ε. Ο.—Ἀθήνα. < 1949. > 8ο, σελ. 256.

Ἡ γνωστὴ καὶ πολυδιαβασμένη διηγηματικὴ συλλογή, ποὺ τόσες ἀντιγνωμίες προκάλεσε ἀνάμεσα στοὺς κριτικούς της καὶ ποὺ ἕνα της, πρωτοτυπωμένο στὸ 1924, διήγημα—ἡ «Λιζέττα»—ἄνοιξε τὸ δρόμο στὴν ἑλληνικὴ «νοσμοπολιτικὴ» πεζογραφία. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἐπίλογος τοῦ συγγραφέα μὲ μιὰ γραμματολογικὴ τοποθέτηση τοῦ ἔργου του καὶ μιὰν αἰτιολόγηση κι ἀνάλυση τῆς «κοσμοπολιτικῆς» λογοτεχνίας.

289.— A. J. Cronin, **Τὸ κάστρο**, μυθιστόρημα. Μετάφραση Πολύβιου Ἰωαννίδη. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου. < Ἀθήνα 1949. Τυπογραφεῖο Φ. Κωνσταντινίδη καὶ Κ. Μιχαλᾶ. > 8ο, σελ. 413.

Ἕνα ἀπ' τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀγγλικῆς λογοτεχνίας τοῦ καιροῦ μας μὲ τὴν ἱστορία ἑνὸς σκωτζέζου γιατροῦ, ποὺ μὲ τὴν ἀδίμαστη θέλησή του καὶ τὴ μεγάλη του ἐργατικότητα κυρίεψε τὸ κάστρο τῆς ἐπαγγελματικῆς κ' ἐπιστημονικῆς ἐπιτυχίας.

290.—*Ἄλκ. Γιαννόπουλου*, **Ὁ πίθος τῶν Δαναΐδων**. Ἐκδότης: Ἀριστ. Ν. Μαυρίδης, Ἀθήνα—1950. 16ο, σελ. 124.

Ὁ συγγραφέας τῶν διηγημάτων «Τὸ δάσος μὲ τοὺς πιθήκους» μᾶς προσφέρει μιὰν καινούργια του νουβέλλα, ὅπου μὲ τ' ὁλότελα προσωπικό του ὕφος—χρησιμοποιεῖ τὸν ἐσωτερικὸ μονόλογο, χωρὶς καθόλου νὰ κουράζει—παρουσιάζει τὴν καθημερινὴ ζωὴ σὰν ἕνα

«μάτιο, κουραστικό, ἀτέλειωτο ἄντλημα μέσα ἀπὸ ἕνα τρύπιο πιθάρι».

291.—*'Αναστάσιος—Μιλάνος Στρατηγόπουλος.* **'Ανοιξιάτικο παραμύθι,** τρίπραχτο ὁ εἰρουραμ.. Τ.Ε. 2ο. 'Αθῆνα, 1949. < Τυπογραφεῖα 'Αντ. Μακρυπόδαρα, ὁδὸς 'Ακαδημίας ἀριθ. 71 > 80, σελ. 79.

Ἕνα ἀκόμη παραμυθόδραμα, μὲ θέμα τὸ ἠπειρώτικο παραμύθι τῆς Ροδιᾶς.

292.—*'Απαρατήρητον τεῖχος τῆς Παοαχελωΐτιδος* ὑπὸ *Κ. Σ. Κώνστα.* 'Απόσπασις ἐκ τῆς 'Αρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1945—1947 ('Αρχαιολογικὰ Χρονικά), 1949, 4ο, σελ. 1 λευκὴ + 12—16 χωρὶς σελίδα τίτλου· ἡ βιβλιογράφηση ἀπ' τὸ ξώφυλλο.

'Αρχαιολογικὴ ἀνακοίνωση.

293.—*'Ασπασίας Φωτοπούλου.* **Τὸ πρωϊνὸ ξεκίνημα** (Συνθήματα καὶ ὁδηγίες γιὰ τὴ ζωή). 'Αθῆναι 1950. 8ο, σελ. 96.

Συλλογὴ ἀπὸ σύντομες ραδιοφωνικὲς ὁμιλίες μὲ πρακτικὲς συμβουλὲς γιὰ τὴν ἐπιτυχία στὴ ζωή.

294.—< *Α. Σ. Σκανδάμη.* > "Ηρωες καὶ μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας **'Η ἔξοδος τῆς Χαλανδρίτσας.** «..'Ηγῆστε οἱ στλπιγγες. — — — γιὰ τὴν πατρίδα!...». Α. Σ. Σελίδες ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ δράση τῆς 'Ελληνικῆς Βασ. Χωροφυλακῆς, 'Αθῆναι—1949. 8ο, σελ. 38.

Χρονικό.

295.—*'Αχιλ. Α. Κύρου,* **'Η συνωμοσία ἐναντίον τῆς Μακεδονίας (1940—1949).** 'Αετὸς Α. Ε.—'Αθῆναι —1950. < Τύποις: Μ. Σιανταίου—Φ. Καζούρη, τηλ. 29.542, 30 653. > 8ο, σελ. 150 + θ'.

Μελέτη μὲ μιὰν ἄτλή, μὰ συνθετική, ἐξιστόρηση τῶν στοιχείων ποὺ ἀποδείχνουνε τὴν τελευταία ἀπόπειρα τῶν Σλαύων ν' ἁρπαξουνε τὴ Μακεδονία ἀπ' τὴν 'Ελλάδα.

296.—*Βάσου 'Ηλιόπουλου,* 'Ιστορίες τῆς γειτονιᾶς. **'Ο Μπατσιμᾶς.** «'Αετός» Α. Ε. 1950. < 'Εργαστήριο Γραφικῶν Τεχνῶν Στέφανου Ταρουσόπουλου. > 8ο, σελ. 155.

Νουβέλλα μὲ θέμα τὴν ἱστορία ἑνὸς γιουσλόγου ἀπ' τὸ βιτριολονήσι τῆς 'Αθήνας γύρω στὸ 1890, ποὺ μοζὶ μὲ τοὺς ζωντανοὺς τύπους της δίνει καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ καιροῦ.

Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

521 Συνεδρία τῆς 'Ολομελείας τῆς 20ῆς 'Απριλίου 1950.

Δημόσια Συνεδρία :

1) 'Επίσημη ἀναγγελία ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ θανάτου τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς 'Ακαδημίας Δημητρίου Λαμπαδαρίου καὶ ἀνακοίνωση τῆς διαθήκης του.

2) Παρουσίαση ἀπὸ τὸν Γεν. Γραμματέα τῶν ἀποσταλέντων νέων βιβλίων.

3) Εἰδικὲς παρουσιάσεις βιβλίων:

α') 'Από τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. 'Αντ. Κεραμόπουλο: Θ. 'Αξενίδου: 'Ιστορία τῆς Πελασγίδος Λαρίσης καὶ Θεσσαλίας, τόμος Β'

β') 'Από τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. Κ. 'Ισαακίδη: Χ. 'Αναγνωστοπούλου. 'Η ὄρυζα. 'Αθῆναι 1949.

'Επιστημονικὲς ἀνακοινώσεις :

1) Ν. 'Εξαρχοπούλου: «'Η ἐξέλιξις τοῦ ἀναγνωστικοῦ διαφέροντος τῶν 'Ελληνοπαίδων ἐπὶ τῇ βάσει πειραματικῶν ἐρευνῶν».

2) 'Ι. Τρικαλλινοῦ: «Περὶ τῶν στρωμάτων καὶ τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῶν ὀρεινῶν ὄγκων 'Υμηττοῦ καὶ Πεντελικοῦ».

3) Γ. Λογαρᾶ, ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. Γ. 'Ιωακειμογλου: «'Ενέργεια τῶν βρωμιούχων ἐπὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος».

4) Λ. Καραπέτρη καὶ Στ. Παπαγιαννάκη, ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. Κ. Μαλτέζο: «Περὶ τῆς κατὰ τὴν 31ην Μαρτίου σημειωθείσης πηλοβροχῆς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Αἰγαίου».

5) Κ. Βέλλου, ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. 'Αλ. Χ. Βουρνάζο: «Τεχνητοὶ νατρόλιθοι δι' ἀτμισμοῦ».

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στὶς 2 Μαΐου στὸν «Παρνασσὸ» θὰ γίνει ἑορταστικὴ ποιητικὴ ἀπογευματινὴ μὲ τὴ συμπλήρωση 25 χρόνων λειτουργίας τῆς Σχολῆς παγγελίας τοῦ κ. Γιάγκου 'Αργυροπούλου, ἀφιερωμένη στὸ λημοτικό μας τραγούδι. 'Ο κ. Ρήγας Γκόλφης θὰ κάμει εἰσήγηση γιὰ τὴ Δημοτικὴ μας ποίηση, ἀφοῦ προηγουμένως μιλήσει γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. 'Αργυροπούλου, ποὺ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουν ἀκόμα ὁ κ. Γ. Κ. Σταμπολῆς καὶ ἡ κ. Μαρία Δαβαρούκα, ὡς διπλωματοῦχος τῆς Σχολῆς 'Απαγγελίας. Δημοτικὰ τραγούδια θ' ἀπαγγείλει ὁ κ. 'Αργυρόπουλος, καθὼς καὶ σειρὰ ποιημάτων τοῦ 'Ακαδημαϊκοῦ Γ. Δροσίνη ἀπὸ τὸ «Μοιρολόϊ τῆς Ὄμορφης».

—Ὁ Σύνδεσμος 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν, τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ Τέλλου 'Αγρα, ὀργάνωσε τὴν 21 'Απριλίου ἐ.ἔ., στὴν αἴθουσα τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρίας, τὸ φιλολογικὸ του μνημόσυνο. 'Επειτα ἀπὸ σύντομη εἰσήγηση τοῦ Πρ. ἑδρου τοῦ Σ. Ε. Λ. κ. Γ. Σταμπολῆ, μίλησε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Τέλλου 'Αγρα, ὁ κ. Γιῶργος Πράτσικας, ποὺ παρουσίασε ἀνάγλυφα τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ ζωή του κι ἀνάλυσε ἐμπεριστατωμένα τὴν ποίησή του

— Τὸ Γαλλικὸ 'Ινστιτοῦτο 'Αθηνῶν ἑτοιμάζει μνημόσυνο γιὰ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ γαλλικοῦ περσονναλισμοῦ 'Εμμ. Μουνιέ. Θὰ μιλήσει ὁ κ. Ροζὲ Μιλλιές, ποὺ θ' ἀνακοινώσει καὶ μιὰ ἄγνωστη σελίδα τοῦ Μουνιὲ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀντίσταση τοῦ 1940. Ἡ σελίδα αὐτὴ θὰ συμπεριληφθῇ στὸ βιβλίο τοῦ κ. Μιλλιὲ «Τιμὴ στὴν 'Αλλαγή», ποὺ ἑτοιμάζει τὸ Γαλλικὸ 'Ινστιτοῦτο 'Αθηνῶν.

—Ἡ «'Ενωσις Συντακτῶν 'Ημερησίων 'Εφημερίδων 'Αθηνῶν» δεξιώθηκε στὰ γραφεῖα της (20 'Απριλ.) τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ μέλο της κ. Διον. Α. Κόκκινο. Τὸν τιμώμενο προσφώνησε ὁ πρόεδρος τῆς «'Ενώσεως» κ. Ν. Κραγιωτάκης καὶ ὁ διευθυντὴς Γραμμάτων τοῦ 'Υπουργείου τῆς Παιδείας κ. Μιχ. Μαντούδης. 'Ο κ. Κόκκινος εὐχαρίστησε συγκινημένος.

— Στὶς 24 'Απριλίου εἶχε τραγικὸ θάνατο ὁ Πέτρος 'Αφθονιάτης ('Ηρακλῆς 'Ιωαννίδης). Γιὰ τὴ λιγοστὴ λογοτεχνικὴ ἐργασία του καὶ τὴν ἄλλη δράση του (τουριστικὴ κλπ.) στὸ ἐρχόμενο τεῦχος.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

25 'Απριλίου

Στὸ «Λουλοῦδι τ' "Αη Γιωργιοῦ» τοῦ κ. Πέτρου Γλέζου, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο τεῦχος, νὰ γίνουν οἱ ἑξῆς διορθώσεις: Σελ. 517, στήλη α', στίχ. 21 νὰ διαβαστεῖ: «ποὺ καταλοβαίνουν πῶς δὲν τὰ ἐπιθύμησε στήν...». Στὴν ἴδια σελίδα, στήλη β' στίχ. 23, ἀντὶ «στὴν» τὸ σωστὸ «τὴν».

'Επίσης, στὰ «Πενῆντα χρόνια Γαλλικοῦ θεάτρου» (ἀνταπόκριση τῆς δ. Γιολάντας Τερένισιο), σελ. 550, στήλη β', στίχ. 16, ἀντὶ «'Η Βαβυλωνία» γρ. «'Η Βαβυλώνα».

δ. 'Ελ. Μπίτσ. Θεσ)νίκη. "Αν ξαίρατε πόσο εὔκολα εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἴδους τ' ἀφιερώματα! 'Εμεῖς, ὡστόσο, γιὰ τὴ συγκρότηση τοῦ 'Αφιερώματος στὸν "Αγγελο Βλάχο χρειαστήκαμε παραπάνω ἀπὸ ἕναν χρόνο.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Τυπογραφικὰ Καταστήματα 'Αδελφῶν Γ. ΡΟΔΗ, Κεραμεικοῦ 42, 'Αθῆναι

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ„

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ Σ[ΙΑΣ] Α. Ε.

ΤΣΩΡΤΣΙΛ 38 — ΑΡΙΘ. ΤΗΛ. 23-136

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Τὸ βιβλιοπωλεῖον μας δὲν εὐθύνεται διὰ τὴν αὐξομείωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀναγραφομένων βιβλίων, διότι αὗται κανονίζονται ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ἢ τοὺς ἐκδότας των.

ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ Ι. Κ. Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας 1796—1832 Ἔκδ. Β'. Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη ἀρ. 10. 8ον σελ. 348 Θεσσαλονίκη	Δραχ.	60.000
ΔΑΛΛΑ ΓΙΑΝΝΗ. Οἱ ἑφτὰ πληγές, ποιήματα. 8ον σελ. 32	»	10.000
ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ ΣΩΤΟΥ. Τὸ πέρασμα ἑνὸς ἀνθρώπου. Μυθιστόρημα. 8ον σελ. 128	»	10.000
ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΑ. Α. Συνωμοσία ἐναντίον τῆς Μακεδονίας 1940-1949 8ον σελ. 160	»	5.000
ΧΑΤΖΗ ΠΑΝΑΓ. Ι. Ἐκθέσεις ἰδεῶν. Ἑβδομον. 8ον σελ. 40	»	4.000
ΠΑΥΛΙΔΗ ΑΦΡΟΔ. Π. Γλυκίσματα. Τεῦχος Β' 16ον σελ. 32	»	2 500
ΕΦΗΜ. ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ. Κῶδιξ περὶ συνεταιρισμῶν. Νόμος 602 τροποποιήσεις, νομολογία κ.τ.λ. 16ον σελ. 168. Δεμένον	»	15.000
ΓΙΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ. Μυθιστόρημα. 8ον σελ. 168	»	15.000
ΑΛΕΞΙΑΝ. Ἀγάπησε μὰ δὲν τῶπε. Τὸ ταγκὸ τῆς ξήλειας. 16ον σελ. 64	»	3.000
ΝΤ' ΩΜ ΖΑΝ. Στὰ φτερὰ τοῦ ἔρωτος, μυθιστόρημα. 16ον σελ. 48	»	3.000
ΝΟΕΛ. Σὲ συγχωρῶ... Γιατί σ' ἀγάπησα. Τὸ σφάλμα τῆς κόρης, μυθιστόρημα. 16ον, σελ. 64	»	3.000
ΠΕΤΣΑΛΗ Θ. Μαρία Πάρνη. μυθιστόρημα, ὁριστικὴ μορφή. 8ον σελ. 432	»	30.000
ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ ΤΙΤ\Σ. Ροδοπέταλα, στίχοι. 8ον σελ 52	»	10.000
ΟΡΛΑΝΔΟΥ ΑΝΑΣΤ. Κ. Ἀρχεῖον τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Τόμος ΣΤ' 1948 τεῦχος 2ον. 8ον σελ. 113-228	»	35.000
ΒΕΛΛΙΑΔΟΥ-ΚΙΟΥΣΗ ΑΝΝΑ. Ὁ Ἀντίχριστος, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου. 8ον, σελ 56	»	10.000
ΤΡΟΠΑΙΑΤΗ ΑΛΚΗ. Τὸ κάστρο τῆς κυρᾶς. Εἰκονογρ. Λίντας Ἀντωνιάδου-Γιώργου Βακιρτζῆ. «Ὁ φίλος τοῦ παιδιοῦ» Παιδικὴ βιβλιοθήκη ἀρ. 3. 8ον μέγα σελ. 80. Δεμένον	»	15.000
ΒΑΡΔΑΚΟΥ Κ. Τὸ βιβλίο τοῦ Ὁδηγοῦ-Μηχανικοῦ αὐτοκινήτου. Α΄ μέρος, τὸ Αὐτοκίνητο. Ἔκδ. Β' 8ον σελ. 224	»	25.000
ΦΙΛΙΠΠΑΤΟΥ ΘΕΟΔ. Ε. Ἀπὸ τὴ ζωή μου. Μιὰ στιγμή,.. μιὰ δημιουργία. 8ον σελ. 104 Πειραιεύς	»	15.000
ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ Α. Θυμέλη, τόμ. Β' Χριστὸς λυόμενος, ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ. Ξυλογραφίες Σπ. Βασιλείου. 8ον σελ. 112	»	25.000
ΚΡΙΑΡΑ ΕΜΜ. Κατσαΐτης. Ἰφιγένεια—Θυέστης. Κλαθμὸς Πελοποννήσου, ἀνέκδοτα ἔργα. Κριτικὴ ἔκδοση μὲ εἰσαγωγή, σημειώσεις καὶ γλωσσάρια. 8ον σελ. 381 + 4 πίνακες	»	40.000

(Συνέχεια εἰς τὴν ὄπισθεν σελίδα)

ΜΟΛΙΣ ΕΞΕΔΟΘΗ

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ ΗΛΙΑ ΒΕΝΕΖΗ

"ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ„

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ

Βενετία, Φλωρεντία, Λιβόρνο, Ρώμη, Magna Graecia

Εἰκονογράφηση: Κ. ΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

●

Ἕνας ἐκτάκτως φροντισμένος τόμος τῆς σειρᾶς τῶν Ἐκδόσεων «ΑΛΦΑ» Ι. Μ. ΣΚΑΖΙΚΗ

Διευθύνσεις σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 6 § 1 τοῦ Α. Ν. 1092/1938:

Διευθυντὴς τῆς «Νέας Ἑστίας»: Π έ τ ρ ο ς Χ ά ρ η ς, κατοικία: Π. Τσαλδάρη (Πειραιῶς), 78.

Ἐκδότης: Ἰ ω ά ν ν. Δ. Κ ο λ λ ά ρ ο ς, καὶ Σια Α. Ε., Τσῶρτσιλ 38.

Προϊστάμενος τυπογραφείου: Χ α ρ. Μ α υ ρ ο μ μ ά τ η ς, κατοικία: Κορυζῆ 11 (συνοικ. Βύρωνος).

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,, Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & Σ^ΙΑΣ Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

(Συνέχεια ἐκ τῆς πρόσθεν σελίδος)

ΟΥΓΚΩ ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Φιλοσοφία καὶ Φιλολογία. Μετάφραση Κ. Λ. Μεραναίου—Μίνας Ζωγράφου. 8ον σελ. 160 . . . . . Δραχ. 15.000

LISZT FRANZ. Σοπέν. Βιογραφικὴ ἑρμηνεία τοῦ ἔργου του. Λογοτεχνικὴ ἀπόδοση Παν. Λεκατσᾶ. 8ον σελ. 232 . . . . . » 25.000

BENEZH ΗΛΙΑ. Φθινόπωρο στὴν Ἰταλία. 8ον σελ. 160 . . . . . » 20.000

CARREL ALEXIS. Ἐπιστήμη καὶ θαῦμα. Μετάφραση Γιάννη Λάμψα. Πρόλογος Μαρίνου Γερουλάνου. 8ον σελ. 80 . . . . . » 7.000

ΡΟΔΑ ΜΙΧΑΗΛ Λ. Ἡ Ἑλλάδα στὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀπομνημονεύματα. Εἰσαγωγὴ Ἄλκη Ζαφειροπούλου, βιογραφικὰ Γ. Φτέρη—Β. Ἡλιάδη. 8ον σελ. 416 . . . » 60.000

ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Γ. Πρωτοβρόχια, στίχοι 8ον σελ. 64 . . . . . » 10.000

ΜΑΓΕΡ ΚΩΣΤΑ. Δημοσιογραφικὰ πορτραῖτα. Βιβλίο Πρῶτο. 16ον σελ. 80 . . . » 10.000

ΜΠΑΛΖΑΚ ΟΝΟΡΕ. Εὐγενία Γκραντέ. Μετάφρ. Ἰουλίας Δαβάρα. «Βιβλία γιὰ μεγάλα παιδιὰ» Ν. Ἀλικιώτης καὶ Υἱοὶ ἀριθ. 11. 8ον σελ. 160. . . . . » 10.000

ΚΟΥΡΜΟΥΛΗ ΜΙΧΑΛΗ. Γειτονιὲς σὲ πόλεμο. Χρονικό. 8ον σελ. 132 . . . » 10.000

ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ Γ. Τὸ «Λαύριο» τοῦ Γιώργη Σαράντη. Δοκίμιο. 8ον σελ. 20 » 5.000

ΜΙΛΛΙΕΣ ΓΚΡΙΤΣΗ ΤΑΤΙΑΝΑΣ. Στὸ δρόμο τῶν Ἀγγέλων. 8ον σελ. 170 . . . » 15.000

FENELON FRANÇOIS. Οἱ περιπέτειες τοῦ Τηλεμάχου γυιοῦ τοῦ Ὀδυσσέα. Διασκευὴ Νίκου Πάντζαρη. «Τὸ βιβλίο τοῦ Παιδιοῦ» Ν. Ἀλικιώτης καὶ Υἱοὶ ἀρ. 29. 8ον μέγα σελ. 112 Δεμένον . . . . . » 20.000

ΝΤΙΚΕΝΣ ΚΑΡΟΛΟΥ. Δόμβευ καὶ Υἱός, διασκευὴ Πιπίνας Τσιμικάλη. «Τὸ βιβλίο τοῦ Παιδιοῦ» Ν. Ἀλικιώτης καὶ Υἱοὶ ἀρ. 34. 8ον μέγα σελ. 224 Δεμένον . . » 25.000

ΒΕΡΝ ΙΟΥΛΙΟΥ. Οἱ ἀδελφοὶ Κίπ. Μετάφρ. Πιπίνας Τσιμικάλη. «Τὸ βιβλίο τοῦ Παιδιοῦ» Ν. Ἀλικιώτης καὶ ἀρ. 33. 8ον μέγα σελ. 192 Δεμένον . . . . » 28.000

ΔΟΥΜΑ ΑΛΕΞ. Μετὰ εἴκοσι ἔτη. Διασκευὴ Πιπίνας Τσιμικάλη. «Βιβλία γιὰ μεγάλα παιδιὰ» Ν. Ἀλικιώτης καὶ Υἱοὶ ἀρ. 10. 8ον σελ. 308 . . . . . » 20.000

ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ Ε. Ἡ πάλη τῆς ἐπιστήμης κατὰ τῶν προλήψεων. Γαλιλαῖος. 8ον σελ. 84 . . . . . » 20.000

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ. Ἐπετηρὶς. Ἔτος ΙΘ΄. 8ον σελ. 412 . . » 75.000

ΒΕΡΝ ΙΟΥΛΙΟΥ. Τὰ τέκνα τοῦ πλοιάρχου Γκράν. Μετάφραση Π. Βασιλείου Τόμος Β΄. 8ον σελ. 289-568. Δεμένον. . . . . » 25.000

ΓΕΡΑΛΗ ΓΙΩΡΓΟΥ. Λυρικὰ Τοπία, στίχοι. 8ον σελ. 64 . . . . . » 15.000

ΚΑΛΛΙΦΑ ΣΠΥΡ. Μ. Ψυχολογία τοῦ βάθους. Κάρολος Γιούγκ, Σιγισ. Φρόϊντ, Ἀλφρ. Ἄντλερ. 8ον σελ. 240 . . . . . » 20.000

ΧΑΝΑ ΑΝΔΡ. Τ. Ὁ Σεξουαλισμός, μελέτη. Μικρὴ ἐγκυκλοπ. βιβλιοθήκη Γ. Τσουκαλᾶ. 16ον σελ. 48 . . . . . » 4.000

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ—ΜΕΣΙΚΛΗ ΔΗΣ. Β. Οἱ Νυκλιάνοι (Μάνης) (Ἱστορία, Λαογραφία. Λεξιλόγιο κ.τ.λ.). Τόμος Α΄ 8ον σελ. 286 . . . . . » 25.000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ. Σειρὰ Μελετῶν ἀρ. 4. Τὸ Ἐνεργειακὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Τόμος Β΄. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα ὑπὸ Γ. Ν. Πεζοπούλου. 4ον φύλλα 200 Λιθόγραφον . . . » 30.000

ΤΣΕΚΟΥΡΑ ΝΙΚΟΥ. Τὰ Σουλιωτόπουλα δὲν πέθαναν. (1ο βραβεῖο σχολικῶν δραμάτων Ὑπ. Παιδείας). Β΄ Ἔκδοση. 8ον σελ. 72 . . . . . » 7.500

ΥΠΟΥΡΓ. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ. Σειρὰ Μελετ. Ἀνασυγκροτήσεως ἀρ. 16. Τὸ Ἐνεργειακὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Τόμος ΣΤ΄. Ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ φορέως τῆς ἐνεργείας. Συνταχθ. ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συσταθείσης τὴν 16 11-49. 4ον φύλλα 50 λιθόγραφον . . » 10.000

Σειρὰ Μελετῶν ἀνασυγκροτήσεως ἀριθ. 10. Τὸ Λιγνιτικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος Τόμος Α΄. Εἰσήγησις πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν μελέτης τοῦ Λιγνιτικοῦ προβλήματος. 4ον φύλλα 93 λιθόγραφον . . . . . » 10.000

ΒΛΕΣΣΗ Γ. Σ. Νέο τετράδιο χαρτογραφίας. 4ον σελ. 16 καὶ χάρτης Ἑλλάδος παραγωγῆς » 4.000

ΡΟΥΣΟΥ ΜΑΝΟΥ. Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα. (Θέατρον). 16ον σελ. 48 . . . . » 6.000

ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ Γ Β. Ὁ τόκος εἰς τὴν σημερινὴν χρηματαγορὰν. 8ον σελ. 40 . . » 7.000

ΛΑΣΚΑΡΗ ΚΙΜΩΝΟΣ. Ἱλισός. (Πολεοδομικὴ μελέτη). Ἀνάτυπο ἀπὸ τὰ «Τεχν. Χρονικά». 4ον σελ. 12 . . . . . » 5.000

ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ ΚΩΝ. Ἐνοχικὸν δίκαιον Ἀστικοῦ κώδικος. Τόμος Β΄ Γεν. Μέρος τεύχη 2-3 ἄρθρο 382-414. 8ον σελ. 336 . . . . . » 45.000

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Ν. (Στρ. Δικ. Συμβ.) Ἡ Εὔβοια ὑπὸ Κατοχήν. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τοῦ δράματος τῆς Ἑλλάδος. Τόμος Α΄. 8ον σελ. 404 . . » 25.000

ΛΑΠΠΑ ΤΑΚΗ. Βοιωτικὰ μοναστήρια. 8ον σελ. 112 . . . . . » 12.000

ΚΡΙΕΖΗ ΘΕΟΔ. Λ. Κάτι πεθαίνει καὶ κάτι γεννιέται. (Μελέτη κοινωνιολογική). 8ον σελ. 168 . . . . . » 15.000

ΧΑΜΠΟΥΛΙΔΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗ. Λυκόφωτα, στίχοι. 16ον σελ. 26. Λευκωσία Κύπρου 1949 » 2.000

ΚΑΣΣΙΜΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. Ἐσωτερικοὶ κανονισμοὶ ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων. (Ἱστορία, νομολογία, θεωρίαι, Κανονισμοὶ Ἐπιχ. κοινῆς ὠφελείας. Τραπεζῶν, Ἰδιωτ. Ἀσφ. ὀργανισμῶν, Ἑταιριῶν, Ἐργοστασίων, Καταστημάτων, Ξενοδοχείων κτλ.). 8ον σελ. 168 » 30.000

ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ (Ἡ) 150ήμερον παιδικὸν περιοδικόν. Ἔκδ. «Ζωῆς», ἔτος 1949. 8ον σελ. 384 . . . . . » 10.000

ΜΟΣΚΟΒΗ ΒΑΣΙΛΗ. Τότε ποὺ προσμέναμε. Διηγήματα (Κατοχή). 8ον σελ. 160 . . » 20.000

ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΥΛΑ ΑΝΑΣΤ. Αἱ γυναῖκες ὑπόδουλες εἰς τὸ γένος τῶν ἀνδρῶν. Μελέτη. 8ον σελ. 32. Πειραιεύς . . . . . » 5.000

ΣΥΜΠΕΘΕΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ Ν. (Ἀντεισ. Πρωτοδ.)—ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Ν. (Εἰσηγητοῦ Ὑπ. Ἐφοδ.) Ἡ νέα ἀγορανομικὴ πολιτικὴ ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν εἰδῶν. 8ον σελ. 200 . » 20.000

ΚΟΤΣΙΡΑ ΓΙΩΡΓΗ. Φρουροὶ τῆς σιωπῆς, στίχοι 8ον σελ. 48 . . . . . » 12.000

ΛΑΔΗ ΘΕΟΔ. Τὰ σημεῖα τῆς στίξης. (Γραμματική). 8ον σελ. 48 . . . . » 4.000